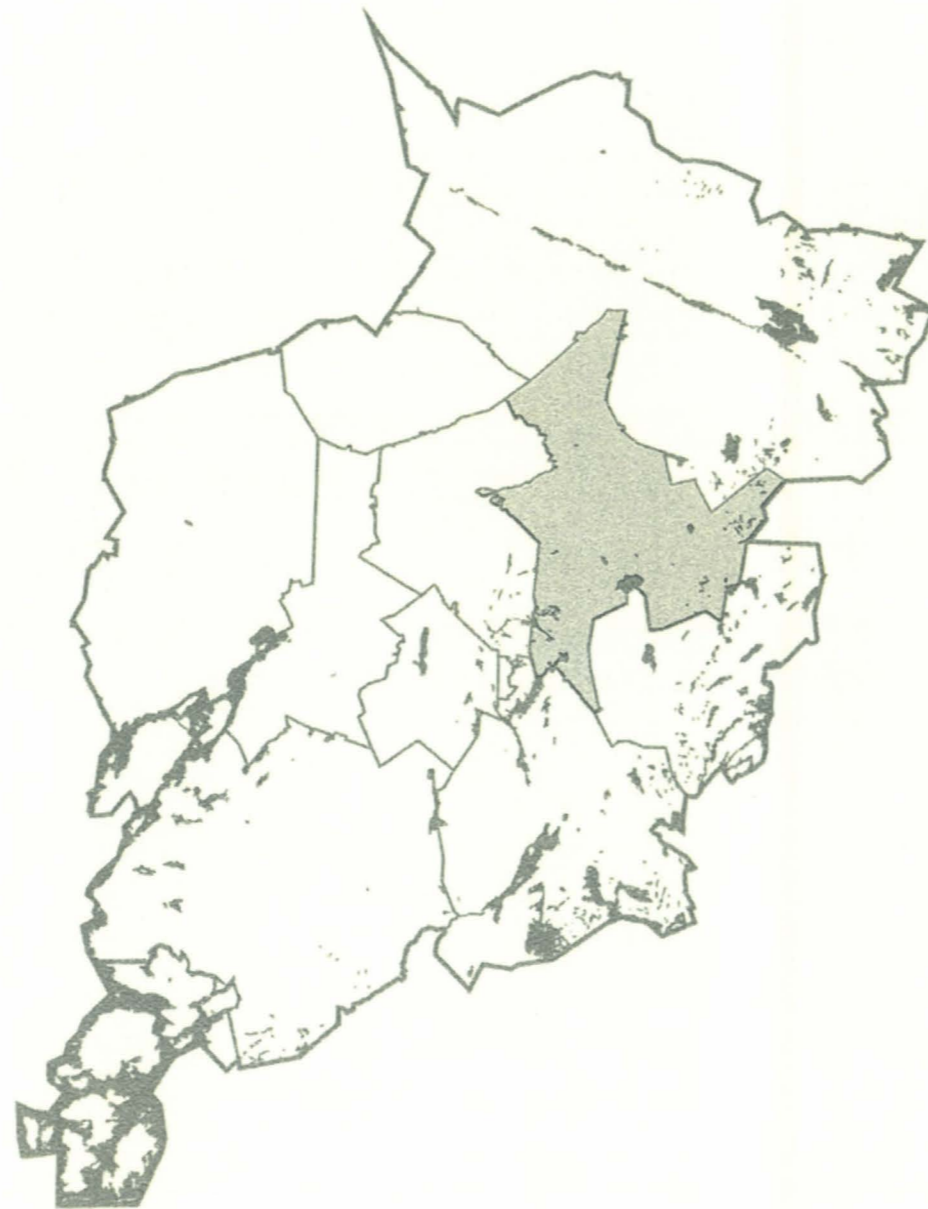

luet. inreen

SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA
SARAKUM 2000 - 2004 PROJEKTIRAPORTTI

KIIKALAN KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA ARVOT

SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA
SARAKUM 2000 - 2004 PROJEKTIRAPORTTI

KIIKALAN KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA ARVOT

Turun maakuntamuseo
Varsinais-Suomen liitto
Salon seudun kunnat
Lounais-Suomen ympäristökeskus

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	3
SARAKUM -projektin lähtökohdat	4
Projektin toteutus	4
Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman tutkimus	6
Kulttuuriympäristön elementit ja arvot	6
Tiedotus	8
Tulokset	8
KIIKALAN KULTTUURIYMPÄRISTÖ	8
Kulttuuriympäristön tutkimus Kiikalassa	8
Maankäyttö Kiikalassa 1762 - 1816 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle	9
Hirvelä	10
Hitola	17
Johannislund	19
Kesälä	21
Kiikala	22
Komisuo	29
Kruusila	32
Kärkelä	36
Pappila	39
Peltola	40
Pirilä	44
Rasvala	46
Rekijoki	48
Revä	56
Saari	56
Satakoski	58
Silva	60
Vanhakylä	62
Yltäkylä	65
LIITTEET	70
Hankesuunnitelma	
Kohdeinventointilomake	
Alueinventointilomake	
Kartta kulttuurihistoriallisista arvoista	

Ohjausryhmän työskentelyyn osallistuneet:

Eero Löytönen, Varsinais-Suomen liitto, pj
Paula Silander, Turun maakuntamuseo, siht. 2003-2004
Janne Haikari, Turun maakuntamuseo siht. 2001-2002
Kaarin Kurri, Turun maakuntamuseo siht. 2000-2001
Simo Paassilta, Halikon kunta
Matti Rasila, Salon kaupunki
Jarmo Heimo, Salon kaupunki
Harri Kuivalainen, Salon kaupunki
Elise Lehikoinen, Salon kaupunki
Kari Kotiranta, Perttelin kunta
Risto Suomela, Perttelin kunta
Seppo Koskinen, Kiikalan kunta
Heimo Puustinen, Kiskon kunta
Hannu Koisti, Kiskon kunta
Raimo Andstén, Suomensjärven kunta
Aarno Sola, Kuusjoen kunta
Kunnanjohtaja Pentti Vanhatalo, Perniön kunta
Leo Haltsonen, Someron kaupunki
Kari Lehtinen, Särkisalon kunta
Heikki Saarento, Varsinais-Suomen liitto
Hannu Aavikko, Varsinais-Suomen liitto, A projektin valvoja
Maarit Talamo-Kemiläinen, Turun maakuntamuseo
Heljä Brusila, Turun maakuntamuseo
Soilikki Franssila, Lounais-Suomen ympäristökeskus, B projektin valvoja
Teija Nokka, Lounais-Suomen ympäristökeskus
Antti Jaatinen, TE-keskus, maaseutuosasto
Päivi Suvanto, Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit r.y.
Mia Puotunen, Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit r.y.

Lukijalle

Kulttuuriympäristö on ihmisen jokapäiväinen elinympäristö, joka ilmentää ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Se on monikerroksinen kokonaisuus, jossa historiallinen kehitys näkyy eri-ikäisinä elementteinä ja alueelliset ominaispiirteet voidaan nähdä omissa asiayhteydessään ja osana laajempaa kokonaisuutta.

Kulttuuriympäristön voidaan sanoa olevan yhtä aikaa ainutkertainen ja uusiutuva. Kulttuuriympäristöä ja sen viestittämää identiteettiä kunnioittava suunnittelu ja rakentaminen luovat ympäristöä, joka herättää mielenkiintoa ja tuottaa mielihyvää. Hyvä kulttuuriympäristö vahvistaa historiaan, tapoihin ja traditioihin liittyviä arvoja ja luo jatkuvuutta niiden tasapainoiselle kehittämiselle.

Kiikalan kulttuuriympäristö ja arvot –raportti on osa Salon seudun rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema eli SARA KUM -projektin raportoinnista. Projektin käynnistivät Salon seudun kunnat yhdessä Turun maakuntamuseon, Varsinais-Suomen liiton ja Lounais-Suomen ympäristökeskuksen kanssa vuonna 2000.

SARA KUM –projektin tavoitteena oli perustiedon tuottaminen rakennetusta ympäristöstä, muinaisjäännöksistä ja maisemasta ja sitä kautta alueen asukkaiden paikallisidentiteetin vahvistaminen ja alueen vetovoimaisuuden ja tunnettavuuden lisääminen. Hanke oli rahoituskellisesti jaettu kahteen (A ja B) osaan. Kiikala kuului osaan A, jonka toteutus rahoitettiin osaan kuuluvien kuntien, Turun maakuntamuseon ja Varsinais-Suomen liiton rahoituksella sekä maakunnan kehittämiseräillä.

Kiikalassa rakennusinventointia on tehty 1990-luvun alussa ja sitä täydennettiin SARA KUM -projektissa vuosina 2000-01 ja -03. Projektissa inventointia tekivät Tellervo Saukonniemi, Johanna Kurppa ja Patrik Lustig. Muinaisjäännösinventointia on tehty vuosina 1965 ja 1992 ja projektin osalta sen suoritti Esa Laukkanen. Arkeologisen tutkimuksen ohjauksesta vastasi tutkija Heljä Brusila. Maisemahistorian tutkimuksen teki Anna-Maija Hukkanen. Kerätty aineisto arvoitettiin asiantuntijatyöryhmässä, johon kuuluivat maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta ja tutkijat Eija Suna ja Paula Silander Turun maakuntamuseosta. Hankkeen vetäjinä ovat toimineet tutkijat Kaarin Kurri, Janne Haikari ja Paula Silander, joka on myös koostanut tämän raportin.

Kaikki hankkeeseen osallistuneet henkilöt ja rahoittajat ovat tehneet ansiokasta ja uranuurtavaa työtä ja siitä heille kaikille lämmin kiitos. Mittavan yhdessä tekemisen tuloksena on saatu aikaan monipuolinen ja varsin kokonaisvaltainen aineisto Kiikalan kulttuuriympäristöstä ja sen pohjalta on laadittu tämä kattava ja monikäyttöinen raportti.

SARAKUM –projektin lähtökohdat

Maaseudun säilyminen elinvoimaisena ja viihtyisänä asuinympäristönä on asetettu tavoitteeksi useissa Varsinais-Suomea koskevissa kehittämissuunnitelmissa. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta keskeisessä asemassa on historialliset piirteensä säilyttänyt kulttuuriympäristö. Se takaa vankan perustan paikalliselle identiteetille. Tavoitteiden toteuttamiseksi Turun maakuntamuseo, Varsinais-Suomen liitto ja Lounais-Suomen ympäristökeskus yhdessä Salon seudun kuntien kanssa käynnistivät vuonna 2000 Salon seudun rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema (SARAKUM) –projektin. Projektin kohdealueena ovat Salon seudun 11 kuntaa / kaupunkia: Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Salo, Somero, Suomensjärvi ja Särkisalo.

Projektin taustalla olivat kokemukset Varsinais-Suomen alueella aiemmin toteutetuista vastaavan tyyppisistä Varsinais-Suomen jokivarsialueiden inventointiprojektista ja Maisema-alueprojektista sekä eri viranomaisten ja toimijoiden yhteistyöfoorumina usean vuoden ajan toiminut Varsinais-Suomen kulttuuriympäristötyöryhmä. Sarakum –projektin tavoitteeksi asetettiin:

-Rakennettua ympäristöä ja maisemaa koskevan perustiedon tuottaminen ympäristöhoidon ja matkailun tukemiseksi.

-Alueen asukkaiden paikallisidentiteetin vahvistaminen.

-Alueen vetovoimaisuuden ja tunnettavuuden lisääminen

Projektin toteutus

Projekti toteutettiin vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana. Suunnittelutyö aloitettiin vuoden 2000 keväällä, jolloin selvitettiin inventointitilanne kuntakohtaisesti rakennetun ympäristön ja muinaisjäänneiden osalta. Inventointitarpeiden lisäksi huomioitiin maakunnallisten kehittämissuunnitelmien ja maakuntakaavan tarpeet. Maakuntamuseon tutkija Kaarin Kurri laati hankesuunnitelman kesällä 2000 (Liite 1).

Hanke jaettiin projektisuunnitelmassa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa inventoitiin alueen rakennuskanta ja muinaisjäänneet sekä selvitettiin alueen maisemahistoria. Ensimmäinen vaihe ajoittui vuosille 2000 – 2003. Toisessa vaiheessa kerättyä aineistoa on analysoitu ja arvioitu. Toisen vaiheen lopussa julkaistaan raportit tutkimustuloksista kunnittain ja kylittäin. Analysoitu aineisto ja raportit luovat perustan kolmannelle vaiheelle, jossa on määrä hyödyntää tutkimustietoa erilaisissa pienemmillä alueilla rajatuissa hankkeissa.

Hankkeen rahoitusmalli muotoutui syksyllä 2000, jolloin projekti jaettiin rahoituksellisesti kahteen (A ja B) osaan. A-osaan kuuluivat Halikko, Kiikala, Muurla, Pertteli ja Salo. A-osan rahoitus koostui kuntien, Turun maakuntamuseon ja Varsinais-Suomen liiton osuuksien lisäksi maakunnan kehittämissuunnitelmasta, joka on tarkoitettu aluekehittämissuunnitelmissa määriteltyjen kehittämisen painopisteitä ja toimintalinjoja tukevien määräraikaisten kehittämissuunnitelmien toteuttamiseen. Projektin B-osaan tulivat Kisko, Kuusjoki, Perniö, Somero, Suomensjärvi ja Särkisalo. B-osan rahoitus koostui kuntien ja Turun maakuntamuseon osuuksien lisäksi Lounais-Suomen ympäristökeskuksen myöntämästä Euroopan aluekehityssuunnitelman (Etelä-Suomen tavoite 2 –ohjelma) rahoituksesta. Projektin molemmissa osissa kuntakohtainen rahoitusosuus määrytyi arvioidun työtarpeen mukaan, sillä inventointitilanne vaihteli suuresti eri kuntien välillä.

Toteutuneet kulut	2001	2002	2003	2004	2001 - 2004
LOS/EU					
Aika	1.5.-31.12.2001	1.1.-31.12.2002	1.1.2003-31.12.2003	1.1.2004-31.5.2004	
Palkka- ja sivukulut					
TMM/Rak.tutk. 38,10 / h	4.199,65	610,50	2.057,40		6.867,55
TMM/H.Brusila 38,10 / h	259,00	2.220,00	381,00		2.860,00
projektihenk. palkka	22.645,52	24.373,68	28.625,88	644,13	76.289,21
projektihenk. sosiaalisk.	7.045,43	7.375,45	8.763,60	200,68	23.385,16
Asiantuntijapalkkiot	873,13				
Matka- ja majoituskulut	992,62	1.290,56	1.372,51		3.655,69
Muut					
Materiaali- ja monistuskulut	1.473,33	505,04	1.027,90		3.006,27
Valokuvauskulut	840,94	2.002,00	3.216,38		6.059,32
Toimisto- ja laitekulut	731,62	1.301,40	1.627,38		3.660,40
Hallintokulut					
Muut kulut, ostopalvelut	391,26	690,58	60,53		1.142,37
Internetesitykset, ostop.					
Raportit					
Yhteensä	39.452,50	40.369,21	47.132,58	844,81	127.799,10

Toteutuneet kulut	2001	2002	2003	2004	2001 - 2004
Maakunnan kehittämissuunnitelma					
Aika	1.1.-31.12.2001	1.1.-31.12.2002	1.1.-31.12.2003	1.1.-31.3.2004	
Palkka- ja sivukulut			24.458,92		
TMM/Rak.tutk. 38,10 • / h	5.309,69	3330,00	2.247,90	1.077,20	11.964,79
TMM/H.Brusila 38,10 • / h	481,00	370,00	381,00		1.232,00
projektihenk. palkka	23.137,73	18737,86	16.713,37	3.367,53	61.956,49
projektihenk. sosiaalisk.	7.199,49	5654,37	5.116,65	1.049,44	19.019,95
Asiantuntijapalkkiot					
Matka- ja majoituskulut	1.269,13	801,40			2.070,53
Muut					
Materiaali- ja monistuskulut	841,00	522,62	269,44	2.146,25	3.779,31
Valokuvauskulut	524,75		227,00	22,70	774,45
Toimisto- ja laitekulut	798,90	1.106,19	845,91	173,20	2.924,20
Hallintokulut	706,39				
Muut kulut, ostop.	368,30	674,40			
Internet, ostop.					
Raportit					
Yhteensä	40.636,42	31.196,84	25.801,27	7.836,32	105.470,85

Turun maakuntamuseo vastasi projektin käytännön toteutuksesta. Maakuntamuseo etsi ja palkkasi tarvittavat työntekijät tutkimustyötä varten ja huolehti työn ohjauksesta sekä tietojen tallennuksesta. Projektin henkilöstönä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan käyttämään tutkimusalueelta kotoisin olevia, sopivan koulutuksen omaavia henkilöitä. Vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana projektin määräaikaissa tehtävissä työskenteli yhteensä 16 henkilöä ja työkuukausia kertyi 85. Lisäksi vuonna 2000 ja 2003 maakuntamuseossa työharjoittelussa ja työllistämistuella työskennelleet henkilöt tekivät yksittäisiä projektiin kuuluvia tehtäviä. Projektin ohjaajana toimi vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana kolme tutkijaa: Kaarin Kurri (2000 – 2001), Janne Haikari (2001 – 2002) ja Paula Silander (2003 – 2004). He ovat hoitaneet projektiin liittyvät hallinnolliset toimet, kuten projektityöntekijöiden palkkauksen ja tutkimustyön ohjauksen ja vastanneet projektin taloudenhoidosta ja raportoinnista eri rahoittajatahoille sekä analysoineet projektissa tuotettua vanhaa rakennuskantaa ja maisemahistoriaa koskevan aineiston. Inventoituja kohteita on arvotettu tekeillä olevaa Salon seutukunnan maakunta-kaavaa varten. Arvotustyöhön ovat osallistuneet maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta sekä maakuntamuseon tutkijat Paula Silander ja Eija Suna. Projektin arkeologisen tutkimuksen ohjauksesta on vastannut maakuntamuseon tutkija Heljä Brusila. Projektin etenemistä ovat valvoneet ohjausryhmät, joissa on edustajia Salon seudun kunnista ja kaupungeista, Turun maakuntamuseosta, Varsinais-Suomen liitosta, Lounais-Suomen ympäristökeskuksesta, TE-keskuksesta ja Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry:stä.

	2000	2001	2002	2003	2004	2000 - 2004		2001	2002	2003	2004	2000 - 2004
	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Yht. kk		Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk
Halikko		Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk Kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointi-aineiston pohjalta, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	5 kk	Kisko	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1kk Rakennusinventointi, Fil. yo Paula Silander, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1kk Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 3 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Virva Lompolo, 3 kk Täydennysinventointi, kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta FM Eija Hurme, 1kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	12 kk
Kiikala	Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonieni / 2 kk	Rakennusinventointi HuK Johanna Kurppa, 1 kk Muinaisjäännösinventointi, FM Esa Laukkanen, 3 kk	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 2 kk	Täydennysinventointi, Fil. yo Patrik Lustig, 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	9 kk	Kuusjoki				Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	
Muurila		Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Esa Laukkanen, 2 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Esa Laukkanen, 2 kk Täydennysinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	7 kk	Perniö	Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2kk Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonieni, 2 kk	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1kk Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonieni, 5kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	13 kk
Pertteli		Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk / Eija Hurme, 1 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Jouko Pukkila, 3 kk	Raportin kirjoitus, FM Janne Haikari 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	7 kk	Somero	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk Rakennusinventointi, Eija Hurme 1,5 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	8,5 kk
Salo	Täydennysinventointi, Kati Kostamo, 2,5 kk Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Muinaisjäännösinventointi, FK Eeva Raike, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk		Kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta, HuK Jaana Salmi, 1 kk / HuK Tellervo Saukonieni, 1 kk Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	10,5 kk	Suomusjärvi	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 2 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk, Rakennusinventointi FM Janne Haikari, 1 kk	Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 1 kk Karttojen piirtäminen, Päivi Vuorio, 1kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	7 kk
				Muinaisjäännösinventointien taulukointi ja vienti paikkatietojärjestelmään, FM Kaisa Lehtonen, 1 kk		1 kk	Särkisalo	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk	Muinaisjäännösinventointi, HuK Juha Ruohonen, 2 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk Täydennysinventointi, kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta, FM Eija Hurme, 1 kk	Arvottaminen, kuntakohtainen raportti	5 kk
Yht.	6,5 kk	13 kk	9 kk	9 kk	2 kk	39,5 kk	Yhteensä	13 kk	15 kk	17,5		45,5 kk

Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman tutkimus

Rakennetun kulttuuriympäristön tutkimuksen merkitys osana museotyötä on korostunut 1970-luvulta lähtien, jolloin maaltamuuton ja rakennemuutoksen vaikutukset alkoivat näkyä suomalaisessa maisemassa. Tutkimus- ja suojelutyöhön tarvittava tietoaineisto kerätään rakennuskannan ja muinaisjäännösten inventoinneilla sekä maisemahistorian selvityksillä.

Turun maakuntamuseossa rakennusinventointia on tehty yhteistyössä kuntien kanssa 1980-luvun alkupuolelta lähtien. Yleisenä kehityspiirteenä rakennetun ympäristön tutkimuksessa voidaan pitää pyrkimystä kokonaisvaltaisempaan tutkimukseen. Yksittäisten kohteiden sijasta rakennuksia ja kulttuuriympäristöä on ryhdytty tarkastelemaan kokonaisuuksina. Toinen tärkeä kehityspiiri on uuden teknologian hyödyntäminen aineiston käsittelyssä. Tietokannat ja paikkatietojärjestelmät ovat merkittävästi helpottaneet kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista tarkastelua.

Tavoitteena on ollut kerätä tiedot kaikista ennen vuotta 1940 rakennetuista rakennuksista. Tämä perusrajaus perustuu rakentamisen ja arkkitehtuurin yleiseen historiaan, sekä työn priorisoimiseen tietojen keräämiseksi ensin vanhimmista ja uhanalaisimmista kohteista. SARAKUM –projektissa rakennusinventointien inventointikriteereitä on tarkennettu silmällä pitäen projektin yleisiä tavoitteita. Käytännössä tämä on tarkoittanut valikoivaa rakennusinventointia, koska käytettävissä olevien resurssien puitteissa kaikkia vanhoja rakennuksia ei ole pystytty inventoimaan, vaan inventoitavat kohteet on valittu rakennustaiteellisten, historiallisten, maisemallisten tai muiden kriteerien perusteella. Toisin sanoen inventoija on valinnut vanhasta rakennuskannasta kohteet, jotka edustavat parhaiten oman aikansa rakennustapaa, sijaitsevat maisemallisesti ja / tai historiallisesti keskeisellä paikalla tai joilla on muuta historiallista tai antikvaarista arvoa. Valikoiva inventointi painottuu käytännössä lähinnä kantatilojen rakennuskannan inventointiin. Valikoiva inventointi on tukijalle haasteellista. Valikoivia ohjaavien kriteerien pitäminen yhdenmukaisina eri alueiden välillä on vaikeaa, kuten myös kriteerien suhteuttaminen toisiinsa. Valikoiva inventointi tuottaa joka tapauksessa yleiskuvan, jota on mahdollista täydentää myöhemmin. Inventointitietojen täydennys ja päivitys on tärkeää myös kohteissa vuosien kuluessa tapahtuvien muutosten vuoksi. Historiallisten piirteiden säilyttämiseksi kulttuuriympäristössä kiinteistöjä ja alueita on välttämätöntä inventoida myös tulevaisuudessa. Salon seudun kunnissa rakennusinventoinneissa on tallennettu tiedot noin 7 400:stä kiinteistöstä ja noin 900 kylästä.

Rakennusinventoinnissa aineistoa kertyy tuhansista kohteista, minkä vuoksi tiedon laadun lisäksi keskeiseksi tekijäksi muodostuu sen hallittavuus. SARAKUM –projektissa tuotetut inventoinnit on tallennettu kiinteistöittäin (Liite 2) ja kylittäin (Liite 3) tietokantaan, mistä ne ovat siirrettävissä koordinaattien avulla paikkatietojärjestelmään, jolloin niitä voidaan hyödyntää monin eri tavoin ja tarkastella yhtä aikaa muiden aineistojen kanssa.

Kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista tarkastelua tukee merkittävästi maisemahistoriantutkimus. Maisemahistorian tutkimuksessa vanhaa maisemaa verrataan nykymaisemaan vanhojen karttojen avulla. Näin saadaan tietoa maiseman elementtien iästä. Vanhat kartat kertovat tieurien kulusta, kylätonttien ja talojen sijainnista, peltojen ja niittyjen laajuudesta sekä monista muista oman aikansa maisemapiirteistä. Projektissa on käytetty metodia, joka otettiin Turun maakuntamuseossa käyttöön 1990-luvulla, ja jossa tietotekniikkaa hyväksi käyttäen vanha kartta piirretään nykyisen peruskartan päälle MapInfo –ohjelman avulla. Aineistoksi on valittu isojaon kartta-aineisto, sillä suurimmassa osassa Varsinais-Suomea se on ensimmäinen riittävän tarkassa mittakaavassa tehty aineisto, joka voidaan täsmällisesti asettaa nykyisen peruskartan päälle. Useissa tapauksissa sen katsotaan edustavan myös keskiaikaista maankäyttöä. Oletuksen paikkansapitävyyttä on aikaisemmissa maisema-alueprojekteissa testattu siten, että joidenkin kylien maankäyttökarttoja on verrattu keskenään neljältä eri aikatasolta: noin 1690-, 1790-, 1890- ja 1990-luvuilta. Hyödynnettäessä tällä menetelmällä isojakokartta-aineis-

toa, tuloksena ovat kyläkohtaiset maisemahistorian kartat, joissa on kaksi tasoa: päällä värillinen isojaon aikaista maankäyttöä kuvaava taso ja alla nykyinen peruskartta. Salon seudun kunnissa isojako toteutettiin 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alkuvuosina. SARAKUM –projektissa kaikkien alueen kuntien jokaisesta kylästä, josta on ollut saavissa isojakokartta tai muu samalta ajalta oleva kartta, on tehty maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kartat toimitetaan kuntien käyttöön sekä paperitulosteina että paikkatietomuodossa, jolloin sitä on helppo hyödyntää kunnan omiin tarpeisiin.

Kulttuuriympäristön elementit ja arvot

Kulttuuriympäristön arvotuksen merkittävyyttä korostavat valtioneuvoston 30.11.2000 määrittämät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joissa kulttuuriympäristön osalta peruslähtökohdaksi määritellään *kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen turvaaminen*. Valtakunnallisesti merkittäviä vanhoja rakennuksia, kulttuuriympäristöjä ja maisema-alueita ovat määrittäneet Museovirasto ja Ympäristöministeriö.

Turun maakuntamuseon kulttuuriympäristön tutkimusmallissa inventoinnit ja maisemahistorian tutkimus ovat tutkimustyön ensimmäinen vaihe. Ne muodostavat perustan toiselle vaiheelle, jossa tuotetun aineiston perusteella analysoidaan ja arvotetaan tutkimuksen kohteena oleva kulttuuriympäristö niin yksittäisten kohteiden kuin maisemakokonaisuuksien osalta. Arvottaminen on erittäin vaativa ja vastuullinen tehtävä. Siinä määritellään kohteen – rakennuksen, kylän, alueen – kulttuurihistoriallinen arvo. Yksittäisen kohteen arvoon vaikuttavat esimerkiksi sen ikä, siihen liittyvät historialliset tapahtumat, vanhojen piirteiden alkuperäisyys ja säilyneisyys sekä kohteen ja ympäristön suhde. Arvojen määrittäminen on aina sidoksissa omaan aikaansa: tutkijat määrittävät ne asiantuntemuksensa ja kokemuksensa perusteella eri kohteita keskenään vertaillen. Mainittujen kriteerien keskinäinen merkittävyys ei ole yksiselitteinen, ja toisaalta kohteessa tapahtuvat muutokset, esimerkiksi rakennuksissa peruskorjaukset, vaikuttavat sen kulttuurihistorialliseen arvoon. Siksi kulttuuriympäristön inventointi on jatkuva prosessi, joka edellyttää tietojen jatkuvaa päivittämistä.

Rakennusinventointeihin liittyvä arvotus suoritetaan kiinteistökohtaisesti tarkastellen rakennusten ominaisuuksia ja sijaintia edellä mainittujen kriteerien pohjalta. Kaikki vanhat kylätontit arvotetaan kokonaisuuksina, muut arvotettaviksi valittavat alueet valitaan tapauskohtaisesti kerätyn materiaalin ja tutkimuksen perusteella. Arvotettavaksi alueeksi voidaan valita esimerkiksi vanha torppa-alue tai teollisuusalue. Arvotettu aineisto yhdistetään tekemällä niin sanotut arvokartat, joihin kootaan arvokkaat rakennukset ja alueet, arvokas avoin maisema (rintapellot), vanha tiestö ja muinaisjäännökset. Muinaisjäännökset, arvokkaat rakennukset ja arvoalueet näkyvät kartalla omina symboleinaan, jotka kertovat myös niille annetun arvon. Maisemahistorian kartoista arvokartalle siirretään vanha avoin viljelysmaisema yhtenäisenä alueena, vanhat kylätontit, tieurat ja vesistöt. Arvokartta on yhteenveto vanhasta maisemarakenteesta, sen arvoista ja suhteesta nykymaisemaan. Digitaalisessa muodossa (MapInfo-tiedostoina) olevien karttojen symboleita ja alueita osoittamalla näkyviin saadaan niihin liitetty tiivistetty tieto sen historiasta, ominaisuuksista ja arvoista.

Arvottaminen on tehty arvomääreillä *Valtakunnallinen, Seudullinen, Paikallinen, Maisemallinen ja Historiallinen*. Näitä määreitä käytetään sekä kiinteistöjen että alueiden arvottamisessa. Periaatteessa määreistä kolme ensimmäistä viittaavat kohteen yleiseen merkittävyyteen koko Suomen kulttuuriympäristössä mitattuna edellä mainituilla useilla arvokriteereillä ja kaksi viimeistä kohdetta koskevaan yksittäiseen arvokriteeriin. Käytännössä myös kaksi viimeistä perustuvat useisiin kriteereihin, toisin sanoen *maisemalliseksi* arvotetulla kiinteistöllä voi olla rakennustaiteellisia ja historiallisia arvoja.

Valtakunnallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, joka kokonaisuutena ja yksittäisten rakennusten tasolla edustaa erityisen hyvin omalle ajalleen tyypillistä miljöötä ja on antikvaarisesti erittäin hyvin säilynyt. Kokonaisuutta ei riko myöhempien aikojen rakentaminen, ja rakennusten vanhat piirteet ovat säilyneet.

Esimerkiksi erityisen hyvin säilynyt kylätontti historiallisen tieuran varressa, jossa on jäljellä kantatiloja vanhoilla paikoillaan antikvaarisesti hyvin säilyneine rakennuksineen ja pihapiireineen.

Kiinteistö: Pihapiiri tai rakennus, joka on rakennustaiteellisesti ja / tai –historiallisesti ainutlaatuinen. Antikvaariset arvot ovat säilyneet hyvin, ja rakennukset sijaitsevat maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Esimerkkejä: 1) Vanhalla kylätontilla, historiallisella paikallaan sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa erittäin hyvin säilynyt vanha päärakennus ja vanhoja talousrakennuksia, jotka muodostavat ehjän perinteisen talonpoikaispihirin. 2) Kartano, jossa antikvaarisesti hyvin säilynyt ja rakennustaiteellisesti merkittävä päärakennus sekä kokonaisuutena hyvin säilynyt pihapiiri talousrakennuksineen.

Seudullisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Hyvin säilynyt rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa rakennukset edustavat ajalleen tyypillistä ja antikvaarisesti hyvin säilynyttä rakennusperinnettä. Kaikki vanhat kylätontit, jotka ovat edelleen asumiskäytössä ja toimivat kantatilojen talouskeskuksina.

Esimerkkejä: 1) Kylätontti, jossa kantatilan talouskeskus tai kantatilojen talouskeskuksia on säilynyt alkuperäisellä kylätontilla. 2) Historiallisesti ja rakennustaiteellisesti erittäin arvokkaat teollisuus-, kartano- ym. kokonaisuudet.

Kiinteistö: Hyvin säilynyt maatilan talouskeskus, kartano, vanha teollisuuslaitos tai muu arkkitehtonisesti ja rakennushistoriallisesti erittäin arvokas yksittäinen rakennus. Esimerkiksi vanhalla kylätontilla sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa hyvin säilynyt vanha päärakennus.

Paikallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa on vanhaa hajottavia tekijöitä, mutta joka on paikallishistoriallisesti merkittävä tai jossa alkuperäisiä ympäristörakenteellisia ja rakennustaiteellisia piirteitä on vielä jäljellä. Esimerkiksi kylätontti, josta on siirretty tai purettu vanhojen kantatilojen rakennuksia, mutta tontti on edelleen asuinkäytössä ja siellä sijaitsee pientila.

Kiinteistö: Rakennustaiteellisesti tai paikallishistoriallisesti merkittävä rakennus tai pihapiiri, jossa on toteutettu yksittäisiä vanhoja piirteitä rikkovia uudistuksia, mutta vanha yleisilme on säilynyt pääpiirteissään, tai antikvaarisesti hyvin säilynyt rakennus tai pihapiiri, joka rakennustaiteellisesti ja asutushistoriallisesti edustaa yleistä kohderyhmää.

Esimerkkejä: 1) Vanhalla kylätontilla sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa toteutettu osittaisia uudistuksia (peruskorjaukset, laajennukset) huomioimatta antikvaarisia arvoja. 2) Torpan, mäkituvan tai 1900-luvun alkupuolella syntyneen uudistilan pihapiiri, jossa antikvaarisesti hyvin säilyneet rakennukset.

Maisemallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, joka on paikallishistoriallisesti merkittävä, mutta jossa on toteutettu muutoksia vanhaa huomioimatta tai joka on kokonaisuudessaan niin uusi ja yleinen, ettei se (vielä) ole asutushistoriallisesti korostettavan merkittävä. Rakennuksia on purettu ja/tai niissä on toteutettu merkittäviä uudistuksia (laajennukset, peruskorjaukset) ja/tai vanhan rakennuskannan joukkoon on rakennettu runsaasti uutta kuitenkin vanhoja antikvaarisia arvoja kokonaan menettämättä, tai alue on asutushistorialtaan nuori.

Esimerkkejä 1) Kylätontti, josta on purettu tai siirretty kantatilojen talouskeskuksia, mutta tontti on edelleen asuinkäytössä ja siellä sijaitsee esim. asutustila, jonka päärakennus 1940-50-luvulta tai uudempi. 2) Rintamamiestilojen ja muiden 1940-50-luvun tilojen aluekokonaisuus tai 1940-1950-luvulla syntynyt huvila- ja loma-asuntoalue.

Kiinteistö: Vanha rakennus tai pihapiiri, jossa antikvaariset arvot ovat hävinneet, mutta joka sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla tai on tärkeä osa historiallista aluekokonaisuutta, tai vanha rakennus/pihapiiri, jossa antikvaarisia arvoja on jäljellä, mutta joka sijaitsee syrjäisessä paikassa ja edustaa asutushistoriallisesti yleistä kohderyhmää.

Esimerkkejä: 1) Kantatila, jonka päärakennuksessa toteutettu suuria peruskorjauksia huomioimatta antikvaarisia arvoja, tai jonka vanha päärakennus on kokonaan purettu, mutta talouskeskus sijaitsee edelleen vanhalla kylätontilla. 2) Torppa tai mäkitupa, jossa antikvaarisia arvoja on jäljellä, mutta rakennukset sijaitsevat syrjäisellä paikalla. 3) Rintamamiestila, jossa 1940-50-luvulla tehdyt rakennukset ovat säilyneet hyvin vanhassa asussaan.

Historiallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa vähän tai ei ollenkaan jäljellä antikvaarisia ja maisemallisia arvoja rakennusten peruskorjauksen ja uudisrakentamisen vuoksi, tai rakennukset on voitu kokonaan purkaa, mutta alueeseen liittyy paikallishistoriallisesti merkittäviä rakennuksia tai tapahtumia tai historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäänöksiä. Myös vaihtoehtoisesti alue, joka on asutus- ja rakennushistoriallisesti nuori.

Esimerkkejä: 1) Kylätontti tai torppa-alue, jolta kaikki vanhat rakennukset on purettu. 2) Tehdas tai teollisuusalue, jossa on jäljellä vanhoja rakennuksia, mutta niiden antikvaarinen arvo vähäinen.

Kiinteistö: Mikä tahansa peruskorjauksessa tai muusta syystä antikvaariset arvonsa kokonaan menettänyt vanha rakennus, joka ei sijaitse maisemallisesti merkittävällä paikalla, mutta jolla on asutushistoriallista merkitystä.

Esimerkkejä: 1) Voimakkaasti peruskorjattu rakennus, jossa on asunut tai toiminut historiallisesti merkittävä henkilö. 2) Kantatilan talouskeskus, jossa ei ole jäljellä vanhaa päärakennusta tai muitakaan vanhoja rakennuksia, mutta jolla kantatilana on asutushistoriallista arvoa.

Tiedotus

Projektin alkuvaiheessa kesäkuussa 2001 järjestettiin tiedotustilaisuus Halikon Rikalanmäellä. Tilaisuudessa esiteltiin projektin tavoitteet Salon seudun tiedotusvälineille. Kesäkuun toisena päivänä vuonna 2004 järjestettiin seminaari, jossa esiteltiin SARAKUM-projektin tuloksia ja koottua aineistoa. Tutkimusten edetessä projektin aikana keskityttiin kuntakohtaiseen tiedottamiseen levittämällä tietoa rakennus- ja muinaisjäännösinventoinneista niissä kunnissa, joissa tutkimuksia on tehty. Tiedotuskanavana käytettiin kuntatiedotteita, kuntien www-sivuja sekä paikallislehtiä. Tärkeässä osassa tiedottamisessa ovat olleet projektin www-sivut (<http://www.turku.fi/museo/Sarakum>), jotka luotiin vuoden 2001 lopulla. Sivuilla esitellään projektin tavoitteet, aikataulu, tutkimusmenetelmät, henkilöstö sekä yhteystiedot. Vuoden 2003 aikana ryhdyttiin valmistelemaan projektin tuottaman aineiston siirtämistä internetiin. Se toteutettiin keväällä 2004 yhteistyössä Varsinais-Suomen liiton ja Salon seudun Vihreä Laakso -hankkeen kanssa. Lounaispaikan sivuilta löytyvät maisemahistoriakartat, muinaisjäännökset sekä kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja arvokkaat alueet.

Tulokset

Hankkeen aikana on tuotettu kattava, monipuolista käyttäjäkuntaa palveleva perustiedosto alueen muinaisjäännöksistä, rakennetusta ympäristöstä ja maisemahistoriasta. Salon seudun kuntien alueella on tallennettu tiedot noin 7 400 kiinteistöstä ja noin 900 kylästä. Kaikkien alueen kuntien jokaisesta kylästä, josta on ollut saavissa isojakokartta tai muu samalta ajalta oleva kartta, on tehty maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kerätyn aineiston pohjalta on määritelty kohteiden ja alueiden kulttuurihistorialliset arvot. Arvotettu aineisto on yhdistetty tekemällä niin sanotut arvokartat, joihin on koottu arvokkaat rakennukset ja alueet sekä muinaisjäännökset. Maisemahistorian kartoista arvokartalle siirretään vanha avoin viljelysmaisema, vanhat kylätontit ja tieurat.

Projektissa tuotettu materiaali on kokonaisuudessaan tallennettu Turun maakuntamuseon tietokantaan ja arkistoon. Kunnat saavat aluettaan koskevan materiaalin sekä paperitulosteina että sähköisessä muodossa. Kustakin kunnasta tehdään CD-rom, johon on koottu kuntaa koskeva aineisto. CD-romille on tallennettu arvokartat ja maisemahistoriakartat sekä kiinteistötiedot paikkatietomuodossa (MapInfo). Raporttiin on koottu kunnan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet ja arvoalueet, maisemahistoriakartat ja arvokartta. Inventointitietokannasta (Access) toimitetaan käyttöversio kunnille. Inventointitiedot on myös tulostettu ja toimitettu kuntiin.

Paikkatietoaineistoa on viety Vihreä laakso -hankkeen ja Varsinais-Suomen liiton tuella Varsinais-Suomen paikkatietokeskuksen ylläpitämän palvelimen avulla internetiin Salon seudun ympäristökartastoon (<http://www.lounaispaikka.fi/ymparistokartasto/>), jossa tietoaineisto on kaikkien kiinnostuneiden ulottuvissa.

KIIKALAN KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kulttuuriympäristön tutkimus Kiikalassa

Kiikalassa aloitettiin rakennetun kulttuuriympäristön tutkimus rakennusinventoinnilla vuonna 1992. Muinaisjäännösinventointi oli suoritettu vuonna 1965 (Hurre) ja osainventointi 1992 (H-P Schulz). SARAKUM-projektissa oli varattu Kiikalán alueelle yhteensä 10 työkuukautta, joista käytettiin neljä rakennusinventointiin, kaksi maisemahistorian tutkimukseen, kolme muinaisjäännösinventointiin sekä yksi analysointiin ja arvotukseen.

Kiikalassa 1990-luvulla suoritettussa rakennusinventoinnissa oli tallennettu tiedot noin 360 kiinteistöstä. SARAKUM-projektissa jatkettiin inventointityötä ja päivitettiin aikaisemmin suoritettuja inventointeja. Aikaisempia inventointeja täydennettiin alueinventoinneilla, joita tehtiin 21 kylän alueelta. Päivitysten lisäksi projektissa kerättiin tiedot 159 kiinteistöstä.

Kiikalassa on inventoitu kaikki ennen vuotta 1940 rakennetut rakennukset sekä kaikki kantatilat riippumatta niiden rakennuskannan iästä. Inventointien lähdeaineistona on käytetty pääasiassa Varsinais-Suomen maanmittaustoimiston arkiston historiallista kartta- ja asiakirja-aineistoa, paikallishistorioita ja kentällä kerättyä materiaalia. Kaikista kylistä, joista on ollut saatavilla isojakokartta tai muu vanha historiallista maankäyttöä kuvaava kartta, on tehty maisemahistoriakartta ja määritelty arvoalueet.

Kerätty inventointiaineisto analysoitiin ja arvotettiin määreillä *Valtakunnallinen, Seudullinen, Paikallinen, Maisemallinen ja Historiallinen*. Arvomääreiden kriteerit on selvitetty aiemmin kappaleessa *Kulttuuriympäristön elementit ja arvot* (s. 6-7). Raporttiin on koottu kaikki arvotetut kiinteistöt ja alueet. Kiikalasta arvotettiin kulttuurihistoriallisin perustein 288 kiinteistöä ja 17 arvoaluetta. Analysoitu aineisto on yhdistetty liitteenä olevaan, kulttuurihistoriallisia arvoja esittävään karttaan, johon on merkitty arvotetut kiinteistöt ja arvoalueet symbolein sekä vanha avoin viljelysmaisema, vanha tieverkosto, vanhat kylätontit ja muinaisjäännökset Kiikalán kunnan alueelta.

Maisemahistoriakartat on tehnyt Anna-Maija Hukkanen vanhojen karttojen ja asiakirjojen pohjalta. Rakennusinventointia ovat tehneet Tellervo Saukoniemi vuonna 2000, Johanna Kurppa vuonna 2001 ja Patrik Lustig vuonna 2003. Raportissa käytetyt valokuvat ovat inventoijien ottamia ja ne on arkistoitu Turun maakuntamuseon arkistoon. Päivitetty ja kerätty aineisto on arvotettu asiantuntijatyöryhmässä, johon ovat kuuluneet maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta ja tutkijat Eija Suna ja Paula Silander Turun maakuntamuseosta. Muinaisjäännösinventoinnin suoritti Esa Laukanen vuonna 2001. Muinaisjäännösinventoinnista on tehty erillinen raportti, jota säilytetään Turun maakuntamuseon arkistossa. Raportista on toimitettu kopiot Museovirastoon ja Kiikalán kuntaan.

Tässä raportissa esitetään SARAKUM-projektissa tuotettu arvotettu inventointiaineisto kylittäin järjestettynä. Kylistä on alueinventoinnin mukainen lyhyt yhteenveto alueen historiasta, maisemasta ja nykytilasta. Arvotetut alueet ja kiinteistöt on lueteltu kylittäin ja niihin liittyy lyhyt sanallinen kuvaus. Valokuvat ovat esimerkinomaisia ja niissä on pyritty kattavasti esittelemään vain valtakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät kohteet. Viereisellä sivulla on koko Kiikalán kunnan alueelta maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kartan avulla voidaan helposti paikallistaa vanhojen asuinpaikkojen, peltojen, niittyjen, myllyjen, teiden ym. maisemaan liittyvien elementtien sijainti. Vastaavanlainen maisemahistoriakartta esitetään suuremmissa mittakaavassa (1:10 000) kylittäin. Raporttiin kootut arvotetut alueet ja kiinteistöt on numeroitu kohdenumerolla, jonka avulla ne löytää liitteenä olevasta kulttuurihistoriallisesta arvokartasta.

KIIKALAN KUNTA

Maankäyttö vv.1762-1816 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:70 000

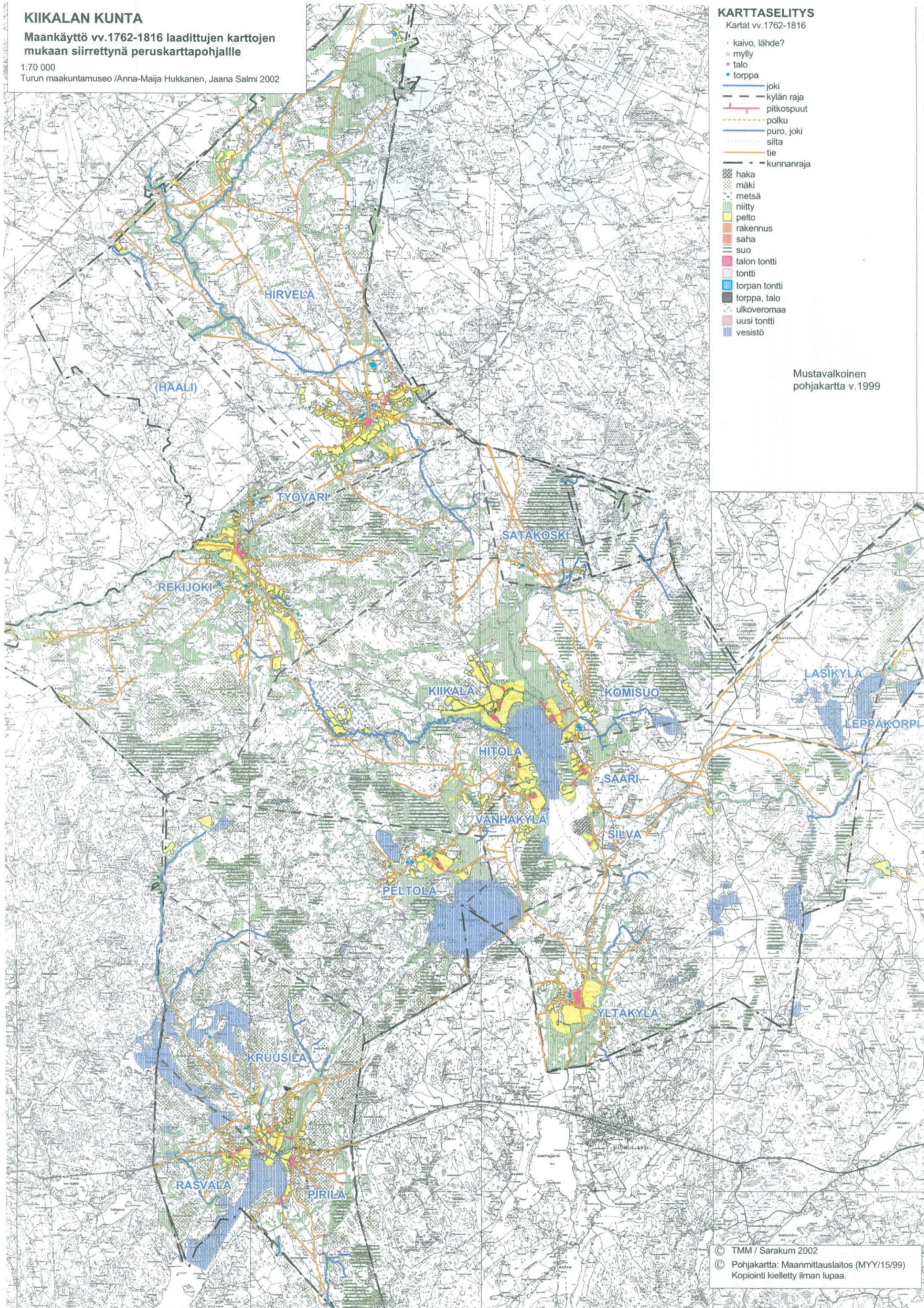
Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KARTTASELITYS

Kartat vv.1762-1816

- kaivo, lähde?
- mylly
- talo
- torppa
- joki
- kylän raja
- pitkospuut
- polku
- puro, joki
- silta
- tie
- kunnanraja
- haka
- mäki
- metsä
- niitty
- pelto
- rakennus
- saha
- suo
- talon tontti
- tontti
- torpan tontti
- torppa, talo
- ulkoveromaa
- uusi tontti
- vesistö

Mustavalkoinen pohjakartta v.1999

© TMM / Sarakum 2002

© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	1
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS

Hirvelän kylässä on sijainnut isojaon aikaan 12 taloa, jotka sijoituivat vanha kyläraitin varrella. Kantatiloista vanhojen kylätonttien tuntumassa sijaitsevat vielä Nikula, Ali-Heikkilä, Ali-Marttila, Seppä ja Anttila.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	1
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ali-Heikkilä	Historiallinen	

Kantatila, sijaitsee vanhalla kylätontilla. Asuinrakennus osittain 1913, muutoksia 1940, 1945 ja 1965 jälkeen. Ulkoasu 1960-luvulta. Vaja ja sauna

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	2
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ali-Marttila	Paikallinen	

Kantatila. Vanha päärakennus purettu 1920-l. Asuinrakennus tehty syytinkiläisasunnoksi 1900-l:n alussa, muutoksia 1980-l. Aitta 1800-l (?), navetta 1907, vaja, riihi, talousrakennus/sauna ja asuinrakennus/mökki 1900-l:n alkupuoliskolta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	3
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Anttila	Paikallinen	

Kantatila. Talonpoikaistalo 1902/1912, sisätilamuutoksia 1960-l. Syytinkiläisasunto 1900-l:n alku, muutoksia 1985. Navetta 1903, muutoksia 1929, 1960-l, 1990. Aitta 1900-l:n alku. Liiteri/varastorivi, makasiini ja kuivuri (?), riihestä kunnostettu kuivu

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	4
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Honkala	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1920-l, navetta 1923, sauna, kellarivaja ja aitta (1920-l ?). Lohkottu Yli-Poikojasta 1927.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	5
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jokiharju	Maisemallinen	

Torppa, lohkottu 1917. Asuinrakennus 1917, muutoksia 1930-l, 1953-54, 1957, 1960-l, 1970-l, 1999. Navetta 1928, muutoksia 1929-30. Puuvaja, sauna ja makasiini (?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	6
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jussila I	Historiallinen	

Asuinrakennus 1920-l, muutoksia 1930-l ja 1985, jolloin ulkoasu muuttunut merkittävästi. Navetta ja perkola 1942. Sauna 1988. Lohkotila.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	7
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Keltämäki	Maisemallinen	

Torppa, lohkotu Nikulasta 1914. Sydänmuurillinen asuinrakennus 1928. Korjauksia, Ikkunat uusittu 1990-l. Navetta 1942-9143. Sauna/vaja/kamari 1953. Kuivuri 1950-l. Puimala 1920-30-l Vaja ja 2. Kuivuri ja kalustovaja (?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	8
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kujala	Historiallinen	

Torppa. Asuinrakennus 1899, muutoksia 1956, 1960-1970-l, 1990-l. Aitta 1939, liiteri 1950-l ja sauna 1960-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	9
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuusisto	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1905, muutoksia 1935, ulkoasu säilynyt perinteisessä muodossa. Navetta, aitta, riihi ja kaksi vajaa 1900-luvun alkupuoliskelta (?). Lohkotila.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	10
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kämi	Historiallinen	

Kantatila. Asuinrakennus 1966. Ent. muonamiehen tupa ja sauna (jatkeena traktorivaja 1975) 1900-l:n alkupuoli, aitta, puuvaja, riihi ja sikala, jonka yhtenä osana kivinen navetta, 1900-l:n alkupuoli.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	11
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lapila	Maisemallinen	

Mansardikattoinen asuinrakennus, Frans Salminen 1933, muutoksia 1952 (?), 1980-l. Navetta 1935. Hallirakennus ja kanala. Lohkotila.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	12
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Laurila	Maisemallinen	

Satulakattoinen asuinrakennus 1930-1940-l. Talousrakennus, 8-kulmainen huvimaja ja pyöreä uimaallas. Lohkotila.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	13
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Levo	Historiallinen	

Torppa. Asuinrakennus 1920, muutoksia ja laajennus 1964, 1985, 1990. Savusauna 1800-l. Kuivuri, navetta ja autotalli 1940-50-l. Kanala/sauna ja aitta/vaja 1960-l. Savusauna 1980-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	14
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lillilä	Maisemallinen	

Kaksikerroksinen liike- ja asuinrakennus 1937, muutoksia 1951. Myymäläksi rakennettu matala lisäsiipi 1960-l, muutoksia 2000. Talousrakennus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	15
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Löytty	Paikallinen	

Torppa. Pitkänurkkainen eteiskamarillinen paritupa 1900-luvun alusta (?), muutoksia (?). L-mallinen navetta 1916.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	16
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Majala	Maisemallinen	

Torppa. Hirsirunkoinen pitkänurkkainen asuinrakennus 1920 (?), jota jatkettu myöhemmin lautarakenteisella osalla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	17
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mansikkaoja	Maisemallinen	

Torppa. Satulakattoinen asuinrakennus (5m x 8m) 1918/1920, muutoksia 1967. Peruskorjattu maltillisesti. Puuvaja, sauna, talli, vanha savusauna ja rehevaja 1900-luvun alkupuoliskolta (?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	18
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsola	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen, lautarakenteisin osin laajennettu asuinrakennus 1800-1900. Ulkorakennus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	19
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkilä	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Alipoikojasta 1928. Pitkänurkkainen eteiskamarillinen tupa 1800-1900-luvun taitteesta. Säilynyt lähes alkuperäisenä, vain kate uusittu. Riihi 1800-1900-l(?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	20
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkirinne	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen satulakattoinen asuinrakennus n. 1920. Rakennettu Majanoja syytinkiläisasunnoksi.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	21
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäntymäki	Paikallinen	

Hirsirunkoinen L-muotoinen kansakoulu, rkm Ramstedt 1919-1920. Koulu lakkautettiin 1992, sen jälkeen rakennus on ollut asuinkäytössä. Sisätilamuutoksia 1940-50-l, 1980-90-l. Ulkoasu säilynyt ilmeisen alkuperäisenä. Keittola 1949. Talousrakennus 1920-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	22
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nikula	Historiallinen	

Kantatila. Asuinrakennus (10m x 20m) 1927, sisätilamuutoksia 1937, julkisivumuutoksia 1950-l, 1970-l, 1997. Navetta 1911, osittain palanut 1955. Liiteri 1920-l. Asuinrakennus (vanhan muurin tupa) 1908. Kuivuri ja riihi (?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	23
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pajala	Historiallinen	

Alun perin pajaksi rakennettu, nykyisin asuntona toimiva rakennus (5,5 x 6,5m) 1900-l:n alusta. 4-ruutuiset vanhat ikkunat. Peruskorjattu 1990-l. Sauna 1900-l:n alku(?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	24
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Perkiö	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen asuinrakennus 1936, laajennus(?). Eteiskamarillinen yksinäistupa 1900-l:n alku. Navetta, kanala, sauna ja lato 1900-l:n alkupuolisko.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Poikoja

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
25

Kruunun uudistila. Hirsirunkoinen luonnonkiviharkkoperustukselle rakennettu asuinrakennus 1909, kunnostettu ja laajennettu vinkkelin muotoiseksi 1934. Aitta, navetta (1935?) ja sauna (?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Salimäki

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
26

Torppa, lohkottu 1914. Hirsirunkoinen satulakattoinen asuinrakennus 1900-l:n alku, muutoksia 1995. Navetta, sauna, aitta, kanala ja kaksi latoa.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Santala

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
27

Torppa, sijaitsee historiallisella kyläalueella. Hirsirunkoinen asuinrakennus 1900-l:n alusta, muutoksia ja korjauksia 1920-l, 1970-l, 1998. Paja 1800-l, korjauksia 1920-l Ulkorakennus 190-l:n alku (?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Seppä

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
28

Kantatila, historiallisella kylätontilla. Talonpoikaistalo (8 x 32m) (1700-l?), 1860, muutoksia, maltillisia korjauksia 1930-l, 1940-1950-l. Vinkkelitalousrakennus 1900-l:n alku, navetta 1910, puimala 1924_1925.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Suomela

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
29

Satulakattoinen hirsirunkoinen asuinrakennus 1800-1900-l, alun perin tupa, kamari ja suutarinverstas. Muutoksia 1920-l, 1990-l. Lohkotila, joka sijaitsee historiallisella kyläalueella Uotilan kantatalon kupeessa.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Takamaa

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
30

Torppa, mainittu 1. kerran asiakirjoissa 1843, lohkottu 1906. Pohjakaavaltaan parituvallinen talonpoikaistalo 1800-1900-l:n vaihteesta. 1980-l rakennuksesta purettiin 1918 rakennettu vinkkeliosa. Aitta, sauna ja karjarakennus 1900-l:n alku (?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Uotila

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
31

Kantatila. Talonpoikaistalo, tupa ja kamari 1890, sali 1908. Muutoksia 1949, 1975, 1998. Aitta 1925 (?). Navetta 1916. Ent. työväen asuinrakennus 1800-l:n jälkipuolisko, rakennus on yksityisessä "museokäytössä".

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Vahuus

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
32

Parituvallinen talonpoikaistalo 1894. Säilynyt alkuperäisessä asussaan, lukuunottamatta joitakin ikkunoita, jotka on vaihdettu alkuperäinen koko ja uoto säilyttäen. Navetta 1916. Talli 1888. Sauna 1936. Aitta (?). Kuulunut Juvankosken torppaan lohkottu 19

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Vanhatalo

KYLÄ
Hirvelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
33

Asuinrakennus 1918, muutoksia 1940-60-l, 2000. Talousrakennuksia 1900-luvun jälkipuoliskolta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	34
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Väilä	Maisemallinen	

Hirsirakenteinen tupa ja kamari 1900-l:n alku, lautarakenteinen laajennus 1929, muutoksia 1950-60-l, mansardikaton kate uusittiin 1993. Rakennettu syytinkiläisasunnoksi. Aitta 1934, muutoksia 1977. Navetta 1927, muutoksia 1959, 1960. Sauna 1954.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	35
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylijoki	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen luonnonkivharkkoperustukselle rakennettu satulakattoinen asuinrakennus (8x8m) 1920-l(?). Ulkorakennus ja uudempi kesäasunto (?). Lohkotila.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	36
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Yli-Marttila	Historiallinen	

Kantatalo, ratsutila. Parituvallinen talonpoikaistalo 1907. Muutoksia; laajennus 1920-l, peruskorjaus, ikkunat uusittiin 1958, tiilikatteen tilalle peltikate, vuoraus uusittu 1990-l. Talousrakennuksia 1900-luvun jälkipuoliskolta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hirvelä	37
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Yli-Poikkioja	Maisemallinen	

Talonpoikaistalo 1921.

KIIKALA: HIRVELÄ, eteläosa

Maankäyttö vv.1775 ja 1792 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KARTTASELITYS

Kartat v.1775, 1792

- ⊗ mylly
- talo
- torppa
- nykyinen kunnanraja
- aita
- joki
- kylän raja
- pitkospuut
- puro, joki
- silta
- tie
- haka
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- uusi tontti
- vesistö

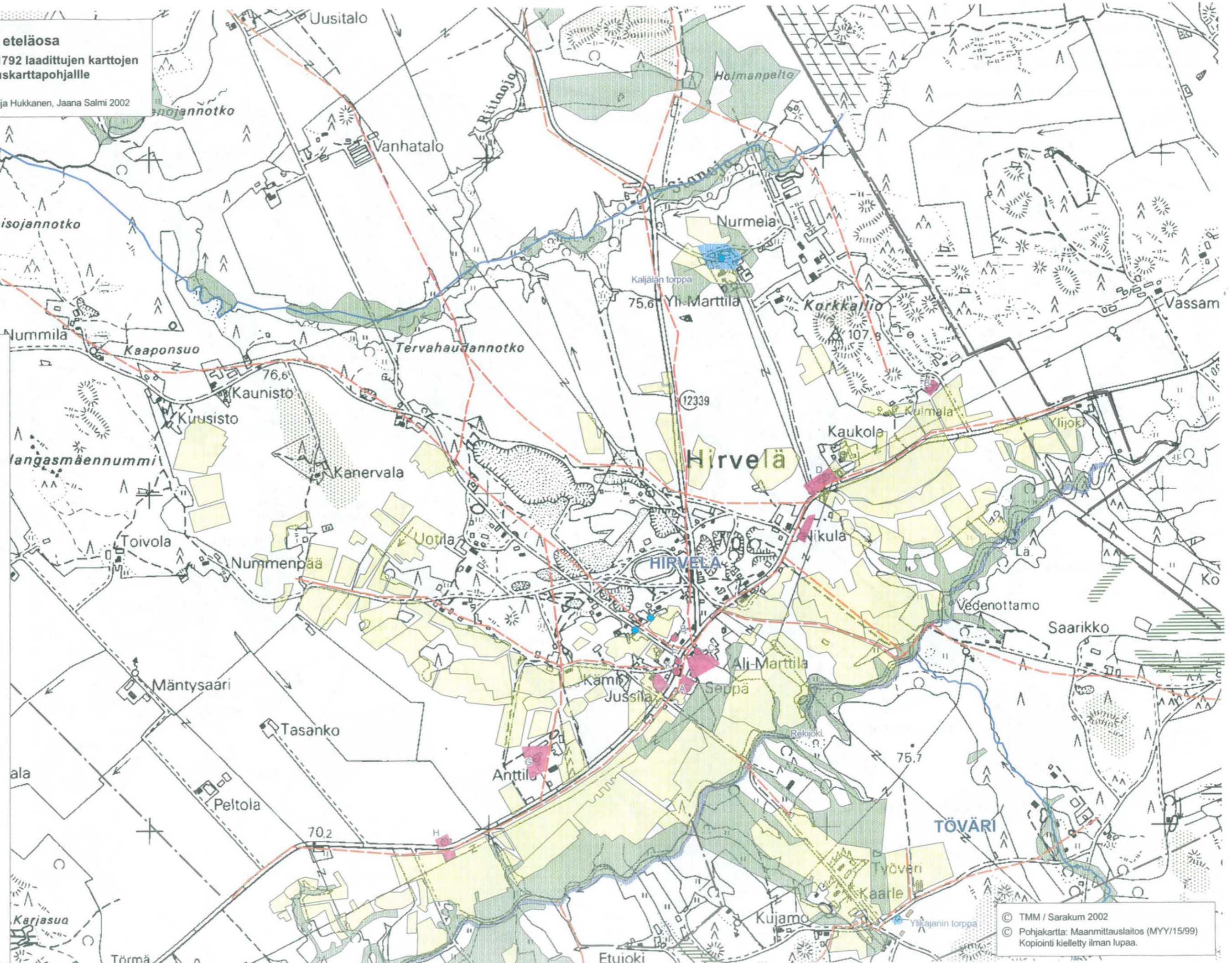
TALOT:

- A Vähäseppä (1)
- B Uotila (2)
- C Marttila (3:1)
- D Marttila (3:2)
- E Heikilä (4:1)
- F Heikilä (4:2)
- G Antila (5:1)
- H Antila (5:2)
- I Nikula (6)
- K Käniseppä (7)
- L Poickoja (8)
- M Juva (L)

TORPAT:

- Kaljälän torppa
- Löytyn torppa
- ym

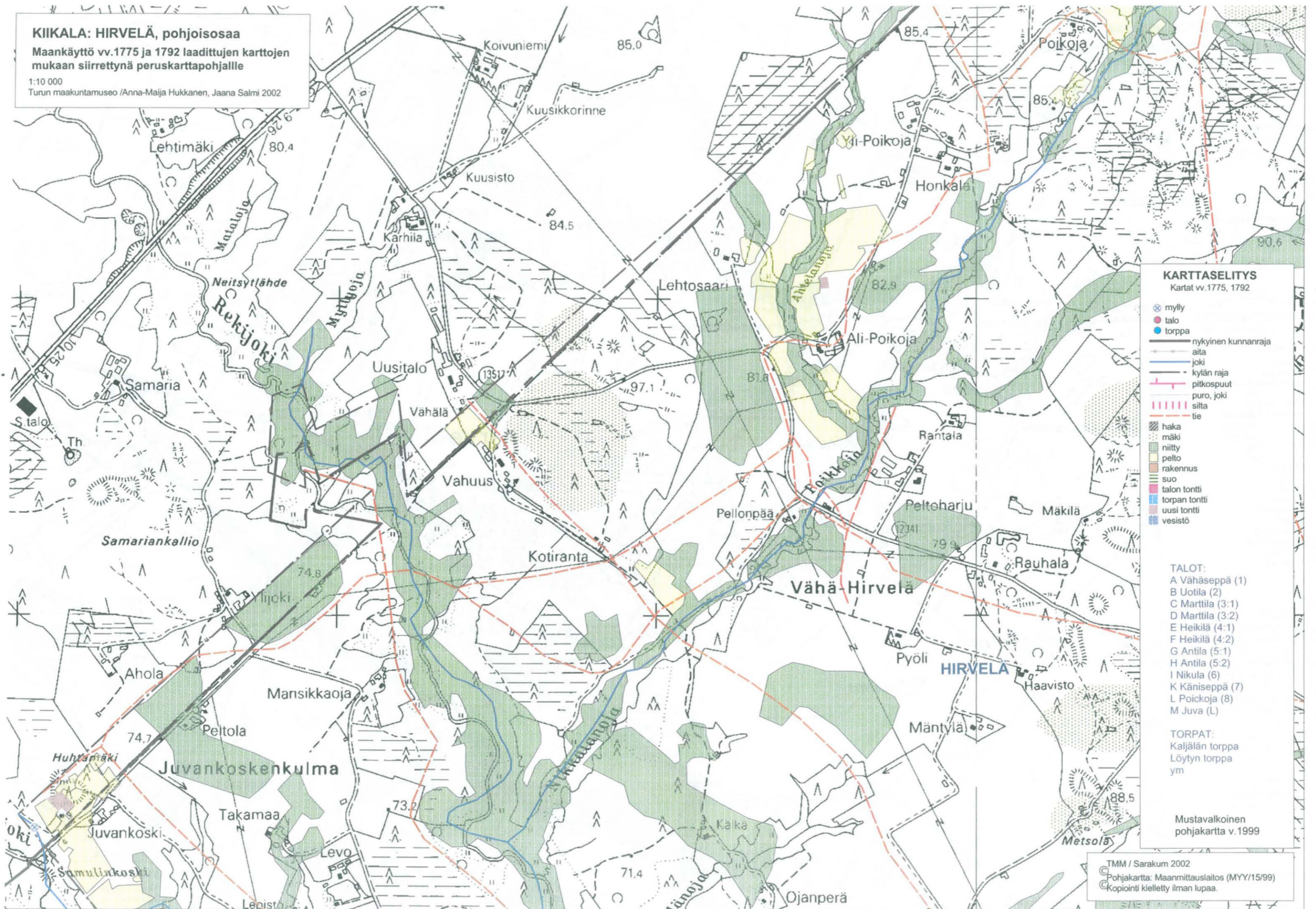
Mustavalkoinen pohjakartta v.1999

KIIKALA: HIRVELÄ, pohjoisosaa

Maankäyttö vv.1775 ja 1792 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KARTTASELITYS Kartat vv.1775, 1792

- mylly
- talo
- torppa
- nykyinen kunnanraja
- aita
- joki
- kylän raja
- pitkospuut
- puro, joki
- silta
- tie
- haka
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- uusi tontti
- vesistö

- TALOT:
- A Vähäseppä (1)
 - B Uotila (2)
 - C Marttila (3:1)
 - D Marttila (3:2)
 - E Heikilä (4:1)
 - F Heikilä (4:2)
 - G Antila (5:1)
 - H Antila (5:2)
 - I Nikula (6)
 - K Käniseppä (7)
 - L Poikkoja (8)
 - M Juva (L)
- TORPAT:
- Kaljälän torppa
 - Löytyn torppa
 - ym

Mustavalkoinen pohjakartta v.1999

TMM / Sarakum 2002
Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA KIIKALA
KYLÄ / KAUPUNGINOSA HITOLA

Maisema

Hidolan kylä, jonka kantatilat ja entiset torpat ovat uudistuksista huolimatta säilyneet melko hyvin vanhassa asussaan.

Historia

Hidolan kylän asutus on syntynyt muun Kiijalan tavoin keskiajalla. Hidolan kylä ei ole kunnan kaikkein vanhimpia kyliä. Vuonna 1540 kylässä oli neljä taloa: Koura, Puolo, Tryyki ja Urho. Isojakoa suoritettaessa 1782 oli kylässä samat talot. Koura on liitetty Urhoon 1800-luvun loppupuoliskolla. Tryyki ja Puolo ovat alkuperäisillä paikoillaan mutta Urho ja Koura ovat muuttaneet kylätien toiselle puolelle. Kylän ensimmäisestä torpasta, Nykkälästä on maininta vuodelta 1774. Vuonna 1800 torppia oli 1 kpl, vuonna 1830 8 kpl ja vuonna 1860 9 kpl. Kylän nykyinen asutus on keskittynyt melko tasaisesti Kalatien ja Myllykulmankaaren teiden varsille. Harvempaa asutusta on Hitolan kylän länsiosissa. Kylän itäpuolella on ollut Kurajärvi, jonka kuivaus aloitettiin 1900. Työ saatiin valmiiksi 1968, jolloin ensimmäiset osat otettiin viljelyyn. Nykyään entinen järvenpohja on kokonaan peltona. Asumattomia suurempia alueita ei kylässä käytännössä ole. Erikseen luetteloidut kohteet: 1. Jokiharju, 2. Vuorenpää, 3. Puolo, 4. Kouranmäki, 5. Metsäranta, 6. Mäenpää, 7. Tryyki, 8. Tryyki, 9. Tryyki Hidola, 10. Urho ja Koura, 11. Romio, 12. Tavia, 13. Haavassaari, 14. Väliatalo, 15. Mylly, 16. Uusitupa, 17. Uusitalo, 18. Vataja, 19. Koskenpää, 20. Koivisto, 21. Jukkola

Nykytila

Esihistoriallisina asuinpaikkoina mainitaan Myllytryyki, Myllykulma ja Urho.

KUNTA KIIKALA
ARVOALUE VANHA KYLÄTONTTI
KYLÄKOSA HITOLA
ARVOTUS SEUDULLINEN
KOHDENO 2

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla on sijainnut Puolon, Tryykin, Urhon ja Kouran kantatilojen rakennukset. Samalla tontilla on jäljellä Puolon rakennukset. Muut kantatilat on siirretty etäämmälle.

KUNTA KIIKALA
KIINTEISTÖ KOIVISTO
KYLÄ HITOLA
ARVOTUS HISTORIALLINEN
KOHDENO 38

Myyly. Tryykin torppa. Asuinrakennus 1938, ikkunat uusittu 1980-luvulla.

KUNTA KIIKALA
KIINTEISTÖ KOSKENPÄÄ
KYLÄ HITOLA
ARVOTUS HISTORIALLINEN
KOHDENO 39

Asuinrakennus 1800-luvulta. Toinen pää sortunut, säilyneessä osassa koristeellinen ulkokuoritus ja sisällä seinät ja välikatot on rapattu. Vilja-aitta 1919, navetta 1920-l ja uusi päärakennus 1950-l.

KUNTA KIIKALA
KIINTEISTÖ MYLLY
KYLÄ HITOLA
ARVOTUS PAIKALLINEN
KOHDENO 40

Asuinrakennus, laajennettu 1928, peruskorjattu 1984. Paritupatyypinen pohjakaava. Mylly n. 1920, nykyisin varastona. Navetta 1936.

KUNTA KIIKALA
KIINTEISTÖ MYLLYOJA
KYLÄ HITOLA
ARVOTUS HISTORIALLINEN
KOHDENO 41

Vanha Urhon tilan torppa, perustettu 1800-luvun alussa. Asuinrakennus 1900-l alusta? Rakennusta jatkettu 4 metriä. Kuistikin uudempi. Tontilla lisäksi sauna, navetta, puuvaja ja lato.

KUNTA KIIKALA
KIINTEISTÖ PUOLO
KYLÄ HITOLA
ARVOTUS PAIKALLINEN
KOHDENO 42

Kantatila vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1919, navetta ja vilja-aitta n. 1920, savusauna. Rakennukset säilyttäneet alkuperäisen asunsa.

KUNTA KIIKALA
KIINTEISTÖ ROMIO
KYLÄ HITOLA
ARVOTUS MAISEMALLINEN
KOHDENO 43

Asuinrakennus n. 1930, säilynyt suurelta osin alkuperäisessä asussaan. Sauna/navetta n. 1930. Tontilla toiminut myös kyläkauppa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hitola	44
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tavia	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1912, peruskorjattu maltillisesti 1980-l.
Sauna/makasiini n. 1920-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hitola	49
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vuorenpää	Maisemallinen	

Asuinrakennus n. 1920, säilynyt lähellä alkeperästä
asua. Navetta/makasiini ja sauna kumpikin n. 1920.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hitola	45
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tryyki	Historiallinen	

Kantatila. Syytinkiläisasunnoksi rakennettu
asuinrakennus 1914. Peruskorjattu maltillisesti 1982.
Aitta n. 1920 ja navetta n. 1950. Päärakennus 1980.
Tilaan kuuluu Tryyki Hitolan asuinrakennus, navetta ja
sauna 1900-l alkupuolelta ollut myös paja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hitola	46
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Urho ja Koura	Paikallinen	

Urho ja Koura ovat Hitolan kantataloja, ne ovat
yhdistyneet. Asuinrakennus 1853, kuisti 1900, nykyään
varastona. Renkitupa 1910 päärakennuksena (korj.
1969). Väentupa 1880, 1910, vilja-aitta 1893, suolapuoti
1915, luhtiaitta 1737, 1899.

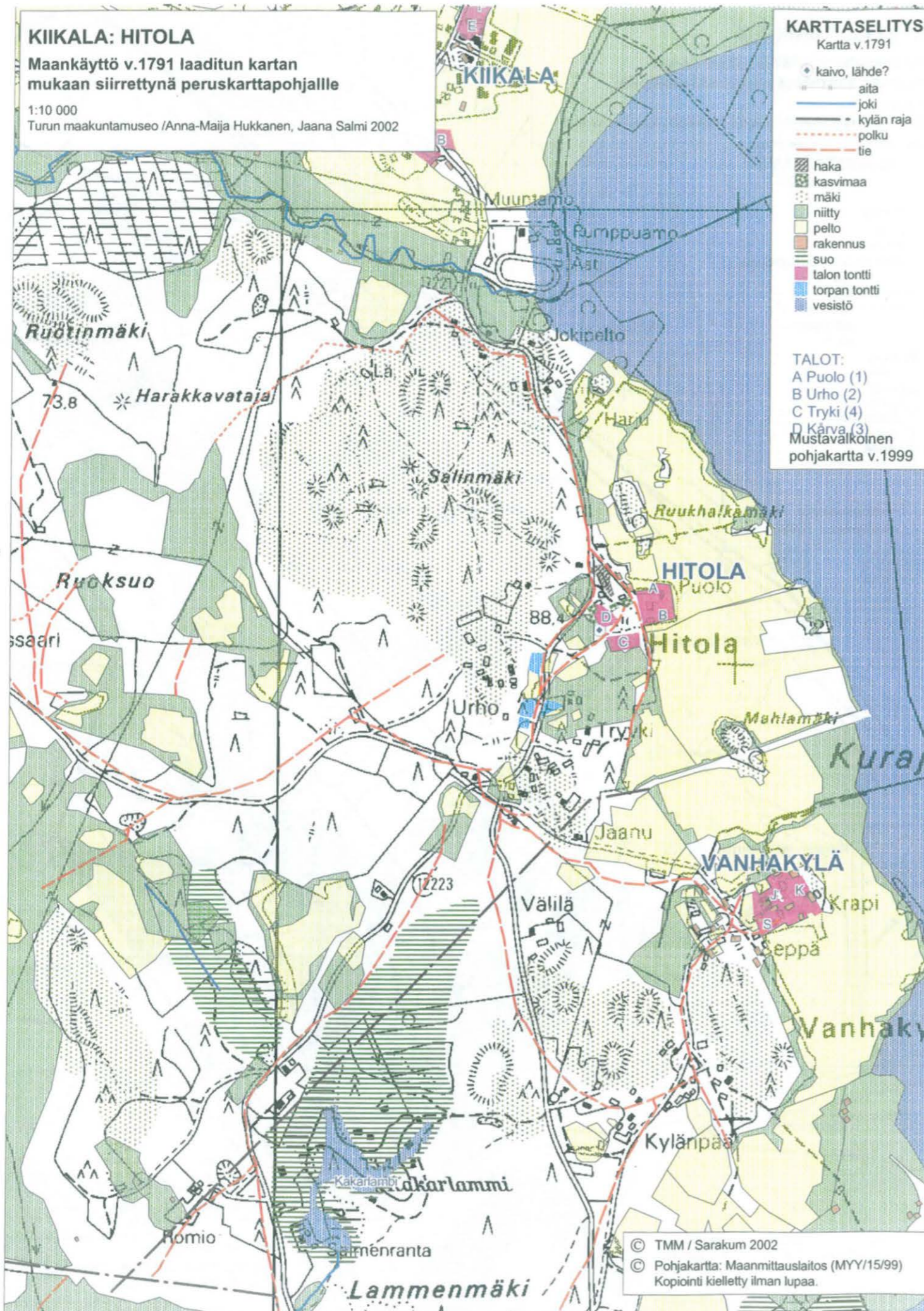

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hitola	47
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusitalo	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1898. Peruskorjattu 1993 (ikkunat
vaihdettu), sali purettu 1950-l. Sauna/makasiini n. 1920,
ei muutoksia. Lohottu Tryykin tilasta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Hitola	48
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusitupa	Historiallinen	

Asuinrakennus 1800-luku, tehty pariovet. Hirsimakasiini
1800-luku. Uusi päärakennus 1948. Tila on Urhon
vanha torppa.

KUNTA

Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Johannislund

Maisema

Tehtasalueen päärakennus loivalla mäellä, jonka ympärillä Johannislundin vanhoja taloja. Idässä Ruukinjärvi ja kylän länsipuolella Kiikalannummen reunamuodostuman delta-alueita. Tehtasarakennusten lisäksi kylämiljööstä löytyy mm. useita hyväkuntoisia vanhoja asuinrakennuksia, vanha saha, kauppapuoti ja koulu. Maisemallisesti, kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti merkittävää aluetta. Ainutlaatuinen vanha tehdasmiljö.

Historia

Johannislundin, eli Lasikylän alkuperäinen nimi oli Hidoisenpyöli. Nimi voisi viitata Hidolan kylään maan alkuperäisenä omistajana. Kylän maasta käytiin omistuskiiotoja useaan otteeseen. Kirjallisten tietojen alkaessa Hidoisenpyöli oli Perniön Paarskylän hallussa, ja Paarskylä väitti omistaneensa sen ylimuistoista ajoista. Talvikäräjillä 1636 väittivät kaskistolaiset Hidoisenpyölin olevan heidän. Paarskylän ja kaskistolaisten ristiriidat ajautuivat lopulta hovioikeuteen. Kaskistolaiset tuomittiin maksamaan vuokraa Paarskylälle, jota he eivät kyllä maksaneet. 1800-luvun alussa Hidosenpyölistä haaveiltiin löytyvän rautamalmia. Toiveet osoittautuivat kuitenkin harhaksi ja alueen pantioikeus myytiin vänrikki Johan Berndt von Torckenille, joka perusti Hidoisenpyöliin Johannislundin lasitehtaan. Paikka sopi hyvin lasitehtaalalle, sillä nummen hiekka oli kevyttä lasinvalmistukseen ja puuta oli riittävästi suurtakin kulutusta varten. Haittapuolina olivat valmiiden teiden puuttuminen ja pitkät kuljetusmatkat. Keväällä 1813 alkuvaikeuksien jälkeen lasitehdasta ryhdyttiin rakentamaan ja sen nimeksi tuli Johannislund. Tehtaan tärkeimpänä tuotteena olivat alusta alkaen pullot. Vuosikymmenien saatossa tehtaan omistajat vaihtuivat useaan otteeseen. Tehtas pysyi toiminnassa muutamaa poikkeusta lukuunottamatta aina vuoteen 1960 asti. Riihimäen Lasi Oy osti tehtaan ja lopetti sen toiminnan toukokuussa 1960.

KUNTA

Kiikala

ARVOALUE

Johannislund

KYLÄKOSA

Johannislund

ARVOTUS

Valtakunnallinen

KOHDENO

3

KUVAUS

Johannislundin lasiruukin alue. Rakennukset 1815-1950. Päärakennus 1877/78. Varsinainen lasiyytti purettu, jäljellä vain savupiippu. Useita rakennuksia n. 1930-l, T. Paatela. Valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Johannislund	50
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Johannislund	Valtakunnallinen	

Johannislundin lasiruukin alue. Rakennukset 1815-1950. Päärakennus 1877/78. Varsinainen lasihytti purettu, jäljellä vain savupiippu. Useita rakennuksia n. 1930-l, T. Paatela. Valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Johannislund	51
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Johannislundin koulu	Paikallinen	

Kansakoulu rakennettu ennen 1910/11, vapaa-ajan-asuntona 1990-l. Puuliiteri ja sauna 1911. Rakennukset sijaitsevat lasikylän alueella Johannislundin tehdasalueen lounaisosassa. Osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

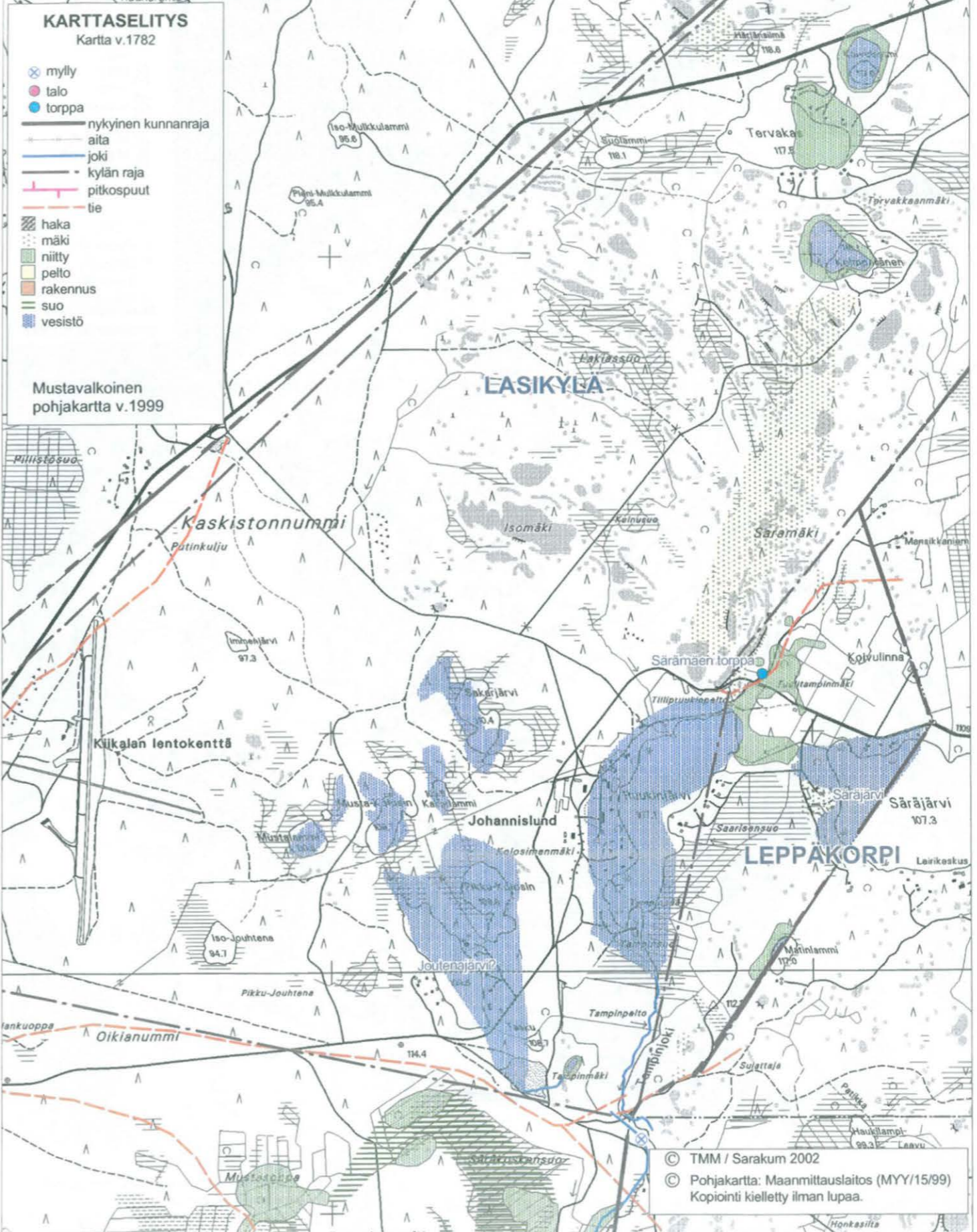
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Johannislund	52
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pormanni	Paikallinen	

Johannislundin lasitehtaaseen kuulunut työväen asuinrakennus n.1890. Muutoksia 1960-l. Muutettu yhden perheen asunnoksi. Pottutupa n. 1890 ja liiteri 1950-l.

KIIKALA: LASIKYLÄ

Maankäyttö v. 1782 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:20 000
Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

© TMM / Sarakum 2002
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kesälä

Maisema

Historia

Varhaisin tieto periytyy vuodelta 1443. Vuonna 1540 Kesälässä oli kolme taloa. Kaksi taloa yhtyi 1590-luvulla, jolloin lukumääräksi jäi kaksi. Talot I ja II. (Talojen nimiä ei mainita erikseen.) Talot olivat vuodesta 1647 läänitettyinä Kiskon Haapanieman herralle vapaaherra Erik Kruselle ja hänen perillisilleen. Ne peruutettiin kruunulle vuonna 1682. Peruutuksen jälkeen talot toimivat aluksi Kiikalan Simolan ja myöhemmin Rekijoen Perttulin aputaloina. Vuonna 1690 Pieti Laurinpoika otti viljeltäväkseen Kesälä I:n ja olisi halunnut saada koko Kesälän, koska se oli ollut hänen anoppinsa alainen. Kesälä II:ta viljeli kuitenkin kruunuvoudin asettama Matti Jussinpoika, joka ei suostunut luopumaan maistaan. Asiaa käsiteltiin vuoden 1692 talvikäräjillä. Edellisen kesän katselmuksen ja Pieti Laurinpojan varallisuuden perusteella käräjien lautakunta päätti puoltaa Kylän liittämistä Pietin alaisuuteen. Lautakunnan kannanotto lähetettiin maaherralle ja siitä lähtien Kesälässä on ollut vain yksi talo. Sotaväen uudelleen järjestelyissä 1680-1690-luvuilla perustettiin Kiikalaan viisi rustholia, joiden tehtävänä oli ylläpitää ratsumiehiä. Rustholit nauttivat 80 kuparitaalarin verovapautta, jos talon verot eivät ylittäneet tähän summaan annettiin sille yksi tai useampia aputaloja, joiden oli maksettava kruununveronsa ratsutalolle. Kesälästä tuli Komisuon Nalkin aputila vuonna 1721. Kesälän ensimmäinen torppa oli Tuomila. Sen asukkaat mainittiin ensi kerran kastekirjassa vuonna 1759 ja henkikirjassa vuonna 1781. Torpan nimi mainittiin ensi kerran rippikirjassa vuonna 1790. Vuonna 1830 Kesälässä oli kolme torppaa: Tuomila, Kökkö ja Fjällström. 1860-luvulla kylässä ei ollut enään kuin Kökkö ja Tuomila.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Kesälä

KOHDENO
53

KIINTEISTÖ
Kesälä

ARVOTUS
Paikallinen

Kantatila, joka toimii yhä maatilana. Paritupa v. 1900, muutoksia ja laajennuksia 1951, 1970-l, 1990-l. Navetta, leivintupa, aitta ja lato 1930-l. Riihi 1940-l.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Kesälä

KOHDENO
54

KIINTEISTÖ
Kökkö

ARVOTUS
Paikallinen

Kesälän torppa (1830), palstoitettu 1910. Toimii yhä maatilana. Paritupa(17x8,5m) ja kamarillinen tupa (5,5x7,5) n. 1860, kamarillinen tupa on nykyisin asuinrakennuksena, laajennettu 1950-l ja 1990-l, ulkorakennuksia. Hyvin säilynyt kokonaisuus.

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kiikala Kiikala

Maisema

Kiikalan kirkonkylä, jossa uudisrakentaminen on keskittynyt hieman syrjemmälle, kylän raitin säilyessä näin suhteellisen vanhassa asussa. 1950-luvun tyyppitaloyhdyskunta.

Historia

Kiikalankylän asutus on syntynyt muun Kiikalan tavoin keskiajalla. Kiikalankylä, nykyinen kirkonkylä, ei ole kunnan kaikkein vanhimpia kyliä. Vuonna 1540 kylässä oli 7 taloa: 1. Seppä, 2. Simola (myöh. Litsi), 3. Koirus (myöh. Eskola), 4. Tiipeli (myöh. Tiipeli), 5. Källö, 6. Kako (myöh. Kauko) ja yksi talo, joka liitettiin Simolaan 1630-luvulla. Isojakoa suoritettaessa 1783-1791 kylässä olivat samat talot. Jaon yhteydessä Källön (5:2=Kirjas) ja Eskolan talot (yhdistettiin taas 1868) jaettiin. Kantauudistalona, numerolla 7, perustettiin 1810 kylän länsiosaan Krappenpyöli. Vanhoilla paikoillaan kylän raitin varrella ovat edelleen Litsin, Sepän, Kaukon ja Kirjaksen talot. Etäämmäksi keskustasta ovat siirtyneet Eskola ja Källö. Tiipelin talo jaettiin 1800-luvulla Sepän ja Källön talojen kesken. Kylän ensimmäisestä torpasta, jonka nimi oli Kapakka, on maininta vuodelta 1776. Vuonna 1800 torppia oli kylässä 3, ja vuonna 1860 7. Mäkitupia on ollut 1700-luvun lopulla ainakin kylän raitin keskiosassa (isojakokartta). Ilmeisesti vasta myöhemmässä vaiheessa on mäkitupa-asutusta syntynyt keskustan länsipuolella olevan Pyysmäen rinteelle. Nykyisen Kiikalan alue kuului vuoteen 1639 saakka Uskelan kirkkopitäjään. Oma kappeli nykyiselle kirkonpaikalle saatiin noin 1590, ja 1640 Kiikala erotettiin omaksi seurakunnaksi. Kylän raitin itäpuolella sijaitti Kurajarven (Kirkkojärven) pohjoispää. Järven kuivaustyöt aloitettiin 1900. 1950-luvulla töitä jatkettiin, jolloin koko järvi kuivattiin. Nykyään entinen järvenpohja on kokonaan peltona. Kirkonkylän pitkänomainen keskusalue on pääosin hieman ympäristöään korkeammalla ja peltoaukoiden ympäröimä. Iäkkäämmät asuinrakennukset ja liikerakennukset keskittyvät keskusraitin (nykyisen Kirkkotien - Porvarinpolun) varrelle. Raitin pohjoispäässä on kirkko ja eteläpäässä Litsin tila. Vanhan kylänraitin itäpuolelle - hieman kauemmaksi raitista - on erityisesti pohjoispäähän tehty viime vuosikymmeninä yksikerroksisia rivitaloja (etelämpänä olevat uudemmat talot eivät vielä näy liitekartassa). Itse raitin ilme on näin säilynyt melko hyvin, eikä viimeaikojen rakentaminen ole matalana myöskään sulkenut voimakkaasti maisemaa. Keskusraitin ohessa on vanhaa rakennuskantaa lähinnä keskustaajaman länsipuolisella lähialueella (mm. Eskola, Seuratalo ja Pyysmäen alueella jonkin verran mäkitupa-asutusta). Erikseen luetteloidut kohteet: 1. Kiikalan kirkko, 2. Kirjas, 3. Kunnantalo, 4. Terveystalo, 5. Tuomela (Lääkärintalo), 6. Rauhala (Vataja), 7. Toimela (Osuuspankki), 8. Kirjasto, 9. Riihimaa, 10. Kiila, 11. Kauko, 12. Kiikalan Osuuskauppa, 13. Alanko (Apteekki), 14. Tyynelä, 15. Hakarinne, 16. Kivikari, 17. Joppila (Meijeri), 18. Terveys, 19. Sepänmäki, 20. Huvila, 21. Litsi, 22. Kiikalan kotiseutumuseo, 23. Krappenpyöli, 24. Kanava, 25. Kiviranta, 26. Myllyranta, 27. Kailassuo, 28. Lepola, 29. Havuranta, 30. Nummila, 31. Jussin mökki, 32. Mäntymäki, 33. Marjola, 34. Korvenoja, 35. Torhola, 36. Vainio, 37. Rekijointien pientaloalue, 38. Hakala, 39. Mansikkaoja, 40. Pääskymäki, 41. Kankare, 42. Ihala, 43. Ali-Simola, 44. Seuratalo, 45. Eskola, 46. Kallionpää, 47. Koivuranta, 48. Lehtiranta, 49. Källö, 50. Ahtela, 51. Leppäsuu, 52. Kylänpää, 53. Syrjälä, 54. Leppälä. 1950-luvun tyyppitaloalue sijaitsee Kiikalan kylässä Rekijointien varrella noin kilometrin päässä kirkonkylästä. Kaikki viisi taloa ovat 1, 5-kerroksisia, nelikulmaita tyyppitaloja. Talot ovat hyvässä kunnossa ja korjattuja nykyajan vaatimuksia vastaaviksi. Talot sijaitsevat rivissä tien suuntaisesti rehevien puutarhojen ympäröiminä. 1. Lehtoharju, säilyttänyt parhaiten alkuperäisen asunsa. Korjauksia ei ole tehty. 2. Havurinne, erittäin hyväkuntoinen. Alkuperäinen asu säilynyt melko hyvin. 3. Lepistö, ulkoasua korjailtu mm. lisäämällä puuleikkauksia. Muuten säilynyt alkuperäisenä. 4. Ainola, peruskorjattu 1990-luvun alussa. Ulkopuolelta säilyttänyt 1950-luvun asun. 5. Haapala, peruskorjattu 1970-luvulla, jolloin talon itäpäätyyn on tehty lisäosa.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Kiikala Kiikala 4
ARVOALUE ARVOTUS
Kirkko Seudullinen

KUVAUS

Kirkko valmistui syksyllä 1859. Kirkon rakentamisen yhteydessä päätettiin säilyttää hyväkuntoinen kellotapuli, joka on rakennettu 1800. Kirkon sijaitsee keskellä kirkonkylää. Kylän päätie kulkee hautausmaan eteläpuolitse.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Kiikala Kiikala 5
ARVOALUE ARVOTUS
Krapenpyöli Seudullinen

KUVAUS

Krapenpyöli tunnettiin paikannimenä jo 1443. Tila muodostettiin uudistaloksi 1810 ja sai maakirjanumeron 7. Päärakennus rakennettu n. 1820-1850.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Kiikala Kiikala 6
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha kylätontti Seudullinen

KUVAUS

Vanhalla tontilla ovat sijainneet Esko, Seppä ja Simola. Paikalla edelleen Litsin ent. Simolan tilan rakennukset. Pohjoisempana Kaukon, Källön ja Tiipelin talojen tontit, joista Kaukon ja Källön rakennukset vanhoilla tonteillaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	55
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ahtela	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1900, peruskorjattu 1990-94. Ulkoasu näyttää alkuperäiseltä. Kellari ja savusauna n.1900. Kaukon tilan torppa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	56
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
ALANKO (Apteekki)	Paikallinen	

Apteekki- ja asuinrakennus 1930. Ulkoasu näyttää alkuperäiseltä. Frontonit kummallakin puolella rakennusta. Apteekin sisäänkäynti kulmasta. Liiteri/käymälä 1930?

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	57
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Eskola	Paikallinen	

Parituvallinen talonpoikaistalo 1850 (?). Korjattu useampaan otteeseen, peruskorjattu 1970-l. Perinainen ilme säilynyt. Toinen asuinrakennus 1850-l, nykyään varastona, vilja-aitta 1800-l lopusta. Saha 1940-l. Kantatalo historiallisella kyläalueella

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	58
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hakala	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen luonnonkiviperustukselle rakennettu asuinrakennus 1910-luku. Kuisti 1970-l (?). Kuistia lukuunottamatta ulkoasu säilynyt alkuperäisenä. Pihassa kaksi talousrakennusta

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	59
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
HUVILA	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1919, peruskorjattu 1970-luvulla (ikkunoita vaihdettu). Rakennettu Litsin tilan syytinkiläisasunnoksi. Liiteri/käymälä/navetta, sauna ja kanala 1919.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	60
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
JOPPILA (Meijeri)	Maisemallinen	

Maidon kuorima--asema / asuinrakennus 1926. Tila toiminut verstaana 1950-l, jolloin tehty joitain muutoksia sisätiloissa. Asuinpuoli edelleen asuinkäytössä. Vinkkelirakennus osittain tiilta, osittain rankorunko.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	61
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kankare	Paikallinen	

Hirsirunkoinen asuinrakennus 1935, rakennukseen alunperin puukeskuslämmitys, sisätilamuutoksia 1974 Säilyttänyt alkuperäisen asunsa. Sauna/puuvaja(1935), kanakoppi(1937) ja purettu kettusuoja (kaikki suun. Verner Iiramo).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Kauko

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
62

Kantatila, hist.kylätontilla.Talonpoikaistalo tupa ositt. 1600-I (?), itäpääty 1850-I. Toinen asuinrakennus 1750, toiminut puhelinkeskuksena ja synnytyslaitoksena, peruskorj. 1980-I. Vilja-aitta 1800-I. Liiteri/sauna 1916(?), navetta 1928, kanala 1920-I

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Kirjas

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
66

Kantatila, hist. kylätontilla (litt. G). Talonpoikaistalo 1890, peruskorjattu 1956, ulkoasussa piirteitä 1950-I:ta. Kuisteissa tehty korjauksia 1979. Vilja-aitta 1908. Talousrakennuksia 1900-luvun jälkipuoliskolta. Tila halottu Källöstä 1788.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KIIKALAN KOTISEUTUMUSEO

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
63

Rakennukset on siirretty tontille 1960-I. Talonpoikaistalo, paritupa (Peltolan Sipilän sotilasvirkatalo) 1837. Torppa, paritupa(Kierikan tilalta) 1800-I. Vilja-aitta 1800-1875, paja 1800-I, riihi/luuva 1800-I/ 1890-1930 ja sauna 1850-1920.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KIIKALAN OSUUSKAUPPA

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
64

Kauppa- ja asuinrakennus 1958. Epäsymmetrinen satulakatto, rakennus osittain 1- ja osittain 2-kerroksinen. Ulkoasultaan lähellä alkuperäistä.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Kiila

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
65

Asuinrakennus 1938-39, Kaarlo Nieminen. Talossa toiminut matkustajakoti 1950-I ja kirjakauppa 1970-Ile saakka. Sisä- ja ulkotilamuutoksia, rakennuksen yleisilme säilynyt lähellä alkuperäistä.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KIRJASTO

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
67

Hirsirunkoinen satulakattoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu kansakoulu 1928. 1980 remontoitu sisätiloista kirjastokäyttöön sopivaksi. Ulkoasu lähellä alkuperäistä. Käymälä/liitetri 1933, varastokäytössä..

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Kirkko

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
68

Puinen pitkäkirkko 1859, hirsirunko, peiterimavuoraus, satulakatto. Suunnittelija N.J. Östermann. Kellotapuli 1800, ulkoasultaan perinteellinen lounaissuomalainen puutapuli, sipulikatto. Kirkon ympärillä hautausmaa. SU-680.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Koivuranta

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
69

Riihi 1880-90, siirretty nykyiselle paikalleen viim. 1930-I ja muutettu asuinrakennukseksi. Pihapiirissä on 1980-I lopulla rakennettu tiilitalo. Mäkitupa?

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	70
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Krapenpyöli	Historiallinen	

Kantatila. Tunnettiin paikannimenä 1443, muodostettiin uudistaloksi 1810. Talonpoikaistalo 1820-50, peruskorjattu ja laajennettu lisäsiivellä 1960-l, jolloin se sai nykyisen ulkoasunsa. Vilja-aitta n. 1850.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	71
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KUNNANTALO	Seudullinen	

Klassistisvaikutteinen pankiksi ja kunnantaloksi rakennettu rakennus 1927, rkm Frans Virtanen. Peltoniemen tilasta erotettu tontti jaettiin kahtia pankille ja kunnantalolle, rakennus nyk. kokonaan kunnantalona. Ikkunat ja ovet uusittu.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	72
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kylänpää	Maisemallinen	

Torppa, lohkottu Kaukon kantatilasta. Hirsirunkoinen asuinrakennus n. 1920. Kuisti rakennettu 1950-l. Peruskorjaus 1980-90-l. Sauna/aitta/puuvaja 1920-l, kanala 1920-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	73
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Källö	Historiallinen	

Kantatalo, jonka tilakeskus on siirretty nykyiselle paikalleen isojaon jälkeen. Asuinrakennus 1924, vilja-aitta n. 1900, makasiini n. 1900 ja asuinrakennus/paja n. 1900.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	74
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtiranta	Maisemallinen	

Pyysmäen mäkitupa alueella sijaitseva Eskolan vanha mäkitupa. Asuinrakennus 1900-l:n alkupuoliskolta, kate vaihdettu ja ulkomaali uusittu 1990-l. Muuten säilynyt lähellä alkuperäistä asuaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	75
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lepola	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen keskusmuurillinen asuinrakennus n. 1930, jonka ulkoasuun ei ole tehty suuria muutoksia. Sisä-wc 1980-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	76
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
LITSI (Simola)	Paikallinen	

Kantatalo, ratsutila. Keskeissalillinen päärakennus 1806 (?)/ 1896. Vanha päärakennus alun perin paritupa läpikuljettavalla porstualla 1723(?). Vilja-aitta 1896, navetta 1900/1963, lato 1930-l(?) ja asuinrakennus/liiteri 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	77
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Myllyranta	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen 1,5-kerroksinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu satulakattoinen asuinrakennus 1930-luvulta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	78
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄNTYMÄKI	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1930-l?, jatkettu 1950-65, ulkoasu tältä ajalta. Vanhat talousrakennukset purettu pihasta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Kiikala	79
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
RIIHIMAA	Paikallinen	

Hirsirunkoinen keskusmuurillinen asuinrakennus 1929. Vilja-aitta/liiteri 1929 (?). Sauna 1950-l(?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Sepänmäki

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
80

Entisen Sepän kantatilan talouskeskus vanhalla kylätontilla. Parituvallinen talonpoikaistalo 1898(?). Peruskorjattu 1945 ja 1979. Ikkunoita vaihdettu, kuisitn päällä parveke. Salin katossa kattomaalaukset. Asuinrakennus 1895(? Sauna/aitta 1915 (?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
TYYNELÄ

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
85

Satulakattoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu liike- ja asuinrakennus 1951. Sisätilamuutoksia 1994.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Seuratalo

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
81

Seuratalo 1928, arkk. P. Paatela. Rakennettu maamiesseuran ja suojeluskuntien yhteishankkeena. Tontti lahjoitettu Eskolan tilan maista. Peruskorjattu 1980-l (sisä-wc ja keittiö). Vanha ulkorakennus, jossa käymälä edelleen olemassa.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Syrjälä

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
82

Asuinrakennus 1937, kuistia jatkettu (sisä-wctä varten). Navetta/makasiini n. 1938

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
TERVEYS

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
83

Keskusmuurillinen asuinrakennus 1920(?). Seurakunta rakennuttanut diakonissan asunoksi. Sauna/liiteri/käymälä 1920?.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
TERVEYSTALO

KYLÄ
Kiikala
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
84

Terveystalo 1952, rakennettu vanhojen laina-aittojen hirsistä. 2-kerroksinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu rakennus. Nykyisin asuinrakenuksena.

KARTTASELITYS

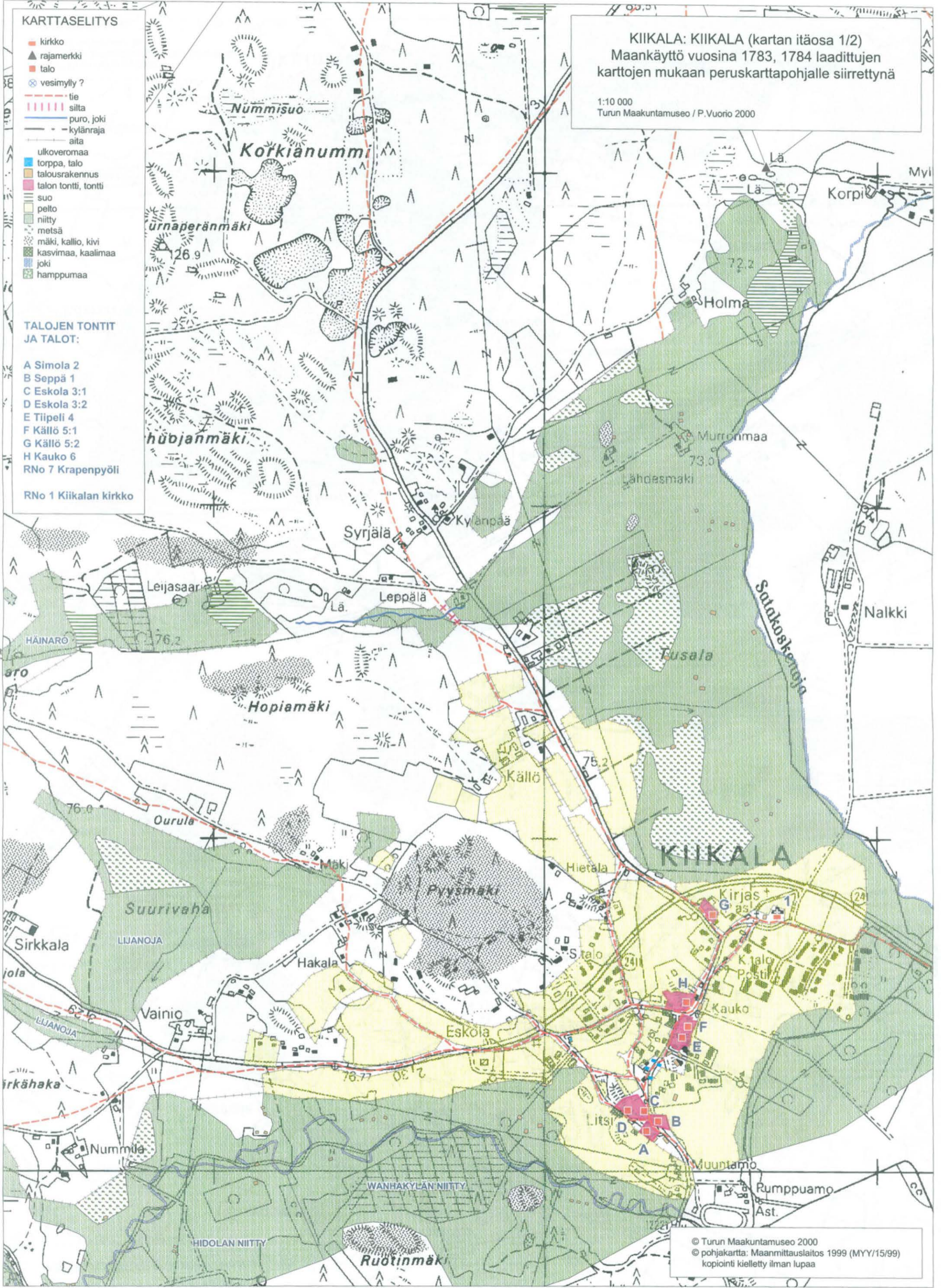
- kirkko
- ▲ rajamerkki
- talo
- ⊗ vesimylly ?
- tie
- silta
- puro, joki
- - - kylänraja
- aita
- ulkoveromaa
- torppa, talo
- talousrakennus
- talon tontti, tontti
- suo
- pelto
- niitty
- metsä
- mäki, kallio, kivi
- kasvimaata, kaalimaa
- joki
- happumaa

TALOJEN TONTIT JA TALOT:

- A Simola 2
- B Seppä 1
- C Eskola 3:1
- D Eskola 3:2
- E Tiipeli 4
- F Källö 5:1
- G Källö 5:2
- H Kauko 6
- RNo 7 Krapenpyöli
- RNo 1 Kiikalan kirkko

KIİKALA: KIİKALA (kartan itäosa 1/2)
 Maankäyttö vuosina 1783, 1784 laadittujen
 karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
 Turun Maakuntamuseo / P.Vuorio 2000

© Turun Maakuntamuseo 2000
 © pohjakartta: Maanmittauslaitos 1999 (MY/15/99)
 kopiointi kielletty ilman lupaa

KIIKALA: KIIKALA (kartan länsiosa 2/2)

© Turun Maakuntamuseo 2000
© pohjakartta: Maanmittauslaitos 1999 (MYY/15/99)
kopiointi kielletty ilman lupaa

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Komisuo

Maisema

Komisuon kylä, jonka kantatilat ja entiset torpat ovat uudistuksista huolimatta säilyneet melko hyvin vanhassa asussa. Yhtenäinen 1950-luvun tyyppitaloryhmä.

Historia

Komisuon kylän asutus on syntynyt muun Kiikalan tavoin keskiajalla. Komisuon kylä ei ole kunnan kaikkein vanhimpia kyliä. Vuonna 1540 kylässä oli neljä taloa: 1. Isoperhe, 2. Nalkki, 3. Toperi (myöh. Jussila) ja neljäs, joka liitettiin Isoonperheeseen 1585. Isoperheen talo jakautui vuonna 1759 Ali- ja Yli-perheeksi. Sitten isojakoa suoritettaessa 1782 kylässä oli jälleen neljä taloa. Molemmat Isoperheet sekä Jussila ovat edelleen samoilla paikoilla. Nalkki siirtyi nykyiselle paikalleen peltojen keskelle 1903. Silloin paikka oli Kurajärven (Kirkkojärven) rantaniittyä. Kylän ensimmäisestä torpasta, Tervahaudasta, on maininta vuodelta 1773. Vuonna 1800 torppia oli 3 kpl ja vuonna 1860 5 kpl. Nykyinenkin asutus on keskittynyt kantatilojen lähelle kylän länsipuolelle. Länsipuolella on ollut Kurajärvi, jonka kuivaus aloitettiin 1900. Työ saatiin valmiiksi 1968, jolloin ensimmäiset osat otettiin viljelykseen. Nykyään entinen järvenpohja on kokonaan peltona. Kylän pohjoislaidalla sijaitsee Hautainkrotti, leveähkö harjualue, jossa on erikokoisia suppia. Suurimmat hautainkrotit ovat yli 20 m syviä ja osin soistuneita. Nykyään alueella on ampumarata. Kylän itälaita on asumatonta metsä- ja suoaluetta. Erikseen luetteloidut kohteet: 1. Nalkki, 2. Ojala, 3. Jokiniemi, 4. Töyräänpää, 5. Uusitalo, 6. Nummenpää, 7. Savisilta, 8. 1950-luvun tyyppitalot, 9. Kujanpää, 10. Vataja, 11. Mäkelä, 12. Uusjussila, 13. Aro, 14. Päiviö, 15. Ali-Isoperhe, 16. Tervahauta, 17. Kallionpää, 18. Alanko, 19. Santala, 20. Kankare, 21. Yli-Isoperhe, 22. Kivisaari, 23. Saaristo, 24. Kalliopohja, 25. Koivuniemi, 26. Kaunisto, 27. Korvenpää, 28. Komisuon koulu, 29. Rantamaa. Talot sijaitsevat pellon keskellä noin kilometrin koilliseen Kiikalan kirkonkylästä. Talojen takana koillisessa alkaa laaja metsäalue. Talot edustavat 1950-luvun tyyppitalorakentamista. Osa taloista on lähes alkuperäisessä asussaan ja ne ovat kesämökkeinä. Osa puolestaan on peruskorjattu ja niissä asutaan vakituisesti. 1. Haavisto ja 2. Saunamäki ovat säilyttäneet alkuperäisen asunsa, kesämökkeinä samoin 3. Niemelä, 4. Niitylä, 5. Isoniitty ja 6. Ristola ovat peruskorjattuja ja niissä asutaan.

Nykytila

Hautainkrotit on merkitty suojelukohteiksi seutukaavaan.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Komisuo

KOHDENO
86

KIINTEISTÖ
Ali-Isoperhe

ARVOTUS
Paikallinen

Kantatila, ratsutila halottu Ali- ja Yli-Isoperheeksi 1759. Talonpoikaistalo 1910, muutoksia 1921 ja 1990-l alussa. Aitta 1800/1900. Kaksi kiviavettaa 1920-l. Syytinkiläisasunto ja kuivuri (?).

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Komisuo

KOHDENO
87

KIINTEISTÖ
Aro

ARVOTUS
Maisemallinen

Satulakattoinen hirsirunkoinen asuinrakennus 1925, ulkoasu säilynyt alkuperäisenä. Sauna/ulkorakennus (?).

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Komisuo

KOHDENO
88

KIINTEISTÖ
Jokiniemi

ARVOTUS
Historiallinen

Torppa, lohkottu Jussilan tilasta. Hirsirunkoinen satulakattoinen asuinrakennus 1930-l. Navetta 1900-l:n alkupuoli. Sauna 1980-90-l (?).

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Komisuo

KOHDENO
89

KIINTEISTÖ
Kallionpää

ARVOTUS
Historiallinen

Torppa, lohkottu Ali-Isoperheen tilasta 1919. Tupa ja kaksi kamaria 1880-1890-l, laajennus/muutos 1930-l, 1980-l. Navetta 1920-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	90
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kaunisto	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1930-l? Kuisti rakennettu 1960-l, samaan aikaan on rakennusta jatkettu ja siihen on asennettu keskuslämmitys. Nykyinen ulkoasu tältä ajalta. Pihassa huonokuntoinen sauna/liiterirakennus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	95
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkelä	Historiallinen	

Asuinrakennus 1932, korjauksia 1980-l, ulkoasu näyttää alkuperäiseltä. Pihassa kanala/vaja 1956. Tila on Jussilan entinen torppa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	91
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kivisaari	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1914, sisätiloissa on tehty muutoksia 1960-l, 1970-l., ulkoasu lähellä alkuperäistä. Rakennettu Yli-Isoperheen vaarintuvaksi. Pihassa vilja-aitta 1910-l?, navetta 1951 ja 2 muuta ulkorakennusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	96
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nalkki	Paikallinen	

Kantatila, ratsutila, talouskeskus siirretty nykyiselle paikalleen 1900-l:n alussa. Talonpoikaistalo 1918, muutoksia 1970-l. Vilja-aitta 1700-1800-l(siiirretty?), savusauna 1800-l (siirretty?), torppa 1800-l, muutettu saunaksi 1970-90-l, AT/vaja 1920 (?)

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	92
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Komisuon koulu	Paikallinen	

Kansakoulu 1883, kuisti osat uudemmat. Peruskorjattu 1980-l. Vanha ulkoasu pyrittiin säilyttämään. Ruokala ja liiteri 1880-l, korjattu 1980-l alussa. 1980-l rakennettu pihaan uusi liikuntahalli. Sijaitsee vanhalla kylätontilla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	97
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nummenpää	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Nalkin tilasta. Eteiskamarillinen tupa (7x9m) 1910-20-l (?), muutoksia (?). Neljä talousrakennusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	93
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Korvenpää	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Yli-Isoperheestä. Asuinrakennus 1894, laajennettu pohjoispäädystä. Korjauksia 1995. Navetta 1900-l. Liiteri ja sauna (?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	98
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ojala	Maisemallinen	

Asuinrakennus siirretty nykyiselle paikalleen Yltäkylästä 1916. Laajennettu 1973. Pihassa navetta 1950-l, ja 2 ulkorakennusta 1980-90-l..

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	94
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kujanpää	Historiallinen	

Asuinrakennus 1924 (?), kuisti uudempi. Talo säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa, vaikka sitä on korjattu 1970-l. Pihaas uudehko liiterirakenus ja sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Komisuo	99
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päiviö	Maisemallinen	

Lohkokiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen satulakattoinen asuinrakennus 1900, perinteinen ulkoasu säilynyt. Sauna ja vaja 1980-90-l (?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Rantamaa

KYLÄ
Komisuo
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
100

Mansardikattoinen hirsirunkoinen asuinrakennus/poliisin kanslia 1918, korjauksia 1960-l. Pihassa sauna ja ulkorakennus jossa liiteri 1900-luvun alkupuoliskolta..

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Saaristo

KYLÄ
Komisuo
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
101

Alkuperäisessä asussaan säilynyt hirsirunkoinen satulakattoinen asuinrakennus 1922. Rakennettu Kivisaaren tilan syytinkiläisasunnoksi. Ulkorakennus (?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Tervahauta

KYLÄ
Komisuo
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
102

Torppa, ensimmäinen maininta henkikirjassa 1773. Parituvallinen asuinrakennus 1888, kuisti 1940-l loppu. Vuoraus uusittu 1994. Pihassa sauna ja ulkorakennus 1940-l.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Uusjussila

KYLÄ
Komisuo
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
103

Kantatalo, toiminut Nalkin augmenttina 1721 lähtien. Hirsirunkoinen asuinrakennus (16x9m) 1948, korjauksia 1991. Ulkorakennus 1920-30-l. Ulkorakennuksia 1900-luvun jälkipuoliskolta.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Yli-Isoperhe

KYLÄ
Komisuo
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
104

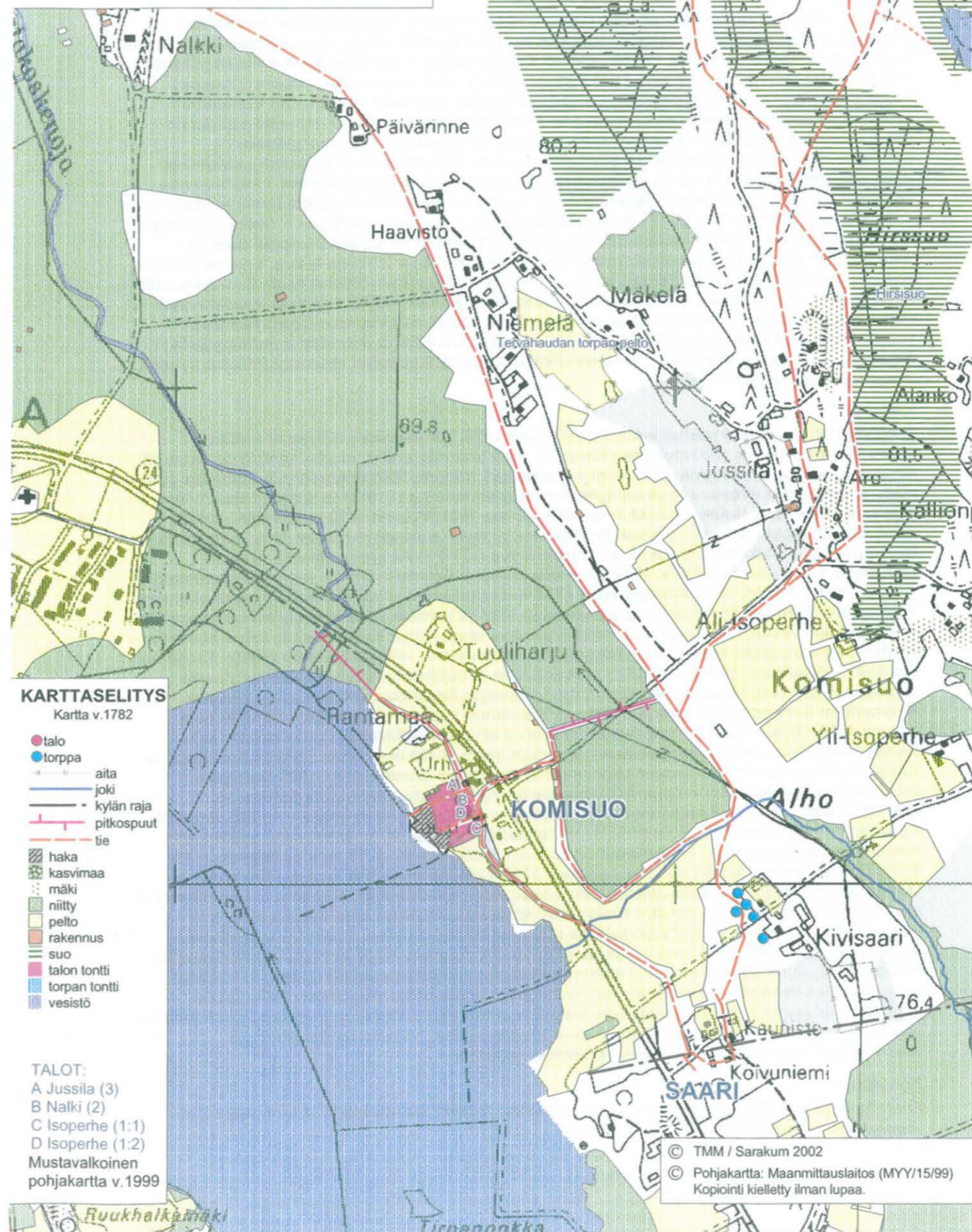
Kantatalo, ratsutila. Talonpoikaistalo 1800-l (?) Kivinen navetta 1800-1900-l (?). Talousrakennus, muutoksia 1960-l. Isoperhe on jaettu 1759 Ali- ja Yli-Isoperheeksi.

KIIKALA: KOMISUO

Maankäyttö v.1782 laaditun kartan mukaan siirrettyä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kruusila

Maisema

Valtakunnallisesti arvokkaaksi määritelty kylä ja kulttuurimaisema. Kylän yksittäiset kohteet on inventoitu 1990-luvun alussa. Kruusilan kylä sijaitsee Kiikalan eteläosassa, Kuutti-Kiikalaksi kutsutulla alueella, joka työntyy kapeana kärkenä valtatie yli kohti etelää. Kruusila on Kuutti-Kiikalan pohjoisin osa, ja se rajoittuu Rasvalan, Pirilän sekä Peltolan kyliin ja Vanhankylän ulkopalstaan. Kruusilan kylällä on myös pitkä yhteinen raja Pertelin kunnan kanssa. Vanhoista rajapaikoista tunnetaan seuraavat: Vesikari eli Vesioja eli Kivisoja, taite Rasvalan ja Pöytiön rajassa. Nykyisin paikalla on ojitettu suo. Suon paikalla on ollut aikoinaan järvi, joka on nyttemmin kutistunut pieneksi Kuuslammeksi. Rajapaikka mainitaan ensi kerran vuonna 1478 Inkereen ja Kruusilan jakokuntien rajan eteläisenä päätepisteenä. Tokholmankaari on pieni saari Pernjärven keskellä, jossa toisensa kohtaavat Kruusila, Rasvala ja Pertelin Pöytiö ja Romsila. Ensimmäinen rajapaikasta on vuodelta 1783. Läkinänojansuu sijaitsee Pernjärven pohjoispäässä, ja paikassa kohtaavat Kruusila, Peltolaja Pertelin Pöytiö ja Romsila. Ensimmäinen paikasta on vuodelta 1814. Läkinänojanpolvi sijaitsee Kruusilan pohjoisnurkassa, ja paikalla kohtaavat Kruusila, Peltola ja Pertelin Inkere. Ensimmäinen paikasta on vuodelta 1478. Tuonenoja on oja, joka laskee Huitinjokeen länsiluoteesta Sunnuntaisuolta Pirilän kylän pohjoiskärjessä. Paikassa kohtaavat toisensa Kruusila, Pirilä, Peltola ja Vanhankylän ulkopalsta. Ensimmäinen rajapaikasta on vuodelta 1783. Joensuun kartanon maakirja mainitsee vuonna 1585 vielä kaksi rajapaikkaa: Hongenjuuri erottaa Kruusilan ja Romsilan Peltolanpyölistä ja Savikankare Kruusilan, Romsilan ja Inkereen Peltolanpyölistä. Rajapaikat sijoittuvat Peltolan nykyisen lounais- ja länsirajan tuntumaan.

Historia

Ensimmäinen maininta Kruusilan kylästä on vuodelta 1478, kun laamanni vahvisti Kruusilan ja Inkereen rajan. Vuonna 1530 mainitaan Kruusilan Jussi lautamiehenä ja vuonna 1540 Kruusilassa oli maakirjan mukaan kolme taloa, Aro, Jäppi ja Pormestari. Vuonna 1570 perustettiin Suutarin tila, johon maita erotettiin mm. Arosta. Aro oli liitettyä Pormestariin vuosina 1918-31 ja Suutarin tila liitettiin Jäppiin vuonna 1935. Isojako kylässä suoritettiin vuonna 1801. Vuonna 1819 perustettiin Läkinän kantaudistalo, joka oli yhdysviljelyssä Jäpin kanssa ja jonka asukkaat mainitaan Jäpin lampuoteina tai torppareina. Jäpin muut torpat olivat: Lähteenkorva (1770, kylän ensimmäinen), Isosaari (perustettu 1797), Kultola (oli jo v. 1800), Joensuu (1860) ja Grönkulla (1897). Aron tilalle perustettiin vuonna 1821 Töyrälän, 1827 Jänissaaren ja 1888 Itoniemen torpat. Myös Harvikin torppa oli olemassa 1830-luvulla. Pormestarin Sepän torppa perustettiin 1851 ja Koivisto 1863. Kiikalan historia mainitsee myös Kalliolan torpan 1860-luvulta. Suutarin tilan torpat olivat Alfors, Kalliola, Ketola (olivat olemassa v. 1800), Lautsila (perustettu 1820), Myllypakka (oli olemassa v. 1830) ja Hammar (1865). Torpat on perustettu pääasiassa kylän pohjoisosan metsäalueelle. Kruusila on muiden Kiikalan kylien lailla uudisasutuskyliä. Kruusila kuului Muurlan läänin veropitäjän Kaninkolan verokuntaan ja Uskelan Kirkkopitäjän Kaningon yökuntaan ja Saaren eli Kaninkolan kappeliin. Kun kappeli siirrettiin noin vuonna 1590 Kiikalan kylään, Kruusilalaiset saattoivat käydä Piriläläisten ja Rasvalalaisten lailla Pertelin kappelissa. Jakokuntansa Kruusila muodosti yksin. Kylän nimi viittaa Paimion Kruusilaan tai Kruse- tai Kruus -nimiin. Pormestarin talon nimi mainitaan ensi kerran vuonna 1603 asukkaan lisänimenä ja Suutarin talon vuonna 1690 ensi kerran mainittu nimi asukkaan harjoittamaan ammattiin. Nimi saattaa viitata pormestariin omistajana. Jäpin nimi viittaa Muurlan Äijälän Jäppiin tai Pertelin Kaivolan Jäppilään. Jäpin tila toimi vuodesta 1702 eteenpäin runsaan sadan vuoden ajan nimismiehen asuinpaikkana. Nimismiehet olivat: Lauri Himberg 1702-1713, Kustaa Broman 1713-1758, Gabriel Broman 1759-1762, Karl Lackman 1763-1766, Adam Gustaf Tenlén 1784-1819. Uskelasta Lohjalle vievä keskiaikainen, Ojan mukaan jopa muinaistieksi luokiteltava Uudenmaantie oli syy, miksi nimismiehen talon haluttiin olevan juuri Kruusilassa. Kylässä toimi kauppa ainakin jo vuonna 1890, ja vuonna 1902 vihittiin kylässä sijaitseva Hirsjärven koulu. Kruusilan meijerihanke aloitettiin vuonna 1927, ja se toimi vuodesta 1929 1960-luvulle asti. Kylän kantatilat sijoitettiin kylän eteläosassa kylämäellä, jossa ne ovat sijainneet luultavasti perustamisestaan lähtien. 1700-luvun loppupuolelta lähtien perustetut torpat ovat sijoittuneet kantatiloistaan pohjoiseen. 1920-luvulla perustetun Kruusilan meijerin ympäristöön, tosin Rasvalan kylän puolelle, on muodostunut 1980-luvun paikkeilla omakoti- ja rivitaloalue. Kylän alueella olevien järvien, pääasiassa Pernjärven ja Kynnärjärven rannoille on muodostunut kesämökkiasutusta.

Nykytila

Kruusilan kylä ja kulttuurimaisema on valtakunnallisesti arvokkaaksi määritelty alue. Useat kylän taloista ovat lomakäytössä.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Kruusila

KOHDENO
105

KIINTEISTÖ
Aro

ARVOTUS
Seudullinen

Kantatila. Talonpoikaistalo, jatkettu paritupa 1880-1890-l, Josef Sten. Muutoksia 1947/48 tiilikate, sisätilamuutoksia 1979, 1993. Talli/sikala 1800-l (?). Aitta ja riihi 1800-l. Puimala 1920. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Kruusila

KOHDENO
106

KIINTEISTÖ
HARVIK

ARVOTUS
Historiallinen

Torppa, lohokoulu Aron tilasta 1918. Talonpoikaistalo 1800-l, alun perin eteiskamarillinen paritupa, laajennus ja muutos (?). Alitupa/varasto 1899. Navetta /kanala 1890-l.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Kruusila

KOHDENO
107

KIINTEISTÖ
Hirsjärven koulu

ARVOTUS
Paikallinen

Kansakoulu, arkk. Jussi Paatelan mallipiirustus n:o 9 mukaan rakennettu betonitiilinen aumakattoinen rappauksella vuorattu rakennus 1928. Vaja 1928. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Kruusila

KOHDENO
108

KIINTEISTÖ
ISOSAARI

ARVOTUS
Maisemallinen

Torppa. Hirsirunkoinen keskusmuurillinen satulakattoinen asuinrakennus 1900-l:n alku (?), ulkoasu 1940-50-l. Navetta, vaja, kanala ja riihi 1900-l:n alkupuoliskolta.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Jäppi

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Valtakunnallinen

KOHDENO
109

Kantatila. Talonpoikaistalo, alun perin paritupa (9x16m) 1700-l, muutoksia 1967-69, katto vahvistettu 1991. Aitta 1700-l. Syytinkiläisasunto, riihi, navetta ja paja 1800-l. Navetta ja liiteri 1900-l:n alku. Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Koivisto

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
110

Vanha pormestarin torppa. Asuinrakennus 1900-l alusta. Rakennusta korjattu, ikkunat vaihdettu 1960-70-l(?). Pihapiiristä purettu navetta, riihi ja maakellari. Pihassa nykyisin uudempi liiteri?

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KOIVULA

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
111

Talonpoikaistalo (vanha osa 6x10,5m) alun perin 1889, laajennettu (?). Navetta ja kanala 1889-1890-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Koskenpää

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
112

Asuinrakennus, tupa ja kamari 1863, jatkettu 1900-l:n alussa ja 1900-l:n puolenvälin tienoilla (?). Mylly 1864, ollut 3 kiviparia. Sauna ennen 1940, liiteri 1940 (?) Pihasta purettu savusauna, kuivaamo, navetta.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Kotimäki

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
113

Kantatila, ent Suutari. Talonpoikaistalo, paritupa 1800-l lopulta, muutoksia 1930-l. Rakennuksen saliosassa on toiminut Tähkän kauppa 1940-l. Muorintupa 1900-l alku, myös Jäpin muonamiehen asuntona. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Kruusilan meijeri

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
114

Kruusilan osuusmeijeri 1928. Tiilirunkoinen rapattu 2-kerroksinen rakennus. Yläkerrassa toiminut osuuskauppa 1928- 1960/70-l (?) ja kauppiaan asunto. Majatalo/kurssikeskus 1980-lta lähtien..

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Kulmala

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
115

Asuinrakennus 1920-l, vahha Kotimäen tupa (ent. Suutari). Rakennus säilynyt alkuperäisissä asussaan. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Lehtola

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
116

Palstatila lohkaistu 1929 Pormestarilta. Asuinrakennus, paritupa, jossa eteinen korkeassa poikkisiivessä v. 1900. Ulkorakennukset 1900-luvun alkupuolelta. Rakennusten muodot ja ulkoasu ovat pitkälti alkuperäisiä joskin korjauksia ja muutoksia on tehty.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Lepola

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
117

Asuinrakennus 1889, sisäosissa remontti 1993.
Uloasuun ei tehty suuria muutoksia, kuistiosa muuta
rakennusta uudempi. Pihassa navetta 1800-l. loppu,
kanala 1900-l. alku ja saunarakennus 1990-l.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Männistö

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
118

Lohkaistu Lehtolasta 1958. Asuinrakennus, tupa
kamarilla ja ulkorakennus 1935. Sauna n. 1950-60-l.
Asuintalo on alkuperäisessä asussaan. Vain osaa
vuorausta on uusittu ja vanhan ajan patina hyvin
säilynyt.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Onnela

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
119

Mäkitupa, lohkottu Pormestarin tilasta. Asuinrakennus,
eteiskamarillinen tupa 1800-l lopulta, ollut
sisäänlämpiävä (savupiippu rakennettu 1910-l) .
Korjauksia 1993. Navetta/kanala 1800-l:n loppupuoli.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Peltoniemi

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
120

Lohkottu Ilonimestä, torppa (?). Rakennettu Kruusilan
Pakalinin aitan vanhoista hirsistä 1923. Katto uusittu ja
savupiippu vuorattu pellillä. Navetta/lato 1923 ja
savusauna 1925.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Pormestari

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
121

Kantatila. Talonpoikaistalo (21x9m) 1889, muutoksia
1900-1910, 1935, 1975. Alitupa / suutinkiläisasunto
1900-l alku, muutoksia (?). Aitta 1800-l, navetta 1890-l,
2 liiteriä 1940-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta
kulttuuriympäristöä.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Verhola

KYLÄ
Kruusila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
122

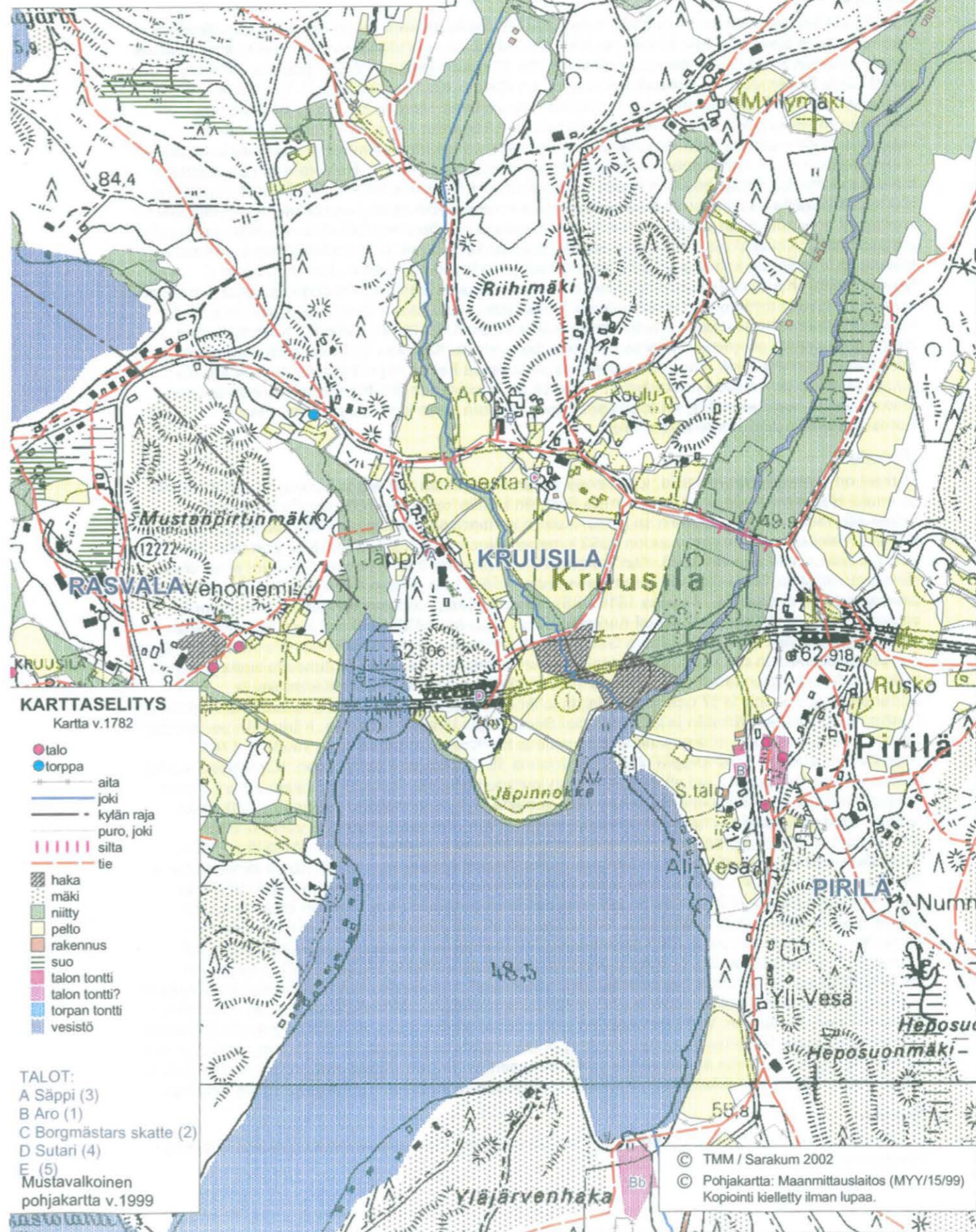
Lohkottu Jäpin tilasta 1930-l. Päärakennus 1932-34.
.Suomen tupa suutinkiasunto 1937-38, navetta/liiteri
1931, sauna ja lato 1932, liiteri/puuvaja 1938.

KIIKALA: KRUUSILA

Maankäyttö v.1782 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kiikala Kärkelä

Maisema

Kärkelän kylän rakennukset inventoitiin syksyllä 1998. Kärkelän kartano on Kiikalassa ainutlaatuinen. Vanhaa rälssiä oleva tila, joita Kiikalassa Kärkelän lisäksi on vain yksi (Revä). Kärkelän kylä sijaitsee Kiikalan pohjoisosassa Kuusjoen ja Perttelin rajalla. Kärkelä rajautuu Kiikalan puolella Revään, Hirvelään ja Rekijokeen. Perttelissä sen naapuri on Haali ja Kuusjoella Kanunki. Vanhoina rajapaikkoina mainitaan Juvankoski (1. numero viittaa liitteenä olevaan karttaan), joka erottaa toisistaan Hirvelän ja Kärkelän, Kuusjoen Kanungin ja Someron Talvisillan. Varhaisin maininta rajapaikasta on vuodelta 1801. Juvankoski on nykyisin kulmakunnan nimenä ja koskesta käytetään nimeä Samulinkoski. Ruokkijoen vanhaksi nimeksi mainitaan Juvanoja. Rajaojansuu (2.) erottaa toisistaan Hirvelän, Rekijoen ja Kärkelän. Varhaisin maininta on vuodelta 1749. Kärkelän kylän läpi kulkee Kärkeläntie kaakko-luode-suunnassa, jonka varteen kylän asutus on keskittynyt. Kylän pellot sijaitsevat tien molemmin puolin, metsät kylän laidoilla ja peltojen ympäröiminä saarekkeina. Suuria metsäalueita kylässä ei ole. Kärkelän etelärajalla virtaa Terttilänjoki ja kylän keskiosassa kohtaavat toisensa Kärkeläntien kohdalla Hirvelästä virtaavat joet yhtyen Rekijokeksi. Joet ovat hyvin jyrkkätöyräisiä. Kylän eteläpäässä sijaitsee Kärkelän keskusta, jossa on Rekijoen osuuspankin konttori sekä 1970-luvulla syntyneitä rivitaloasutusta. Keskustyan tuntumassa sijaitsevat Kärkelän entinen meijeri (Kiikalan osuusmeijeri), entinen mylly sekä entinen Kärkelän kansakoulu. Kolmisensataa metriä keskustasta pohjoiseen sijaitsee Kärkeläntien varrella Kärkelän kartanon talouskeskus eli Kärkelän ja Isotalon tilat. Muu asutus sijaitsee pääasiassa kartanon pohjoispuolella. Kartanosta runsas kilometri pohjoiseen Kärkeläntien varressa on Isonkylän melko tiheään rakennettu entinen muonamiesten asuinalue. Entiset torpat sijaitsevat pääosin kylän keski- ja pohjoisosissa. Esihistoriallisia löytöjä Kärkelästä ei ole.

Historia

Kärkelä on ylimuistoinen rälssitila, joka lienee joutunut aatelisten haltuun jo keskiajalla. 1500-luvulla se kuului Hornien suvulle, joka omisti myös Perttelin Haalin kartanon. 1600-luvulla Kärkelä oli enimmäkseen Haalin alainen, ajoittain se kuului muissa kartanoissa asuville omistajasukujen jäsenille. Kärkelä mainitaan ensi kerran vuoden 1553 kymmenysoikeudessa, jolloin siellä oli yksi talo. Se jakautui kahtia noin vuonna 1626. Kärkelän talot olivat nimeltään Alhainen ja Ylhäinen, ja ne olivat rälssilampuottiloja. Ne lakkasivat olemasta vuonna 1816, jonka jälkeen Kärkelässä asui Haalin palkollisia ja muonamiehiä. Vuosina 1816-1831 Kärkelän tilat muodostivat Haalin ulkotilan, jona aikana, 1823 tilat yhdistettiin yhdeksi Kärkelän tilaksi. Vuosina 1832-1880 tilat kuuluivat Someron Jurvalan omistajalle luutnantti Vilhelm Gadolinille ja hänen perillisilleen. 1880-luvulla tilan osti Löfgren somerolaiselta Ävikin suvulta. Löfgren pani toimeen uudistuksia rappiolle joutuneella tilalla ja hänen poikansa John Löfgren latkoi niitä. Vuonna 1903 Kärkelän tila jaettiin kahtia Kärkeläksi ja Södergårdiksi. Vuonna 1937 osa näistä tiloista lohkotuista palstatiloista liitettiin takaisin kantatiloihinsa ja näin muodostuivat Kärkelän ja Isotalon tilat Södergårdin nimen kadotessa. Kärkelään perustettiin torppia 1700-luvulla niin, että ensimmäinen maininta Kankareen torpasta on jo vuodelta 1761 rippikirjassa. Vuonna 1780 torppia oli jo viisi. Vuonna 1910 torppia oli kymmenen. Kärkelässä sijaitsi Kiikalan osuusmeijeri, joka sai alkunsa Kärkelän kartanomeijeristä: kartanonomistaja John Löfgren rakensi meijerin, joka sai voimansa virtaavasta vedestä, nykyisen meijerin paikoille 1800-luvun lopulla. 1903 perustettiin Löfgreniltä ostettuun meijeriin Kiikalan osuusmeijeri ja vuonna 1908 rakennettiin uusi meijerirakennus, joka edelleen on Kärkelän maisemassa merkittävällä paikalla. Yltäkylän koulu aloitti toimintansa uudessa kansakoulurakennuksessa v. 1902. Koulu lakkautettiin v. 1964 ja sen toiminta muutettiin saman kylän Perkiön kouluun, joka oli valmistunut 1956. Perkiön koulun toiminta loppui 1990-luvulla uuden Rekijoen koulun valmistuttua. Perkiön koulun viereen rakennettiin 1950-luvulla osuuskauppa. Osuuskauppa oli tosin toiminut jo aiemmin Perkiön tilan talousrakennuksessa. Vuonna 1903 perustetun Kiikalan Rekijoen osuuskassan toimipaikkana oli vuoteen 1958 Kärkelän koulu. Nykyinen toimitalo Kärkelään valmistui vuonna 1971. Inventoidut kohteet sijoittuvat pääasiassa Kärkeläntien ja Isohiidentien varsille niin, että Kärkeläntiellä kohteita oli 13 kappaletta ja Isohiidentien varrella viisi. Muut kohteet sijaitsivat Mansikkaojantien, Ihamäentien, Ojanperäntien, Reväntien, Vähäkartanontien ja Hirvenpäntien varsilla. Kylästä inventoitiin yhteensä 27 kohdetta, joista 1800-luvulla rakennettuja (osittain oletettuja) kohteita oli viisi ja loput 22 kohteista oli 1900-luvun alkupuolelta ennen vuotta 1940 rakennettuja. Sodan jälkeen kylään rakennettiin joitakin uusia tiloja. 1970-luvulla rakennettiin Kärkelän keskustaan osuuspankin ja meijerin välille rivitaloja.

Nykytila

Kärkelän kartano on suojeltu SU-kohde. Suurin osa inventoiduista rakennuksista on asuinkäytössä ja hyväkuntoisia.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Kiikala	Kärkelä	7
ARVOALUE	ARVOTUS	
Kärkelä ja Isotalo	Seudullinen	

KUVAUS

Kärkelän tila halottiin kahtia tontteineen 1930-luvulla: Kärkelä ja Isotalo. Päärakennuksen tiilinen osa 1800-l puolivälistä kuuluu Isotaloon ja vanhempi hirsinen osa Kärkelän tilaan. Rakennuksessa on karoliininen keskeissalipohjakaava.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Kiikala	Kärkelä	8
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Paikallinen	

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla on ollut kaksi taloa Norrgård ja Södergård. Vanhalla tontilla sijaitsee Jokelan tilan rakennukset, asuinrakennus 1928.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
ISOTALO

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
123

Kartano. Tila on muodostettu Södergårdista ja sen 5 palstatilasta 1937. Päärakennus 1800-l, tiilinen osa (puinen osa kuuluu Kärkelän tilaan), remontoitu 1960-l. Navetta 1889, väentupa 1800-l(?) Karjakeitto/sauna.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
JOKELA

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
124

Lohkottu Kärkelänkartanosta Suomen valtiolle 1938. Asuinrakennus 1928?, näyttää säilyneen alkuperäisessä asussaan, kuisti uudempi?. Navetta ja sauna näyttävät asuinrakennusta vanhemmilta.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KARPINOJA (Krapinoja)

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
125

Tila on Kärkelän kartanon vanha torppa, lohkottu palstatilaksi 1906. Päärakennus 1900-l alku. Rakennuksessa tehty korjauksia, mallina on käytetty vanhaa. Aitta 1902 ja navetta, sikala, talli sekä asuinrakennus/vaja 1800/1900.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KESKITALO

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
126

Palstatila 1906, lohkottu Isotalosta valtiolle 1937. Päärakennus 1937, kuistia laajennettu 1971. Navetta ja kanala/sauna sekä kuivaamo 1930-l.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KULMALA

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
127

Lohkottu Södergårdista 1932, mainittu aiemmin Kärkelän torppana. Asuinrakennus 1935/37, remontoitu 1980/90-l, ikkunoita uusittu. Sauna, navetta, kanala ja kaksi vajaa 1930-l?.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KÄRKELÄ

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
128

Kartano. Hirsirunkoiseen päärakennukseen on 1890-luvulla liitetty uusgoottinen tiiliosa. Pihapiirissä koristeellinen huvimaja. Kärkelä muodostettiin yhdistämällä Alhainen ja Ylhäinen 1816/23, jaettu 1903 Kärkelään ja Södergåriin.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
KÄRKELÄN KANSAKOULU

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
129

Lohkottu palstatilaksi Kärkelän kartanosta 1906. Rakennettu 1902 Paul Björehin suunnitelmien mukaan. Rakennuksen ulkoasu on muuttunut, kun kuisteja on siirretty tai poistettu 1947. Alakoulu 1920-l?, laajennettu. Vaja 1900-l alku.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
PERKIÖ

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
134

Vanha Kärkelän kartanon torppa, lohkottu 1906. Asuinrakennus 1914, avokuisti 1930-l, umpikuistia muutettu 1940-l. Osa ikkunoista uusittu vanhalla mallilla. Riihi, kanala, navetta, sauna/vaja/autotalli 1900-l.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
TAPIOLA

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
135

Lohkottu Nahkalasta 1983. Asuinrakennus 1912?, Kärkelän Osuusmeijerin isännöitsijän talo. Peruskorjattu 1959, jolta ajalta nykyinen ulkoasu (mm. ikkunat vaihdettu).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
VIITANOJA

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
136

Kärkelän kartanon torppa, itsenäistyi 1906. Asuinrakennus 1905. Navetta, laajennettu 1939. Kanala. Tontilla on myös puuvajaj ja sauna 1983.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
VIRTALA (peruskartassa Mäntype

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
137

Lohkottu Kärkelän myllyn palstatilasta 1943. Lähellä alkuperäistä asua. Piharakennus.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
MÄNTYHARJU

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
131

Luultavasti Kärkelän muonamiehen vanha asunto, lohkottu 1924. Asuinrakennus 1800-l loppu?, laajennettu 1924? Nykyinen ulkoasu 1900- alkupuolelta.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
NAHKALA (Kärkelän meijeri)

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
132

Tiloja 1983 yhdistämällä syntynyt Nahkala. Kuulunut Kärkelän kartanolle (vanhempi meijerirakenus), kivinen osuusmeijeri rakennettu 1908 Hankkijan suunnitelmien mukaan. Laajennettu kahdesti, ikkunoita vaihdettu. Tontilla myös sikala 1910-20-l ?.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
OJANPERÄ

KYLÄ
Kärkelä
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
133

Lohkottu Södergårdista itsenäiseksi 1906. Asuinrakennus 1917. Pihassa sauna/vaja? ja puimala?

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Pappila

Maisema

Pappilan kylä sisältää Kiikalan paikallishistorian kannalta merkittävän pappilarakennuksen. Kylä muodostuu kahdesta maa-alueesta. Pienempi, läntisempi alue on Pappilan ympärillä ja sen läpi kulkee Kiikala-Suomusjärvitie. Suurempi alue on enimmäkseen asumatonta metsä- ja suoaluetta. Asutus on keskittynyt kylän länsilaidalle. Kylän pohjoisosassa on suon ympäröimä Lammenjärvi sekä Hyyppärän luonnonsuojelualue. Hyyppärän harjualue on kolmannen Salpausselän ja kahden pitkittäisharjun kohtaamispaikka. Alue on Lounais-Suomen korkeimpia kohtia; jopa yli 140 m. Luonnonsuojelualueeseen kuuluu myös Kultalähde-njminen harjulähde.

Historia

Pappila on erotettu omaksi kyläksi Saarenkylästä 1841. Se on siten kunnan nuorin kylä. Kylän ainoa kantatila on Pappila (Kiistala), joka muodostettiin 1640 Koukon autiotilasta. Pappilan vanhimmat torpat ovat Kuivala ja Palomäki, molempien ensimmäinen vuodelta 1799. Vuonna 1910 torppia oli neljä.

Nykytila

Hyyppärän harjualue on merkitty seutukaavaan luonnonsuojelualueeksi.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Pappila

KIINTEISTÖ
Kuivala

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
138

Tila on Pappilan vanha torppa, 1700-l. Asuinrakennus 1900-l alusta. Peruskorjattu 1980-l, mm. ikkunat vaihdettu. Pihassa kuivuri ja navetta sekä kaksi uudempaa talousrakennusta.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Pappila

KIINTEISTÖ
Palomäki

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
139

Tila on Pappilan vanha torppa (1700-l). Asuinrakennus 1800-luvulta, peruskorjattu 1985 (1895??). Vilja- aitta 1800-l. Pihassa neljä talousrakennusta 1960-luvulta.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Pappila

KIINTEISTÖ
Pappila

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
140

Koukon autiotilasta muodostettu pappila (1640). Asuinrakennus 1800-l alusta, peruskorjattu 1980-luvulla vanhaa henkeä kunnioittaen. Pihassa toinen asuinrakennus 1850? SU 681.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Pappila

KIINTEISTÖ
Pappila

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
141

Entisen Kiikalan kirkon paikalle tehty pappilarakennus vuodelta 1813.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ
Pappila

KIINTEISTÖ
Pikku-Lähteenmäki

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
142

Asuinrakennus 1900, laajennettu pohjoispäättyyn ennen 1950, muutoksia 1950 jolloin parivuvasta tehtiin kaksi erillistä asuntoa. Rakennuksen alkuperäinen ilme on kuitenkin säilynyt.

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kiikala Peltola

Maisema

Kylän yksittäiset rakennukset inventoitiin 1996 ja 1997. Peltolan kylässä on hienoja yksittäisiä kohteita ja kylä on kokonaisuudessaan melko hyvin säilynyt kylämäkeä lukuunottamatta. Peltolan kylä sijaitsee Kiikalan kunnan keskiosassa, ja rajautuu Hitolaan, Vanhaankylään, Kruusilaan sekä Perttelin kunnanrajaan. Kylämaisemaa hallitsevat peltoaukeat kylän itäosassa. Kylän länsiosa on entistä Peltolanpyöliä, korpimaata, jonka länsiosaan on raivattu pienehköjä peltoja. Vanhoista rajapaikoista tunnetaan seuraavat: 1. Vesikari I. Ruohokari Omenojärvessä, varhaisin maininta v. 1563. Vesikarissa kohtaavat toisensa Peltola, Vanhakylä ja Yltäkylä sekä Suomusjärven Hermolanpyöli. 2. Läkinänojanpolvi Kruusilan pohjoiskärjessä, varhaisin maininta v. 1478, erottaa toisistaan Peltolan, Kruusilan sekä Perttelin Inkereen. 3. Hepokallio (nykyinen rajojenkohtauspaikka Rajamäki, Hepokallio 1/2 km lännempänä), varhaisin maininta v. 1519, erottaa toisistaan Peltolan, Rekiojen, Hitolan, ja Inkereen. 4. Romjoki nykyisen Romion tilan kohdalla, varhaisin maininta v. 1788, erottaa toisistaan Peltolan, Vanhankylän ja Hitolan. 5. Väärämänty mainitaan v. 1788 Peltolan ja Vanhankylän rajapaikkana Omenojärven pohjoisrannalla. 6. Tuonenoja, luonnonoja, joka laskee Huitinjokeen länsiluoteesta Sunnuntaisuolta. Paikassa kohtaavat toisensa Peltola, Piriä, Kruusila ja Vanhankylän ulkopalsta. Rajapaikkojen edessä olevat numerot viittavat karttaan merkittyihin ympyröityihin numeroihin.//Peltolan kylän länsiosa on muinaisen Peltolanpyölin aluetta. Peltolanpyölistä ei tiedetty enää mitään edes isonjaon aikaan, mutta 1600-luvun puolimaissa sen nautintaoikeudesta käytiin käräjiä Halikon Joensuun kartanon ja Peltolan asukkaiden kesken. Joensuun kartanon maakirjasta löytyvät Peltolanpyölin rajapaikatkin, joista osa on edelleen tunnettuja. Peltolanpyöli unohtui, kun lähes kaikki Peltolan talot autoituivat 1640-luvulla ja omistajat vaihtuivat samaan aikaan kaikkialla muualla paitsi Sipilässä. 1670-luvulla lopetettiin asiasta käräjöinti, eikä Peltolanpyöliä sen koomin asiakirjoissa mainittu.

Historia

Kylän alueelta on löydetty kaksi kivikautista asuinpaikkaa: Rasin ja Kylä-Sipilän mailta, joilta on löydetty kvartseja, tasatallia ja reikäkivi. Peltolan kylä mainitaan asiakirjoissa ensi kerran vuonna 1467. Varsinais-Suomen maakirjaan vuodelta 1540 Peltolaan on merkitty viisi taloa: Kierikka, Knaapi, Rasi, Sipilä sekä yksi talo, joka autoitui ja liitettiin Sipilään noin vuonna 1600. Kierikan, Knaapin ja Rasin talonnimet lienevät keskiaikaisia, ja sekä Kierikan että Knaapin nimet saattavat viitata säätyläishaltijoihin. Sipilässä isännöi Sipi Heikinpoika 1600-luvun puolivälissä neljänkymmenen vuoden ajan, joten talo lienee saanut nimensä isännän mukaan. Sipilän talosta tuli 1680-luvulla majoitusmestarin puustelli, josta majoitusmestari keräsi itselleen verot osana palkkaansa. Kierikka oli Komisuon Nalkin rusthollin augmenttitala samoin kuin Knaapi Hirvelän Marttilan augmentti. Torppien perustaminen kylässä alkoi 1770-luvulla, kun Kierikalle perustettiin Hanhijärven torppa vuonna 1776. Sama talo perusti toisenkin torpan Hanhijärvelle vuonna 1778. Kierikan muut torpat olivat: Pellonpää (perustettu 1780), Fäkta (oli olemassa v. 1800), Sundberg (1826), Nummila (oli olemassa v. 1830) ja Vuorinen (1910). Knaapin talon ensimmäiset torpat olivat Petomäki ja Mäkilä, jotka olivat olemassa vuonna 1800. Muut torpat olivat Myötämäki (1822) ja Ojala (1884). Rasille perustettiin torppia 1790-luvulta lähtien. Ensimmäinen oli Sammaloja vuonna 1790. Myös Rasilan torppa mainitaan olemassaolevana vuonna 1800 (Rasilan torppa on siirretty kotiseutumuseoon). Nummenpää perustettiin vuonna 1847, Kujanpää 1860 ja Mäkisen torppa vuonna 1910. Sipilän Korvenpään torpa perustettiin 1791. Vuonna 1800 olivat olemassa myös Kanniston ja Nikinojan torpat. Kankareen torppa mainitaan ensi kerran 1819, ja Töyrälä oli olemassa v. 1860. Torpat perustettiin kantatiloistaan länteen, osa Palmutjärven lounaispuolelle ja osa korpeen kylän keski- ja länsiosaan. Luultavasti samaan aikaan torppien kanssa syntyi vielä nähtävissä oleva mäkitupa-alue Peltolantien varrelle lähelle Peltolantien, Palmutjärventien sekä Nummenpääntien risteystä. Isojakokartassa koko tien varsi on merkitty täyteen rakennuksia. 1900-luvun alussa tiloja perustettiin erityisesti kylän länsiosaan: Puska, Räyskä, Ajoniemä ja Tyynelä muodostavat oman kokonaisuutensa kylän takamailla Kalkkilantien varressa yhdessä Hanhijärven ja Hanhilammen torppien kanssa. Samoihin aikoihin syntyi myös Saarenmäen asutus. Saarenmäki on entinen Omenojärven saari, jolle perustettiin 1910-luvulta 1920-luvulle neljä tilaa. Kolmen tilan rakennukset ovat edelleen jäljellä. Suutari Felix Virtasen talo on Saarenmäeltä palanut ja paikalle on rakennettu uusi kesämökki.//Peltolan kylän kylämäki on muuttunut alkuperäisestä lähes täysin. Alunperin kaikki talot sijaitsivat yhdessä rykelmässä Knaapin tilan lähistöllä. Kierikka siirrettiin nykyiselle paikalleen 1800-luvun puolivälissä ja Rasi 1910. Kun Sipilän päärakennus siirrettiin kotiseutumuseoon, jäi alkuperäiselle paikalleen enää Knaapin talo.//1920-luvulla perustettiin Peltolan kansakoulu, joka toimi 1960-luvulle asti. 1950-luvulla Kiikalan Osuuskauppa perusti sivumyymälän mäkitupa-alueen keskelle.//1970-luvulta lähtien kylän korpiin on rakennettu uusia kesämökkejä.

KUNTA KYLÄKOSA KOHDENO
Kiikala Peltola 9
ARVOALUE ARVOTUS
Vanha kylätontti Seudullinen

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla on sijainnut Rusi/Rasi, Sipilä, Konieden/Kierikka ja Knaapi. Knaapin rakennukset vanhalla tontilla ,päärakennus 1904 ja väentupa 1823. Sipilän vanha päärakennus on siirretty kotiseutumuseoon. Kierikka ja Rasi siirretty kauemaksi.

KUNTA KYLÄ KOHDENO
Kiikala Peltola 143
KIINTEISTÖ ARVOTUS
HANHIJÄRVI I Historiallinen

Tila on Peltolan vanha torppa (1776). Asuinrakennus 1918?, ikkunat vaihdettu ja rakennettu kuisti 1940-60-l. Aitta 1926 ja navetta 1936, niiden lisäksi uudemmet talousrakennus 1950 ja puimala 1956.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	144
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
HANHILAMPI	Historiallinen	

Peltolan vanha torppa(1700-l). Lohkottu itsenäiseksi Kierikasta 1920. Vanha asuinrakennus on purettu ja tilalle rakennettu uusi 1990. Pihassa ajoitamatomat aitta, navetta ja puuvaja sekä uusia talousrakennuksia.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	145
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
IHAMÄKI	Maisemallinen	

Lohkottu Rasin tilasta 1933. Asuinrakennus 1931, ikkunat uusittu vanhalla mallilla. Ulkoasu lähellä alkuperäistä. Navetta 1931, kanala 1930-l., sauna, puuvaja 1942 ja sauna 1954.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	146
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KIERIKKA	Paikallinen	

Peltolan kylän kantatalo. Tilan talouskeskus siirretty nykyiselle paikalleen 1800-l puolessa välissä(?). Asuinrakennus, talonpoikaistalo rakennettu vanhan päärakennuksen hirsistä n. 1850. Navetta 1800/1900, talousrakennus 1920-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	147
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Knaapi	Paikallinen	

kantatalo historiallisella kylätontilla. Asuinrakennus 1900-l alusta. Peruskorjaus 1990-l. Väentupa 1823 ja vilja-aitta 1923. Pihapiirissä kivikellari ja kuivaamo. Knaapin mäkitupa asuinrakennus 1800-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	148
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Knaapin mäkitupa	Maisemallinen	

Mäkitupa (?), kuuluu Knaapin tilaan. Asuinrakennus 1800-l lopulta, säilyttänyt alkuperäisen asunsa, paitsi ikkunat on vaihdettu 1940-50-l. Kuisti muuta rakennusta uudempi. Katto uusittu?

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	149
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KOIVULINNA	Maisemallinen	

Lohkottu Rasin tilasta 1933. Rakennuttaja ja suunnittelija Arvi Laine. Asuinrakennus 1925. Navetta 1925.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	150
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KUJANPÄÄ	Historiallinen	

Rasin tilan entinen torppa, itsenäistyi 1918. Asuinrakennus 1929, rakentaja E. K. Ahorinta. Peruskorjattu 1970-luvulla: ikkunat vaihdettu, kuistia suurennettu. Navetta 1921, sauna 1935 sekä puimala 1940-l. Purettu riihi ja heinälato.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	151
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kylä-Sipilä	Historiallinen	

Tila on yksi kylän kantataloista. Päärakennus on purettu ja siirretty Kiikalan kirkonkylän museomäelle n.1994. Navetta 1800-luku. Savusauna 1800-luku, joka on melkein kokonaan purettu.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	152
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KÖYHÄINTUPA	Historiallinen	

Asuinrakennus, joka saattaa olla vanha mäkitupa. Talossa on toiminut köyhäintupa. Rakennettu 1800-l puolivälissä. Ulkoasu on lähellä alkuperäistä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	153
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MYÖTÄMÄKI	Historiallinen	

Knaapin tilan vanha torppa, lohkottu 1947. Asuinrakennus 1920-30-l., frontoni tehty myöhemmin. Navetta 1940-50-l., puimala. Pihassa myös vanha savusaunan raunio. Paikalla ollut asuinrakennus jo isojaonaikaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	154
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄENPÄÄ	Historiallinen	

Knaapin vanha mäkitupa, lohkottu 1927. Asuinrakennus 1800-l lopulta. Tontilla myös sauna 1930-40-l ja navetta 1938.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	155
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄKILÄ	Maisemallinen	

Lohkottu Kankareesta 1925. Asuinrakennus 1909, rakentaja Kustaa Lampi. Hirret otettu vilja-aitasta. Navetta/kanala 1900-l alku? Poikaskanala 1960-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	156
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄNTYMAA	Maisemallinen	

Lohkottu Kujanpäästä 1932. Asuinrakennus 1931. Tontilla myös kanala ja sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	157
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NIKINOJA	Historiallinen	

Sipilän vanha torppa, mutta se on lohkottu Kankareesta 1925. Paritupatyypinen asuinrakennus 1800/1900-L?, Jatkettu 1920-l. Sisäänkäynnin paikkaa muutettu, ikkunat vaihdettu, rakennettu 2 kuistia (-61 ja -90). Talousrakennukset ja sauna 1900-l alkupuoli

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	158
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NUKKUMA (Pellonpää)	Historiallinen	

Kierikan vanha torpa lohkottu 1931. Asuinrakennus 1930. Tontilla myös puuvaja ja luhistunut navetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	159
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NUMMENPÄÄ	Maisemallinen	

Rastin tilan entinen torppa. Lohkottu 1912. Parituvallinen asuinrakennus 1860-l? Ikkunat (?) ja kate uusittu, muuten alkuperäinen ulkoasu säilynyt. Tontilla myös navetta, riihi ja uusi saunarakennus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	160
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NUMMILA	Maisemallinen	

Lohkottu Knaapista 1932. Saattaa olla vanha mäkitupa tai torppa. Asuinrakennus 1900-l alku?, ikkunat vaihdettu 1940-50-l., kate uusittu. Tontilla myös kanala ja savusauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	161
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
OJALA	Historiallinen	

Knaapin entinen torppa, lohkottu 1925. Sydänmuurillinen asuinrakennus, rakensi Tuomas Lindroos, 1938-39, alkuperäisessä asussaan. Pihaan siirretty 2 venevajaa, varastoiksi. Sauna 1933, täysin remontoitu 1990-l. Tilalta löydetty kivikautinen kourutalita

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	162
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
PÄIVÄRINNE	Paikallinen	

Koulurakennus 1922, säilynyt ulkoapäin alkuperäisessä asussaan lukuunottamatta yhtä uutta puhkaistua ikkunaa. Pihassa myös koulun ulkorakennus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Peltola	163
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
RASI	Maisemallinen	

Kantatila.Talonpoikaistalo 1910, jolloin talouskeskus siirrettiin nykyiselle paikalleen. Muutoksia 1950-l ja 1970-l. Tontilla myös liiteri ja navetta.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
RINTALA

KYLÄ
Peltola
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
164

Lohkottu Knaapista 1959. Asuinrakennus, eteiskamarillinen tupa 1800/1900. Tontilla on myös vanha navetta ja uusi hirsisauna.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
SAARELA

KYLÄ
Peltola
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
165

Lohkottu Rasista 1927. Asuinrakennus 1912. Navetta 1954, savusauna ja saunarakennus 1940-50-l.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
TYYNELÄ

KYLÄ
Peltola
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
166

Lohkottu Räyskästä 1925. Eteiskamarillinen tupa 1900-l alku. Tontilla myös navetta, puimala ja hyvin säilynyt riihi luuvineen.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
VANHAPUSKA (ennen Puska)

KYLÄ
Peltola
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
167

Lohkottu Knaapista 1912. Sydänmuurillinen asuinrakennus 1926. Peruskorjattu 1987. Tontilla myös navetta, asunto/aitta/puuvaja sekä varasto.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
VUORELA

KYLÄ
Peltola
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
168

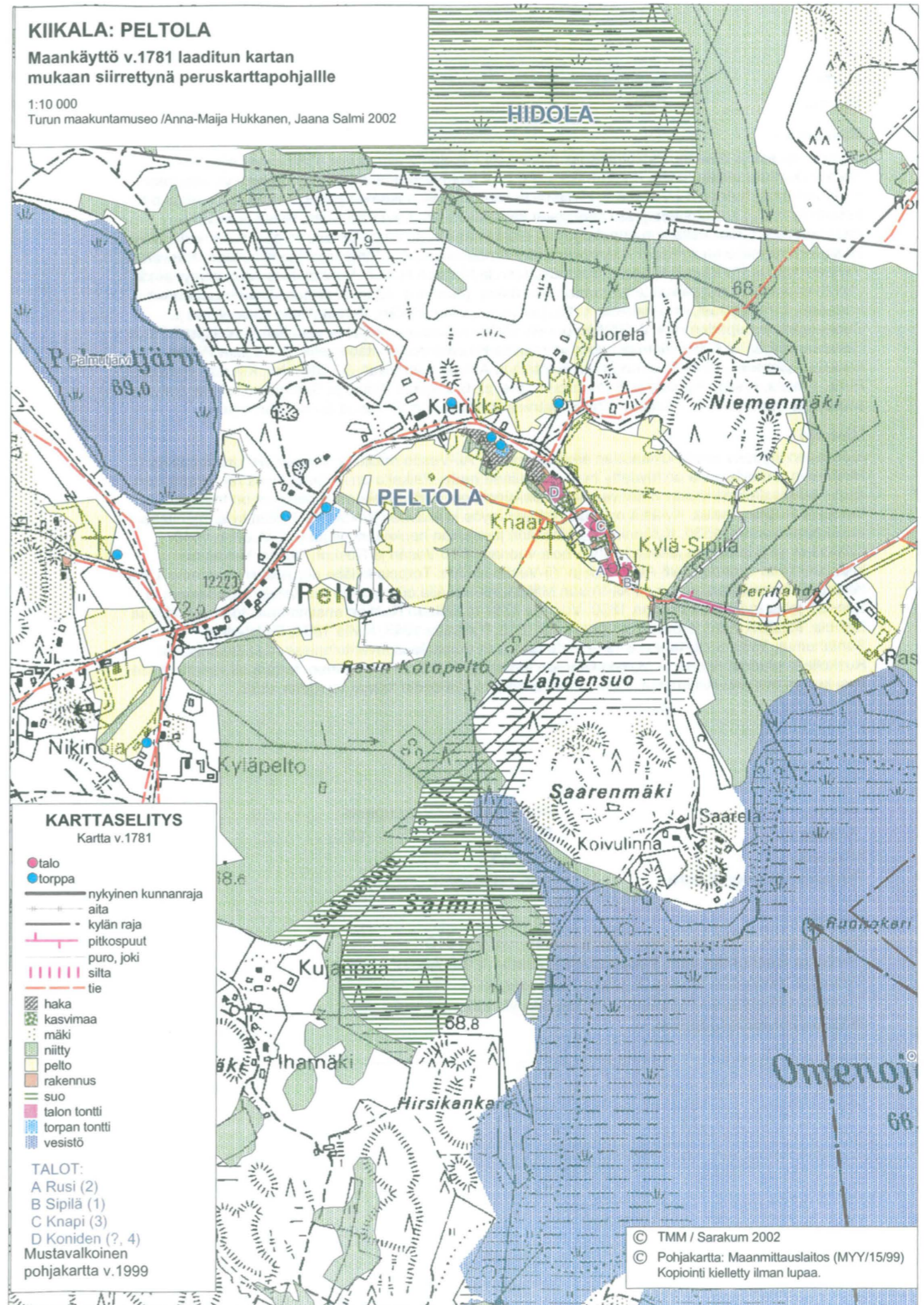
Lohkottu Kierikasta 1931, vanha torppa (?). Asuinrakennus 1928. Ikkunat uusittu vanhalla mallilla, kuisti uusi samoin kate.

KIIKALA: PELTOLA

Maankäyttö v.1781 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kiikala Pirilä

Maisema

Maisemallisesti ja rakennushistoriallisesti hieno kylä Kiikalan eteläosassa. Pirilän kylä sijaitsee Kiikalan kunnan eteläpäässä, Kuutti-Kiikalassa, joka työntyy kapeana kärkenä etelään yli valtatie. Kylämaisemaa hallitsevat Valtatie 1, Hirsjärvi ja sen rannalla aukeavat pellot ja laitumet. Asutus on keskittynyt kylän keskiosaan, jossa sijaitsevat kantatilat sekä muuta asutusta. Kylän pohjois- ja eteläosat ovat pääasiassa korpimaata, joskin eteläosan korpiin on perustettu torppia sekä muita tiloja. Hirsjärven rannalle on syntynyt jonkin verran kesämökkiasutusta. //Pirilä rajoittuu Kruusilan, Rasvalan, Vanhankylän ja Peltolan kyliin sekä Suomusjärven ja Kiikalan kuntiin. Vanhoista isojaon yhteydessä (1783) mainituista rajapaikoista tunnetaan seuraavat: (numerot viittaavat rajapaikkojen numeroihin kartassa) 1. Pitkäpaasi, ensimmäinen 1783, paikassa kulkee Pirilän, Vanhankylän ulkopuolelta ja Suomusjärven Laperlan raja. 2. Säräpuro, taite Pirilän ja Laperlan rajassa valtatie pohjoispuolella. 3. Sampasmäki, loiva taite Pirilän ja Laperlan rajassa Haavistonsuon itäpuolella. 4. Riitjärvi Pirilän kaakkoiskulmassa, Pirilä Suomusjärven Häntälä ja Ahtiala kohtaavat. 5. Riitavaha, Kiikalan eteläkärki, Pirilä, Ahtiala, Kiskon Kurkela ja Sammalon kohtaavat. 6. Rajaoja Pirilän ja Sammalon rajalla, nykyään paikalla Rajaojan tila. 7. Haukastolahti Hirsjärven, Rasvalan, Pirilän ja Sammalon raja.

Historia

Kylästä on löydetty useita kivikauden aikaisia löytöjä: Ali-Vesän mailla on kivikautinen asuinpaikka Hirsjärven rannalla, jolta on löydetty mm. yksipuinen ruuhi. Paikalta on löytynyt myös rautakautiseen asuin- tai oleskelupaikkaan viittaavaa saviastia-aineistoa. Kivikautisia asuinpaikkoja on myös Yli-Vesän ja Ruskon mailla. Kylästä on saatu talteen myös kivikauden irtolöytöjä. Pirilän kylä mainitaan ensi kerran vuonna 1530. Kylännimen päätellään juontuvan henkilönnimestä Piri. Vuonna 1540 kylässä oli yksi talo, joka jakautui kahtia noin vuonna 1610 Vesän ja Ruskon tiloihin. Vesän tila jakautui kahtia vuonna 1798 Ali-Vesän ja Yli-Vesän tiloihin. Torppia kylälle perustettiin vuodesta 1769 lähtien. Ensimmäinen torppa oli Ali-Vesän Mäkilä. Ali-Vesällä oli myös torpat Ketola, Raadelmaa ja Sandell, jotka mainitaan vuonna 1860. Vuonna 1784 mainitaan Ruskon ensimmäiset torpat: Kaifält ja Koivula. Ruskon muut torpat olivat: Nummila 1813, Palenius 1845, Kivilä 1884, Pihlstedt ja Santanummi 1889 sekä Kankare 1910. Arto Saarisen tekemässä inventoinnissa mainitaan lisäksi Ruskolle kuuluneet Kivilän ja Myllykankareen torpat. Yli-Vesän ensimmäinen torppa oli vuonna 1834 ensi kerran mainittu Riihimetsä. Tilan toinen torppa oli Valldenin torppa vuodelta 1862.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	10
ARVOALUE	ARVOTUS	
Pirilän vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS

Kylässä oli v. 1540 yksi talo, joka halottiin noin v. 1610 Vesän ja Ruskon tiloihin. Vesän tila halottiin v. 1798 Ali-Vesän ja Yli-Vesän tiloihin. Ruskon Ali-Vesän ja Ylivesän rakennukset sijaitsevat edelleen kylässä, lähellä vanhaa kylätonttia.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	169
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ali-Vesä	Paikallinen	

Kantatila, tilalla kivikautinen asuinpaikka. Parituvallinen talonpoikaistalo 1870, muutoksia 1933, 1950-I, 1960-I. Sydänmuurillinen syytinkitupa 1940. Riihi/paja 1800-I. aitta 1900-I:n alku. Viljamakasiini 1930-I, autotallina. Konevaja 1930-I.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	170
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Isoaro	Seudullinen	

Kansallisromanttisia vaikutteita omaava asuinrakennus 1933-34. Navetta-sikala 1933-34. Kuvuri 1940-I.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	171
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäntyharju	Paikallinen	

Paritupatyypinen asuinrakennus 1910-I-
Rakennuksessa toimi kauppa 1920-luvulla, korjauksia 1980-I. Sauna 1910.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	172
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nummila	Historiallinen	

Ruskon torppa (v.1830), itsenäistyi 1931. Parituvallinen asuintalo 1800-luvulta, alkuperäinen asu hyvin säilynyt. Vuoraus ja osa ikkunoista ovat alkuperäisiä kuusiruutuisia osa on vaihdettu kaksiruutuisiin. Halli n. 1970-I.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	173
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rusko	Paikallinen	

Kantatila. Talonpoikaistalo, rkm Ramstedt 1905-1907, muutoksia 1976-77. Kivinen navetta, Ramstedt 1913. Renkitupa, Ramstedt n. 1900, jatkettu 1976-77. Muorintupa, aitta>kuivuri ja kellari 1900-l:n alku (?). Tilaan kuuluu Rungon tupa saunoineen 1930.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	174
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vuorenharju	Maisemallinen	

Harkkokiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen satulakattoinen asuinrakennus. T-ikkunat, joiden yläosa on jaettu kolmeen ruutuun.

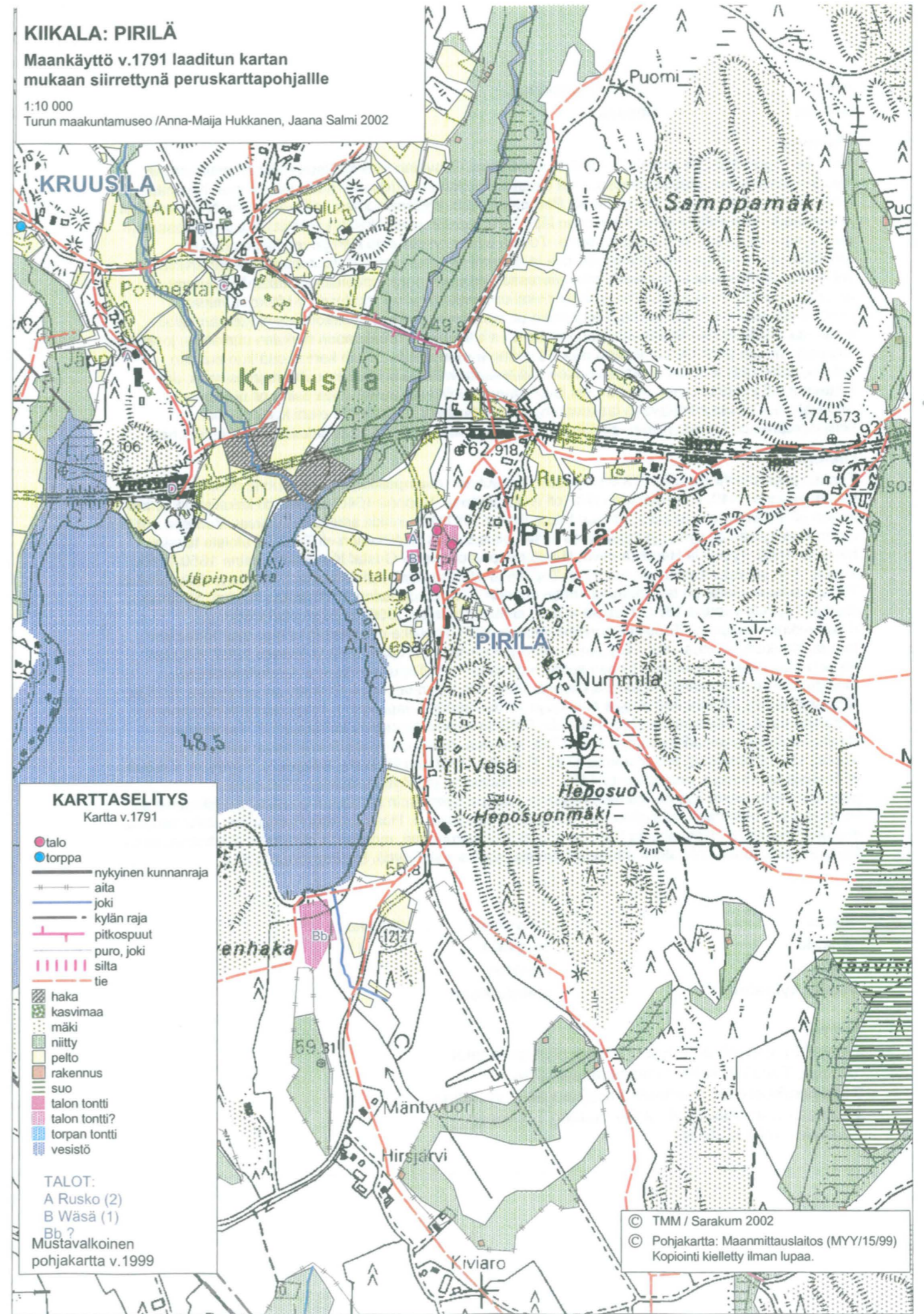
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Pirilä	288
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylivesä	Paikallinen	

Kantatila. Talonpoikaistalo 1700- 1800-l, muutoksia 1970-l. Aitta 1800-l, harkkokivinen navetta, työväen asuinrakennus 1930, ulkorakennuksia.

KIIKALA: PIRILÄ

Maankäyttö v.1791 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo / Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KARTTASELITYS

Kartta v.1791

- talo
- torppa
- nykyinen kunnanraja
- aita
- joki
- kylän raja
- pitkospuut
- puro, joki
- silta
- tie
- haka
- kasvima
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- talon tontti
- talon tontti?
- torpan tontti
- vesistö

TALOT:
A Rusko (2)
B Wäsä (1)
Bb ?
Mustavalkoinen pohjakartta v.1999

© TMM / Sarakum 2002
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Rasvala

Maisema

Rasvalan kylän talot on inventoitu 1990-luvun alussa. Rasvalan kylä sijaitsee Kiikalan eteläosassa, Kuutti-Kiikalaksi kutsutussa kiilassa, joka ulottuu yli valtatie. Rasvalan naapurikyliä ovat Kruusila, Piriä, Kiskon Sammalo ja Bergvik sekä Perttelin Pöytiö. Kylämaisemaa hallitsevat Hirsjärvi, Pernjärvi ja valtatie 1, joka kulkee kylän keskiosan läpi. Tien varrelle jäävät kylän kantatilat Topuli ja Uusitalo, sekä suuri osa kylän muusta asutuksesta. Toinen asutusrykelmä on Pernjärven kaakkoisosan rannoilla, jonne on synnytnyt myös uusi rivi- ja omakotitaloasutusalue Kalkkilantien ja Pernjärven välille. Kylän länsiosassa Perttelin rajan vieressä ykköstien pohjoispuolella sijaitsee Teilinummi, nimensä mukaan mestauspaikka, jolla viimeksi on mestattu ja teilattu Myrky-Mikko -niminen pahantekijä vuonna 1805. Mikko Heikinpoika oli surmannut myrkyllä vaimonsa sekä tämän kaksi sisarusta. Kylän toinen tarunhohtoinen paikka on silmälähde, perimätiedon mukaan uhrilähde, josta on aikanaan haettu pitkienkin matkojen takaa silmänparannusvettä. Tarina kertoo, että kun aurinko paistaa kirkkaasti, lähteen pohjassa näkee kaikenlaisia kiiltäviä lähteeseen uhrattuja esineitä. Jos lähteestä otti sinne uhratun tavarain, sai itse saman taudin kuin minkä takia esine oli uhrattu. Silmälähde sijaitsee Hirsjärven laskevan ojan eteläpuolella. Paikalla on pieni kallio, jonka koillisseinämä on jyrkkä. Tämän seinän juuresta kumpuaa melko syvä ja kirkasvetinen silmälähde.

Historia

Topulin talon mailta Pernjärveltä on löydetty kivikautinen asuinpaikka. Rasvalan kylä mainitaan ensi kerran vuonna 1440, kun Rasvalan Niilo oli lautamiehenä. Vuonna 1540 kylässä oli kaksi taloa, joista toinen oli Ylhäinen eli Harakka. Toinen talo autioitui 1581, kun kaikki asukkaat kuolivat. Vuoteen 1553 mennessä kylään oli syntynyt kaksi taloa lisää, joista toinen oli Alhainen eli Topuli. Taloista toinen hävisi jo 1560. Topuli ja Harakka olivat läänitettyinä vapaaherra Gustaf Kurckille vuosina 1650-1663. Topulin talo jakautui kahtia vuonna 1775 Topulin ja Alhaisten taloiksi. Vuonna 1870 tila yhdistyi jälleen Topulin taloksi. Harakan talo jakautui kahtia vuonna 1785 Uudentalon ja Ylhäisten taloiksi. Ylhäinen liitettiin Topuliin vuonna 1887. Torppia kylään alettiin perustaa 1800-luvun alusta lähtien. Ensimmäinen torppa oli Topulin Paunlehti vuonna 1803 Topulille perustettiin heti perään toinenkin torppa, Kankare vuonna 1805. Topulin muut torpat olivat Järvenpää 1829 ja Hietala 1909. Kiikalan historia mainitsee Paunlehden torpan sekä Uudentalon että Topulin torppana. Uudellatalolla on mainittu lisäksi Tamminiemen torppa vuonna 1830. Ylhäisten talolla oli Salmenrannan torppa 1828 ja Alhaisten talolla Järvenpään torppa ainakin jo 1830. Vanhat rajapaikat: 1. Haukastolahti Hirsjärven luoteisrannalla, ensimmäinen 1783. Rasvala, Piriä ja Kiskon Sammalo kohtaavat. 2. Tamminiemi Hirsjärven luoteisrannalla, ensimmäinen 1783. Rasvala, Sammalo Bergvik kohtaavat toisensa. 3. Kuurinmäki (Kurimäki), ensimmäinen 1783. Paikalla kohtaavat Rasvala, Bergvik ja Pöytiö. 4. Vesikari eli Vesioja eli Kivisoja, ensimmäinen 1478. Taite Rasvalan ja Pöytiön rajassa. Ykköstien pohjoispuolella oleva suo on entinen Vesijärvi, joka on nyttemmin kutistunut pieneksi Kuuslammeeksi. Vuonna 1478 mainitaan rajapaikkana Vesikari Vesijärvessä. 5. Haavasniemi Pernjärven etelärannalla, ensimmäinen 1478., Rasvalan ja Pöytiön raja. 6. Tokholmankari, nykyiseltä nimeltään Tokholma, saari Pernjärvessä, jonka kohdalla kohtaavat Rasvala, Kruusila ja Pöytiö. Ensimmäinen 1783.

KUNTA
Kiikala

ARVOALUE
Vanha kyläalue

KYLÄKOSA
Rasvala

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
11

KUVAUS

Rasvalan kylässä on isojaon aikaan ollut neljä taloa: Ustupa, Tapuli ja kaksi Ylhäisi nimistä taloa. Tilakeskukset ovat sijainneet hajallaan raitin varrella. Kylässä on edelleen kahden kantatilan Tapulin ja Uusitalon rakennukset

KUNTA
Kiikala

KIINTEISTÖ
Järvenpää

KYLÄ
Rasvala

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
175

Paritupatyypinen asuinrakennus (14,25mx5,75m) 1890-l, kuisti ennen 1940, korotettu myöhemmin. Navetta-liiteri 1928, laajennettu 1950-l. Puuvaja 1930-l. Riihi 1800-l. Kanala 1930-l.

KUNTA
Kiikala

KIINTEISTÖ
Järvikallio

KYLÄ
Rasvala

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
176

Harkkokiviperustukselle rakennettu satulakattoinen pystylaudoituksella vuorattu asuinrakennus 1934, sisätilamuutoksia 1940 ja -50-luvulla, peltikatto 1974. Navetta-kanala ja sauna 1934.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	177
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koivuniemi	Maisemallinen	

Kiinteistö lohottu 1946 Topulista. Asuintalo vuodelta 1935 sekä hieman uudempia varastoja ja sauna. Sydänmuurillinen asuinrakennus on alkuperäisessä kunnossaan ja muodossaan, muutokset ovat pieniä ja huomaamattomia. Ajan patina erittäin hyvin säilynyt.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	178
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kulmala	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen, keskeismuurillinen asuinrakennus (8x8,5m), Elias Patrik Laine 1937-39. Navetta/liiteri, navetta ja kanala E.P. Laine 1937-39.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	179
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtola	Maisemallinen	

Lohkokiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen asuinrakennus 1800-1900-l, tiilikate 1968, sisätilamuutoksia ja uusi laudoitus 1982. Ikkunat uusittu 1983. Navetta, sauna ja puuvaja liiteri 1930-l. perunakellari 1900-l. Tila on erotettu Topulista 1879.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	180
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lempilä	Maisemallinen	

Keskeismuurillinen asuinrakennus (8x9,7m) 1800-l(?), peruskorjattu viimeksi 1990-l. Sauna 1930-l

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	181
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Paunlehti	Historiallinen	

Torppa. Harkkokiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen asuinrakennus, Elias Patrik Laine 1936, laajennus 1971. Talli 1800-l. Navetta 1928.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	182
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rantala	Maisemallinen	

Harkkokiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen satulakattoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu asuinrakennus n. 1900. Rakennuksessa on toiminut kauppa ja posti 1920-l. -?. Asuna 1940-l (?). Navetta 1930-l(?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	183
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhala	Maisemallinen	

Uusitalon syytinkiläisasunto. Asuinrakennus, alun perin 1800-l:n lopulta, sisätilamuutoksia 1966, laajennuksia ja korjauksia 1972, 1981. Navetta-rehuväestö 1800-1900-l. Kanala-varasto/AT ennen 1914. Toimistorakennus 108-90-l(?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	184
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Salmenranta	Historiallinen	

Ylhäisen torppa v 1830, itsenäistyi 1922. Pihalla hyväkuntoinen isohko alkuperäisessä ulkoasussaan oleva asuintalo v. 1933, jossa ajan patina on sangen hyvin säilynyt. Ulkorakennus 1900-l:n alku. Uusi asuintalo (n.1990-l) ulkorakennuksineen.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rasvala	185
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Topuli	Paikallinen	

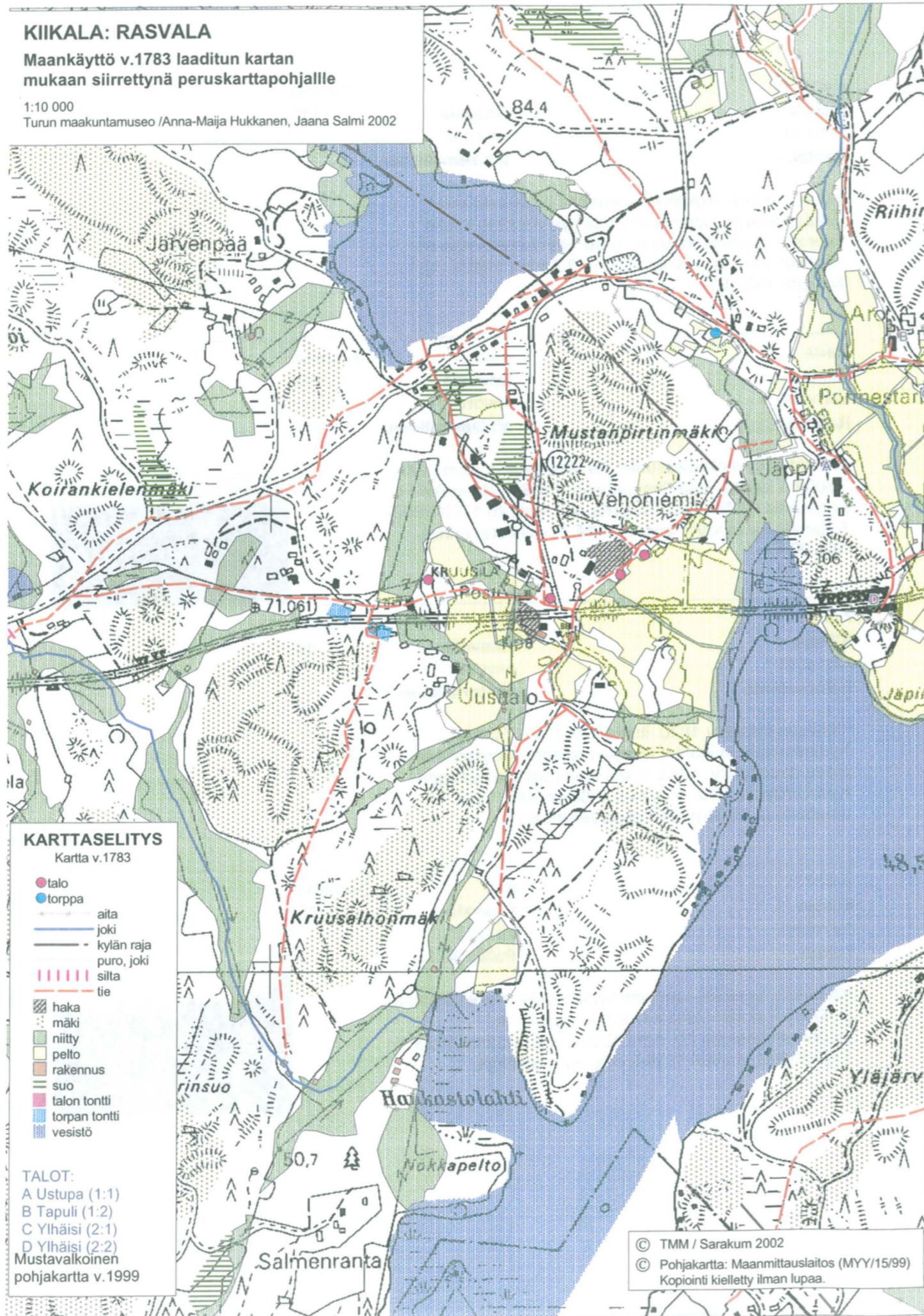
Kantatalo, sijaitsee vanhalla kyläalueella. Kesäsiirtolana (1990-l). Talonpoikaistalo 1920-l, sisätila- ja julkisivumuutoksia (?). Aitta 1800-l, nyk. majoitustiloja. Vaja 1920-l. Kuivuri 1920-l, nyk. majoitustiloja.

KIIKALA: RASVALA

Maankäyttö v.1783 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KUNTA

Kiiikala

ARVOALUE

Vanha kylätontti

KYLÄKOSA

Rekijoki

ARVOTUS

Seudullinen

KOHDENO

12

KUVAUS

Rekijoen kylässä on ollut kymmenen kantataloa. Isojaon aikaisella kylätontilla on ollut kahdeksan taloa, joista on jäljellä Isolempa ja Nisso, joiden rakennukset ovat peräisin 1900-luvun vaihteesta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	186
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Eskola	Maisemallinen	

Asuinrakennus/kauppa 1875, peruskorjattu 1950-l.
Varasto/autotalli 1909 ja varasto 1937, korotettu 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	187
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Etujoki	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1927, peruskorjaus ja laajennus 1988-93. Alkuperäisessä asussaan säilyneet 1800-luvun loppupuolen riihi ja makasiini.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	188
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Haapala	Maisemallinen	

Alkuperäisessä asussaan säilynyt satulakattoinen, peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu asuinrakennus 1930-l. Sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	189
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hirvelän koulu	Paikallinen	

Alkuperäisessä asussaan säilynyt kansakoulu 1936. Koulutoiminta jatkui 1970-lle. Uistinten valmistamona 1971-74. Vuodesta 1974 asuinrakennuksena. Sauna / puuvaja 1936.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	190
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Huittula	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1932, aumattu mansardikatto, vuoraus vaihtelevaa ponttilautaa, peruskorjaus ja laajennus 1987-94

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	191
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ilola	Maisemallinen	

Kollin ent. torppa. Parituvallinen asuinrakennus 1920-l (n.) (6x19m), "veljentupa" (6x9m) 1900-l:n alku. Vilja-aittaa 1920-l, kotimuseona, riihi noin 1900, kotimuseona

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	192
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Isojoki	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen satulakattoinen asuinrakennus 1930-l, jatkettu 1950-l Lämminilmakuivuri n. 1935. Asuinrakennus 1980-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	193
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Isolempa	Paikallinen	

Kantatalo. Parituvallinen talonpoikaistalo 1897, sisätilamuutoksia 1994. Navetta 1850-70-l, kalustovaja 1880. Rakennukset ovat säilyttäneet alkuperäiset piirteensä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	194
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jaakola	Historiallinen	

Torppa 1800-l. Asuinrakennus 1925

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	195
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jaanila	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen alkuperäisessä asussaan säilynyt asuinrakennus n. 1930. Vaja 1930.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	196
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jokipelto	Paikallinen	

Mylly/saha 1906, paikalla sijainnut mylly jo varhaisista ajoista asti. Mylly toimi 1930-lle asti vesivoimalla, 1930-lilla alettiin käyttää myös sähköä, 1950-lilla siirryttiin kokonaan sähkön käyttöön. Kanala ja makasiini 1920-lta. Rakennuksia 1960-lta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	197
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kajaani	Historiallinen	

Asuinrakennus n.1850-1870, peruskorjattu 1930-50-l, ulkoasu tuolta ajalta. Sauna/sikala n. 1930. Kanala ja makasiini 1960-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	198
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kalkkila	Paikallinen	

Nisson ent. Torppa, Palstatila 1910. Paritupatyypinen talonpoikaistalo 1925, peruskorjaus 1994. Navetta ja kellari 1925-30. Tiilinen makasiini, talousrakennuksia 1900-l:n alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	199
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kanttorniemi	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen satulakattoinen lomalaudoituksella vuorattu asuinrakennus 1930, peruskorjattu 1992-94. Sauna/puuvaja 1930. Paja n.1940. Karjasuoja/vaja 1900-l:n alkupuoliskolta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	200
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Karila	Historiallinen	

Iso-Lempan ent. torppa 1700-l. Päärakennus 1951. Navetta 1928. Puuvajaksi muutettu vanha tupa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	201
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Keskitalo	Maisemallinen	

Lohkottu Klemelän kantatilasta. Satulakattoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu asuinrakennus 1934. Muutos ja peruskorjaus 1953. Navetta/talli 1934.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	202
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Keskus	Paikallinen	

Mansardikattoinen päärakennus 1929, rakennettiin Tähkän kaupaksi, asuinrakennuksena vuodesta 1968. Varasto/autoverstas 1945.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	203
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Keskusasema	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1930-l. Rakennuksessa on toiminut puhelinkeskus 1930-luvulla, 1940-50-l kioski/kahvila ja 1960-l posti. 1960-l:ta lähtien asuinrakennuksena. Talousrakennus 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	204
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ketola	Historiallinen	

Torppa. Asuinrakennus 1908, peruskorjauksia 1948 ja 1978. Navetta 1920-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	205
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kivimäki	Paikallinen	

Harkkokiviperustukselle leipomoksi 1906 rakennettu vaaka- ja pystyponttilaudoituksella vuorattu satulakattoinen rakennus, jossa toiminut sittemmin puhelinkeskus, pankki ja kirjasto. Vuodesta 1991 asuntna. Sisätilamuutoksia. Navetta/sauna 1924.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	206
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Klemelä	Maisemallinen	

Kantatalo. Talonpoikaistalo 1939, lisäsiipi 1970-l.
Navetta 1930, varastona. Veistotupa/konesuoja 1935.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	207
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koivula	Maisemallinen	

Torppa. Alkuperäisessä asussaan säilynyt
asuinrakennus 1933. Sauna/puuvaja 1910,
peruskorjaus 1980. Tiili/rankorakenteinen
navetta/makasiini 1930.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	208
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kolli	Paikallinen	

Tilalla on asunut metsänvartija 1780-lta. Kollin uudistalo
muodostettiin 1813. Parituvallinen talonpoikaistalo 1800-
l. Keskuslämmitys 1959, peruskorjaus 1949. Laajennus
1969. Vilja-aitta n. 1850. Navetta/makasiini n. 1850.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	209
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kolmio	Maisemallinen	

Sydänmuurillinen asuinrakennus 1935, peruskorjaus
1990-l. Sauna/puuvaja 1935-38.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	210
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Korpilo	Maisemallinen	

Asuinrakennus, yksinäistupa n. 1900, laajennettu
kahdella kamarilla 1919. Kuistia lukuunottaamatta
säilynyt alkuperäisenä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	211
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kotimäki (entinen Koskenpää)	Maisemallinen	

Torppa. Asuinrakennus 1922. Peruskorjaus 1990-
luvulla. Makasiini n. 1920. Saha 1950-60-l, ei enää
toiminnassa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	212
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kraatari	Paikallinen	

Kantatalo. Jatkettu parituvatyyppinen talonpoikaistalo
1830, jatkettu 1880, peruskorjaus 1900-20. Pienempi
asuinrakennus 1910. Talli/makasiini 1926.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	213
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kulmala	Maisemallinen	

Kaupparakennus 1947.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	214
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Laaksola	Maisemallinen	

Asuinrakennus (10,5x9m) 1916,
peruskorjauksia/julkisivumuutoksia 1930-, 1950- ja 1980-
l. Asuinrakennus/makasiini 1920. Vilja-aitta 1910.
Navetta 1939.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	215
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Majamaa	Maisemallinen	

Asuinrakennus (10x8m) 1911, peruskorjauksia 1950- ja
1980-luvuilla. Navetta 1930-l, jatkettu 1950-l. Sauna ja
kellari 1940-50-l (?).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	216
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsäranta	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1930, peruskorjauksia 1995. Ulkoasu säilynyt alkuperäisen oloisena.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	217
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkirinne	Historiallinen	

Pitkänurkkainen hirsinen asuinrakennus n. 1915.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	218
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Niemi	Maisemallinen	

Torppa. Talonpoikaistalo 1901, peruskorjaus ja laajennus 1991. Navetta 1925. Sauna/makasiini 1938.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	219
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nisso	Paikallinen	

Kantatila historiallisella kylätontilla. Paritupatyypinen talonpoikaistalo 1902, peruskorjauksia 1950-l, 1988-90. Varasto/aitta 1900-1910. Vilja-aitta 1900-1910.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	220
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Peltoharju	Maisemallinen	

Lohkokiviperustukselle rakennettu sydänmuurillinen asuinrakennus 1934 (?), peruskorjaus 1993. Pitkänurkkainen riihi n. 1800-luvun loppupuoli, rakennuksessa viljavarasto ja latokuivuri.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	221
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Peltokallio	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen asuinrakennus 1913, peruskorjauksia 1940-50-l. Varasto/puuvaja/käymälä 1935.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	222
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pohjola	Maisemallinen	

Sydänmuurillinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu satulakattoinen asuinrakennus 1933. Ulkoasultaan säilynyt alkuperäisenä. Sisätilat muuten alkuperäiset, mutta pohjoiskamariin tehty sauna ja pesutilat 1985.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	223
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pyhätöyräs	Paikallinen	

Torppa. Luonnonkiviperustukselle rakennettu hirsinen pitkänurkkainen asuinrakennus 1800-luvun alusta. T-malliset ikkunat, kuisti 1900-l:n puolelta. Perinteiset piirteet säilyneet hyvin.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	224
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Röysy	Maisemallinen	

Torppa (maininta 1787), palstatila 1910. Talonpoikaistalo 1900-l:n alku, koilista päätyä jatkettiin saliilla 1940-l, jolloin pohjakaavaksi tuli paritupa, korkea kuisti 19189, sisätiloissa vanhat uunit ja peiliovet jäljellä Navetta n. 1920. Sauna n. 1925.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Rekijoki	225
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Simola	Paikallinen	

Kantatila. Perinteisessä asussa säilynyt jatkettu paritupatyypinen talonpoikaistalo 1886, peruskorjauksia 1934 ja 1955. Syytinkiläisasunto 1920. Tallimiehen asunto 1920-l. Sikala/kalustосуoja 1939. Vilja-aitta 1900.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Sommartorp (entinen Sillanpää)

KYLÄ
Rekijoki
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
226

Torppa. Pitkänurkkainen hirsinen asuinrakennus, yksinäistupa n. 1850, koilispäättyyn rakennettu lämmin veranta n. 1970-l.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Vanha-Työveri

KYLÄ
Rekijoki
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
227

kantatila, sotilasvirkatalo 1815. Siirretty vanhalta kyläntontilta nykyiselle paikalleen 1899, jolloin myös asuinrakennus siirrettiin, ja jatkettiin parituvalliseksi talonpoikaistaloksi. Maltillisia korjauksia 1938-39, 1960-l. Vaja/sauna 1884. Talli 1900

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Verhola

KYLÄ
Rekijoki
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
228

Vuorelan syytinkiläisasunnoksi harkkokiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen mansardikattoinen asuinrakennus 1932. Muutettu loma-asunnoksi, sisätilamuutoksia (?). Heinälato 1930-l. Sauna (?).

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Vuorisalo

KYLÄ
Rekijoki
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
229

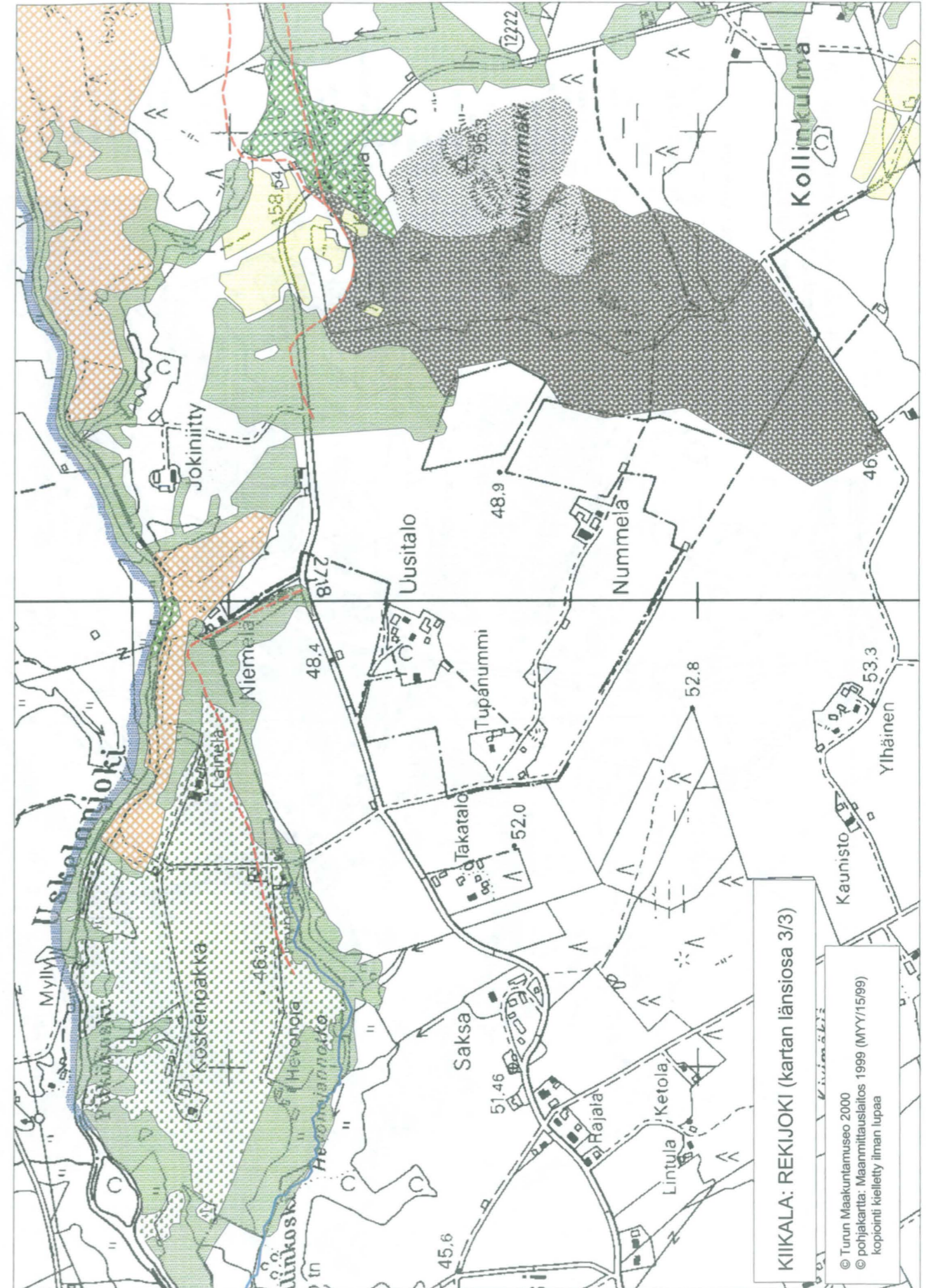
Asuinrakennus 1925, peruskorjauksia 1950-60-l (?), korjauksia ja uusi kuisti 1990-l. Makasiini n. 1925. Navetta n. 1930.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Väliä

KYLÄ
Rekijoki
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
230

Asuinrakennus (6,8x7m) 1910, julkisivu- ja sisätilamuutoksia 1980-90-l. Makasiini/kanala 1925.

KIIKALA: REKIJOKI (kartan itäosa 1/3)
Maankäyttö vuosina 1809, 1813-15 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapoljalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / J.Salmi 1998, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

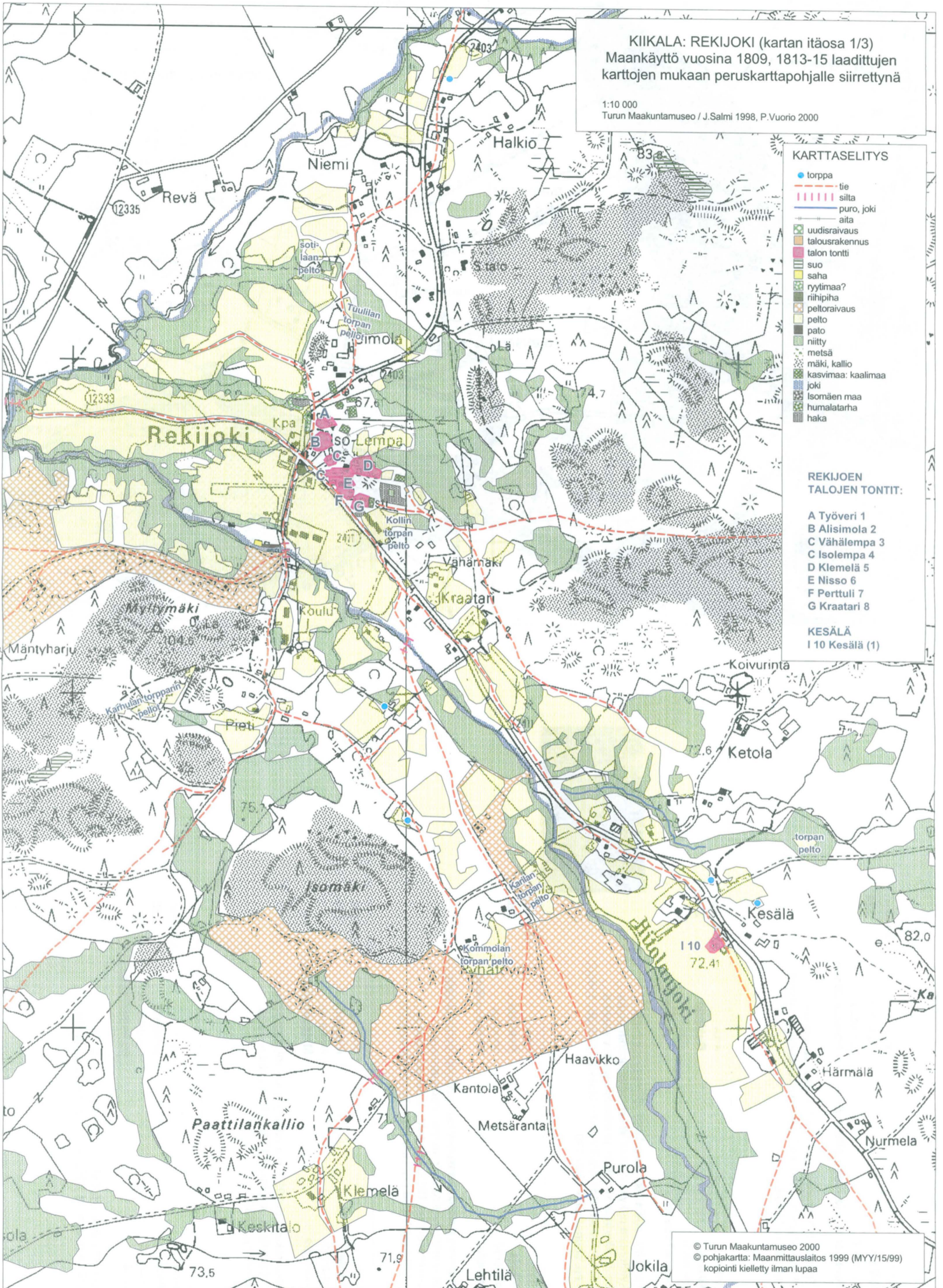
- torppa
- tie
- silta
- puro, joki
- aita
- uudisraivaus
- talousrakennus
- talon tontti
- suo
- saha
- ryytimaa?
- riihipiha
- peltoraivaus
- pelto
- pato
- niitty
- metsä
- mäki, kallio
- kasvimaat: kaalimaa
- joki
- Isomäen maa
- humalatarha
- haka

REKIJOEN
TALOJEN TONTIT:

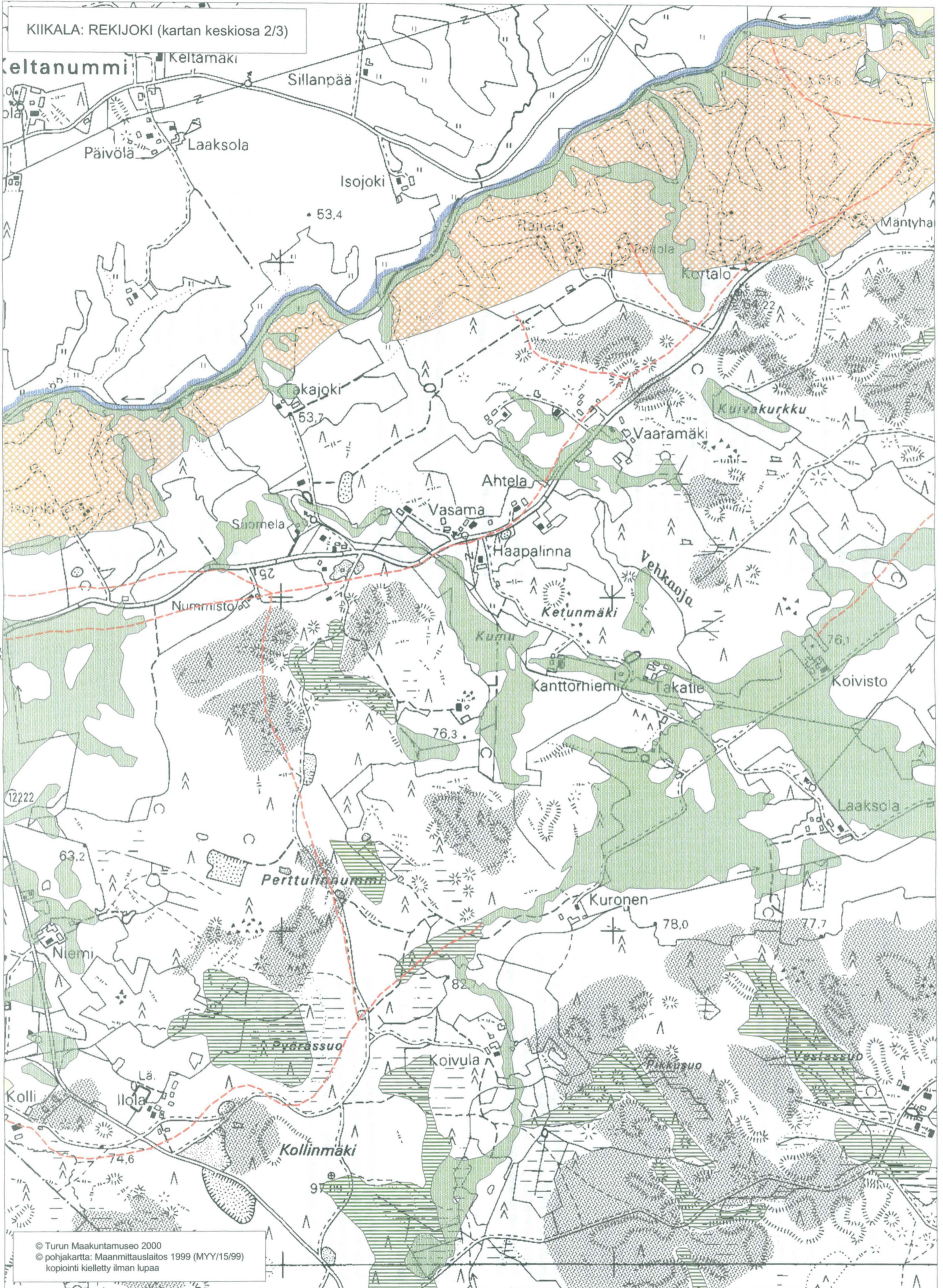
- A Työveri 1
- B Alisimola 2
- C Vähälempä 3
- C Isolempä 4
- D Klemelä 5
- E Nisso 6
- F Perttuli 7
- G Kraatari 8

KESÄLÄ

- I 10 Kesälä (1)

KIIKALA: REKIJOKI (kartan keskiosa 2/3)

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Kiikala	Revä	13
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha talon tontti	Historiallinen	

KUVAUS

Vanha Revän talon tontti. Revän talouskeskus on siirretty pohjoiskoiliseen. Vanhalla tontilla ei ole enää rakennuksia. Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänös.

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kiikala	Saari

Maisema

Saarenkylä, jossa vanhan asutuksen lisäksi on runsasti koskematonta luontoa.

Historia

Saarenkylän asutus on syntynyt muun Kiikalan tavoin keskiajalla. Saarenkylä ei ole kunnan kaikkein vanhimpia kyliä. Vuonna 1540 kylässä oli neljä taloa: 1. Isotalo (myöh. Mikola), 2. Kouko, 3. Maila sekä neljäs, joka hävisi jo 1558. Kouko jakaantui kahdeksi taloksi noin 1620. Molemmat näistä olivat hävinneet 1640. Autioloista muodostettiin Pappila. Maila liitettiin Mikolaan 1690. Se itsenäistyi 1726 mutta liitettiin lopullisesti Mikolaan 1877. Isonjaon aikana 1769 kylässä oli kaksi taloa; Mikola ja Maila. Kylän vanhin torppa, Särämäki, mainitaan ensi kerran 1757. Sitten siitä muodostettiin kantaudistalo. Vuonna 1800 torppia oli 5 kpl ja vuonna 1860 edelleen 5 kpl. Nykyinen asutus on keskittynyt kylän länsiosaan, jossa Kiikala-Suomusjärvitie kulkee kylän läpi. Aivan kylän länsilaidalla on peltoa, joka aiemmin on ollut kuivatun Kurajärven pohjaa. Kylän eteläraja noudattaa Varesjokea, joka virtaa asumattoman metsäalueen halki. Kylän itäisimmässä osassa eteläraja kulkee Varesjärven kautta. Järven rannalla on runsaasti uutta mökkiasutusta. Kylän keskiosassa Partekin tiilitehdas, joka hyödyntää alueen suurta hiekkavarantoa. Paraisten kalkki aloitti tehdastoiminnan alueella 1969.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Revä	231
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pohjola	Paikallinen	

Lohkotila, erotettu Revästä 1923. Mansardikattoinen asuintalo v 1917. Iso kivinavetta 1910-20-l. Pihalla myös muita vanhempia ja uudempia ulkorakennuksia. Asuinrakennuksen julkisivut korjattu maltillisesti, lisäksi 1976.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Revä	232
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Revä	Historiallinen	

Revä mainitaan kantatilana isojakokartoissa vuodesta 1823. Kiinteistö sijaitsee keskellä vanhaa kaunista kulttuurimaisemaa. Asuintalo uudempi, rakennettu n. 1960. Pihalla myös vanha kivinavetta sekä uudempia isojakin ulkorakennuksia. Toimii yhä maatilana

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Kiikala	Saari	14
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla oli isojaon aikaan neljä taloa: Pappila, Maila ja kaksi Mikolan taloa. Paikalla on edelleen Mikolan tontti (päärakennus 1890-l), johon on liitetty Mailan kantatila. Pappila siirretty koiliseen ja siitä muodostettu oma kylä 1800-.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Saari	233
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Anna-Liisa	Maisemallinen	

Luonnonkiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu satulakattoinen asuinrakennus vuodelta 1870. Perinteinen asu on säilynyt hyvin. Kesäasuntona 1970-luvulta lähtien.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Metsärinta

KYLÄ
Saari
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
234

Luonnonkiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu satulakattoinen asuinrakennus 1920-luvulta. Alhaalla kuusiruutuiset ikkunat, yläkerran päätyikkunat T-muotoiset. Perinteiset piirteet ovat hyvin säilyneet.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Mikola

KYLÄ
Saari
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
235

Kantatila historiallisella kylätontilla. Talonpoikaistalo 1896. Toinen asuinrakennus, jossa tupa ja kamari 1890-luvulta, laajennettu rankorakenteisella liiteriosalla. Kivinavetta 1890, korjaus ja laajennus 1961. Talusrakennuksia 1900-luvun jälkipuolelt

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Mäntyniemi

KYLÄ
Saari
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
236

Asuinrakennus 1928 (n.), alkuperäinen mansardikatto on muutettu satulakatoksi, peruskorjaus 1995. Pihapiirissä navetta 1920-l n. sekä muita talusrakennuksia.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Saarenpää

KYLÄ
Saari
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
237

Hirsirunkoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu satulakattoinen asuinrakennus 1924. Hirsinen aitta 1900-l alku (?). Talli 1935.

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
Varesniitty

KYLÄ
Saari
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
238

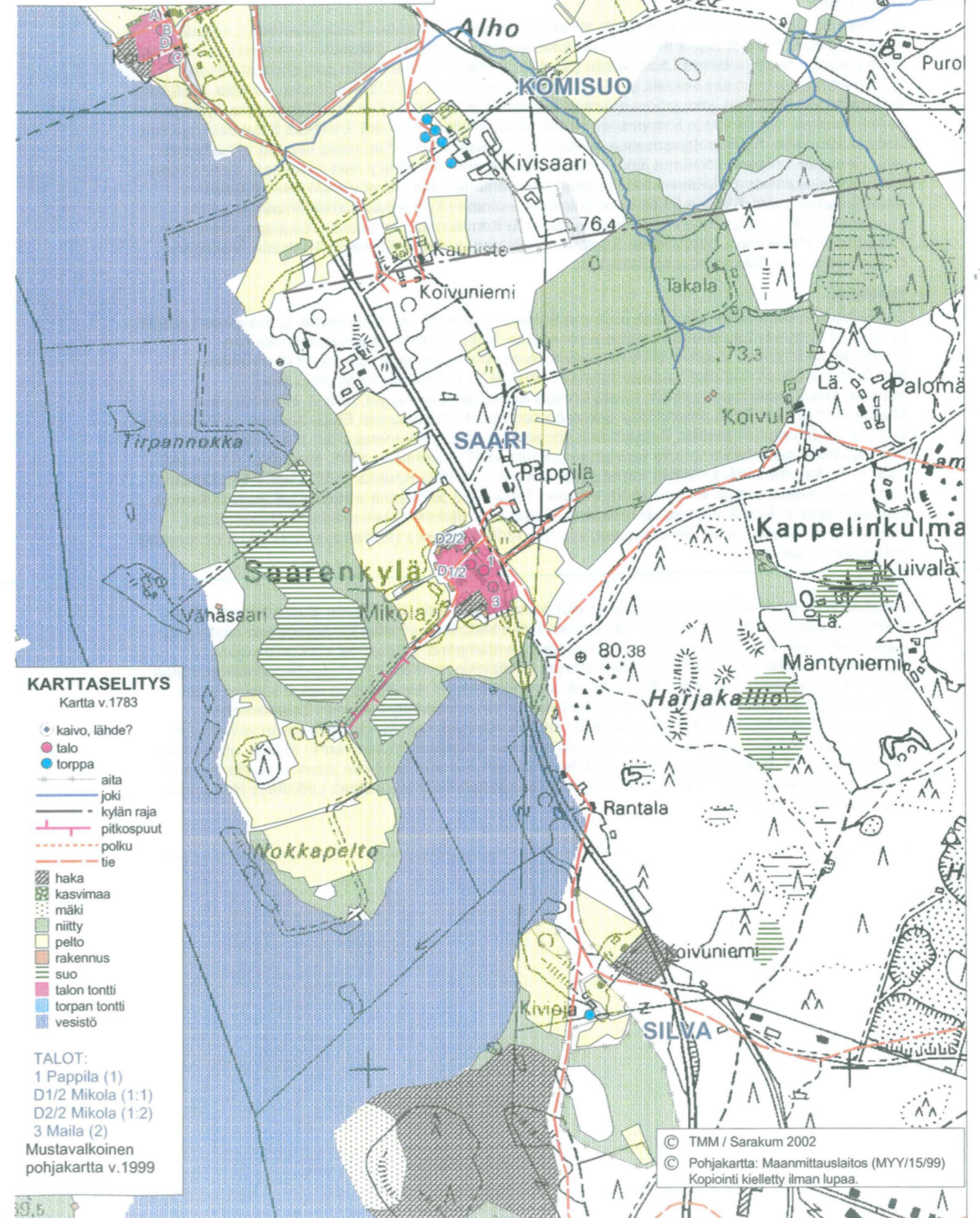
Torppa, ensimmäinen 1800. Hirsirunkoinen asuinrakennus, jossa tupa ja kaksi kamaria, 1900. Korjauksia 1970-90-l. Hirsinen aitta 1800-l:n loppu (?). Sauna-navetta n. 1900.

KIIKALA: SAARI

Maankäyttö v.1783 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Satakoski

Maisema

Satakosken kylän asutus keskittyy kylän eteläosiin itä-länsisuuntaisten Satakoskentien (Leikkilä, Kivilä, Lähijoki, Myllytontti ja Pellonpää) ja Nummsuontien (Reukka, Männistö, Teerimäki, Nummisuo) sekä pohjois-eteläsuuntaisen Lautelantien (Santala, Ahtiala) varsille. Kylän pohjoisosasta itään työntyvän kapean hännän alueella sijaitsee vielä Uusimäen tila, Anttilankulmantien varrella. Etelälaita kylästä on viljelyaukeaa, joka jatkuu avarana Komisuon ja Kiikalan kyliin asti. Peltoalueita kylässä on lisäksi Reukan, Männistön ja Nummisuon tilojen pellot tonttien ympärillä. Etelässä Satakoski rajoittuu Satakoskenojaan. Kylän pohjoisosassa on suuri metsäalue ja siinä itäpuolella useisiin lohkotiloihin jattu Heposuo, umpeen soistunut järvi, josta on nostettu turvetta vielä jonkin aikaa sota-ajan jälkeen. Kylän luoteiskulmassa sijaitsevat hautainkrotit, hiekkanuomissa olevat vierekkäiset jääkauden aikaansaamat supat. Muuten lähes suorakulmion muotoinen kylä jatkuu koilliskulmastaan itään kapeana häntänä. Satakosken kylä rajoittuu etelässä Komisuohon, lounaassa Kiikalaan, lännessä Kesälään ja Rekijokeen, pohjoisessa Someron Lautelaan ja idässä Someron Terttilään. Vanhoja rajapaikkoja on lueteltu kohdassa lisätietoja.

Historia

Satakosken kylän alue on aikoinaan ollut osa Someron Lautelaa sen takamaana. Satakosken Leikkilä ja Lähijoki syntyivät Lautelan takamaille noin vuonna 1795, jolloin ne ensi kerran mainittiin henkikirjassa torppina. Vuonna 1805 ne pantiin verolle uudistaloina ja vuonna 1818 mainittiin henkikirjassa niiden numerot Lautelan kylässä: Lähijoki 12 ja Leikkilä 15. Vuoden 1841 maantarkastuksessa muodostettiin näistä taloista Satakosken uudiskylä, joka jäi Kiikalaan, kun Muurlan nimismiespitäjää purettaessa Someron seurakuntaan kuuluneet Etelä-Someron kylät liitettiin vuonna 1868 hallinnollisestikin Someroon. Lähijoen maarekisterinumeroksi tuli 1 ja Leikkilän 2. Lähijoen tilalle perustettiin torppia seuraavasti: Kivilä 1887, Nummisuo 1885, Nyypakka (Uusimäki) 1827 ja Pellonpää 1894. Leikkilän torpat olivat Nieminen 1910 ja Reukka 1832. Lisäksi Leikkilässä mainitaan Ylimäen torppa vuonna 1830. Vuosina 1802-1803 piirrettyssä kartassa Lähijoen tilakeskus näyttää olevan nykyistä sijaansa länempänä, Pellonpään tilakeskuksen paikkeilla Heposuosta laskevan ojan länsipuolella. Seuraavassa, vuonna 1809 laaditussa tiluskartassa tilakeskus on merkitty nykyiselle paikalleen.

Nykytila

Leikkilän kanta uudistalo on sijainnut nykyisellä paikallaan ainakin 1800-luvun alusta lähtien, mikä ilmenee vuosina 1802-03 laaditusta Satakosken kylän kartasta. Leikkilän kanta uudistalo näyttää sen sijaan sijainneen 1800-luvun alussa nykyistä sijaansa idempänä, Heposuosta laskevan ojan itäpuolella. Vuonna 1909 laaditussa tiluskartassa Lähijokikin on merkitty nykyiselle paikalleen. Kylän säilyneet torpat sijaitsevat niinkään alkuperäisillä paikoillaan. Kylän tiestö on sekin säilynyt lähes samanlaisena verrattuna 1800-luvun alun karttaan, johon on merkitty nykyinen Satakoskentie. Pohjoisesta Satakosken kylälle johti tie Leikkilän pohjoispuolella olevien kahden mäen välistä. Tie näkyy nykyisessä peruskartassa polkuna. Kylä sijaitsee kirkonkylästä sen verran etäällä, ettei siihen parhaillaan kohdistu kaavoituspainetta. Tuhoutumisuhan alla ovat tyhjilleen jäämisen takia Reukan, Santalan ja Lähijoen tilat. Kylän erikseen inventoiduista kohteista ainoastaan Leikkilä ja Nummisuo ovat vakituisesti asuttuja.

KUNTA
Kiikala

KIINTEISTÖ
Kivilä

KYLÄ
Satakoski

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
239

Torppa. Pitkänurkkainen hirsirakennus, jonka pohjakaavana on eteiskamarillinen tupa 1800-l. Karjarakennus ja sauna

KUNTA
Kiikala

KIINTEISTÖ
Leikkilä

KYLÄ
Satakoski

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
240

Torppa, josta muodostettiin kruunun uudistila v. 1805. Sijaitsee historiallisella kyläalueella. Parituvallinen talonpoikaistalo 1800-l, muutoksia 1956, 1998-2001. Ylös asti salvottu aitta 1800-l. Asuinrakennus n.1920-30-l. Navetta 1930. Sauna ja aitta.

KUNTA
Kiikala

KIINTEISTÖ
Lähijoki

KYLÄ
Satakoski

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
241

Torppa, josta muodostettiin kruunun uudistila v. 1805. Talonpoikaistalo 1930, paloi ja uusittiin 1940-l. Asuinrakennus, jossa tupa ja kamari n. 1900-l alku. Pihapiirissä navetta (n.1900), kuivuri vaja ja saha.

KUNTA
Kiikala

KIINTEISTÖ
Myllytontti

KYLÄ
Satakoski

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
242

Ent. mylly ja voimalaitos, voimalaitos perustettiin 1922, asuintonttina. Hirsirunkoinen keskusmuurillinen asuinrakennus. Karjarakennus 1950.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Satakoski	243
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nummisuo	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Lähijoen tilasta v. 1911. Hirsirunkoinen asuinrakennus 1925, muutoksia 1978. Navetta 1958. Autotalli, vaja ja rihi.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Satakoski	244
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pellonpää	Maisemallinen	

Torppa, lohkottu Lähijoen tilasta v. 1911. Hirsirunkoinen keskusmuurillinen asuinrakennus 1924. Hirsinen aitta, jossa pitkät koteloidut nurkat n. 1900. Tulotien päässä autokatos n. 1990-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Satakoski	245
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Reukka	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Leikkilän tilasta v. 1924. Hirsirunkoinen asuinrakennus, jossa tupa ja kamari (5x6m), tupa on alun perin 1800-l, muutoksia, 1930, 1980-l. Pihapiirissä sauna ja navetta

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Satakoski	246
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Santala	Historiallinen	

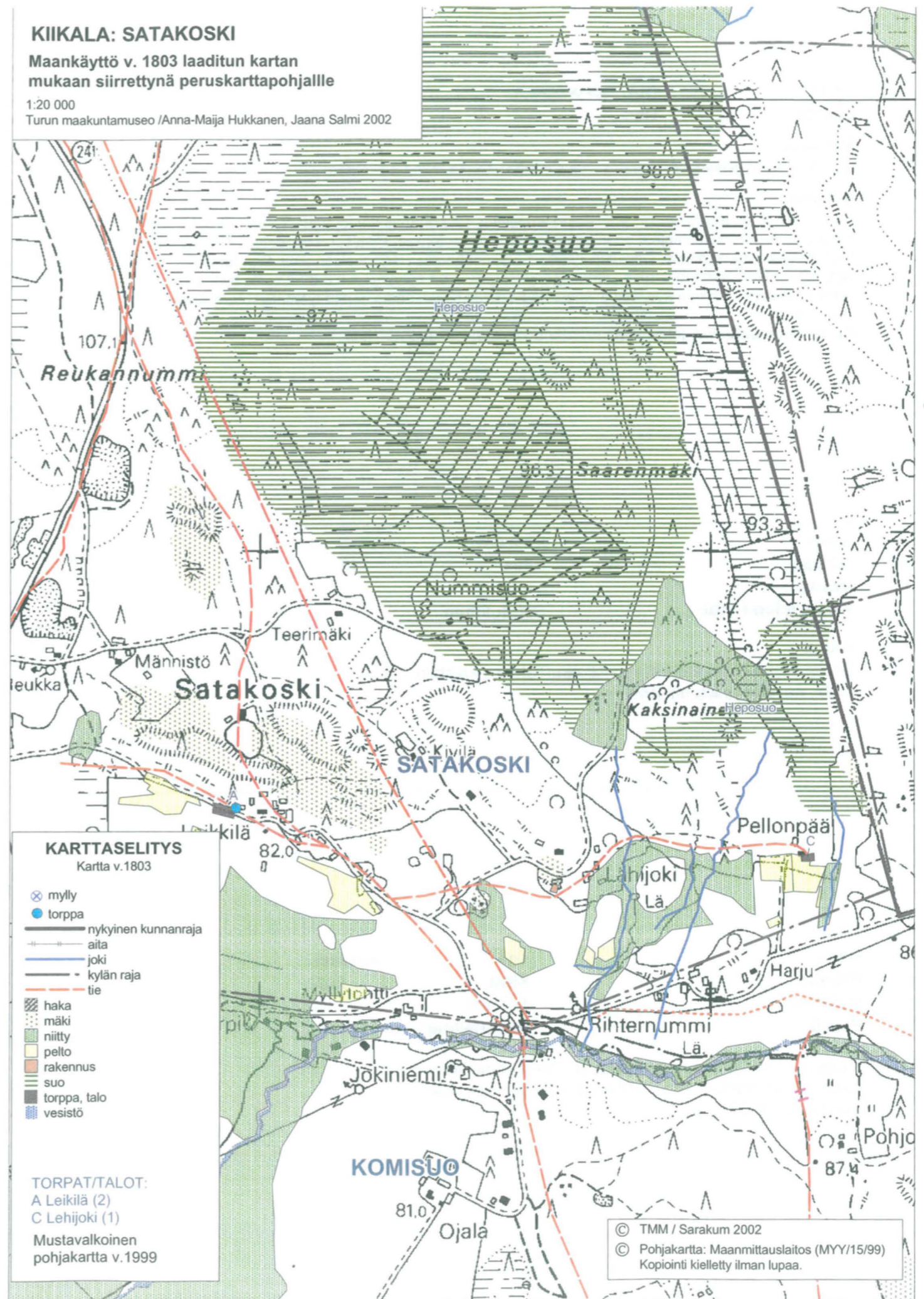
Eteiskamarillinen tupa n.1900. Karjarakennus n. 1900. Lohkottu Leikkilän tilasta v. 1933.

KIIKALA: SATAKOSKI

Maankäyttö v. 1803 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:20 000

Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Silva

Maisema

Luonnonkaunis Silvan kylä, jossa säilynyt vähän vanhaa rakennuskantaa.

Historia

Kylä on muodostunut Silvan yksinäistalon ympärille. Talo on mainittu jo 1540. Talon ensimmäisen torpan, Kivisojan ensimmäinenintä on vuodelta 1771. Toinen torppa, Pietilä, on vuodelta 1910. Nykyään suuri osa kylästä on peltoa. Keskellä kylää on luonnonkaunis Härjänvatsan järvi. Sen rannalle perustettiin 1968 kunnan uimala. Järven pohjoispuolelle on syntynyt 1970-80-luvuilla rivitalo- ja omakotitaloalue. Tärkein syy löytyy läheisestä Partekin tiilitehtaasta, jonka työntekijät tarvitsivat asuntoja.

Kiikala-Suomusjärvitie, joka johtaa valtatie ykköselle, kulkee kylän läpi.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Kiikala	Silva	15
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha talon tontti	Seudullinen	

KUVAUS
Silvan yksinäistalo vanhalla tontillaan. Talonpoikaistalo 1927, navetta ja sauna 1920-l.

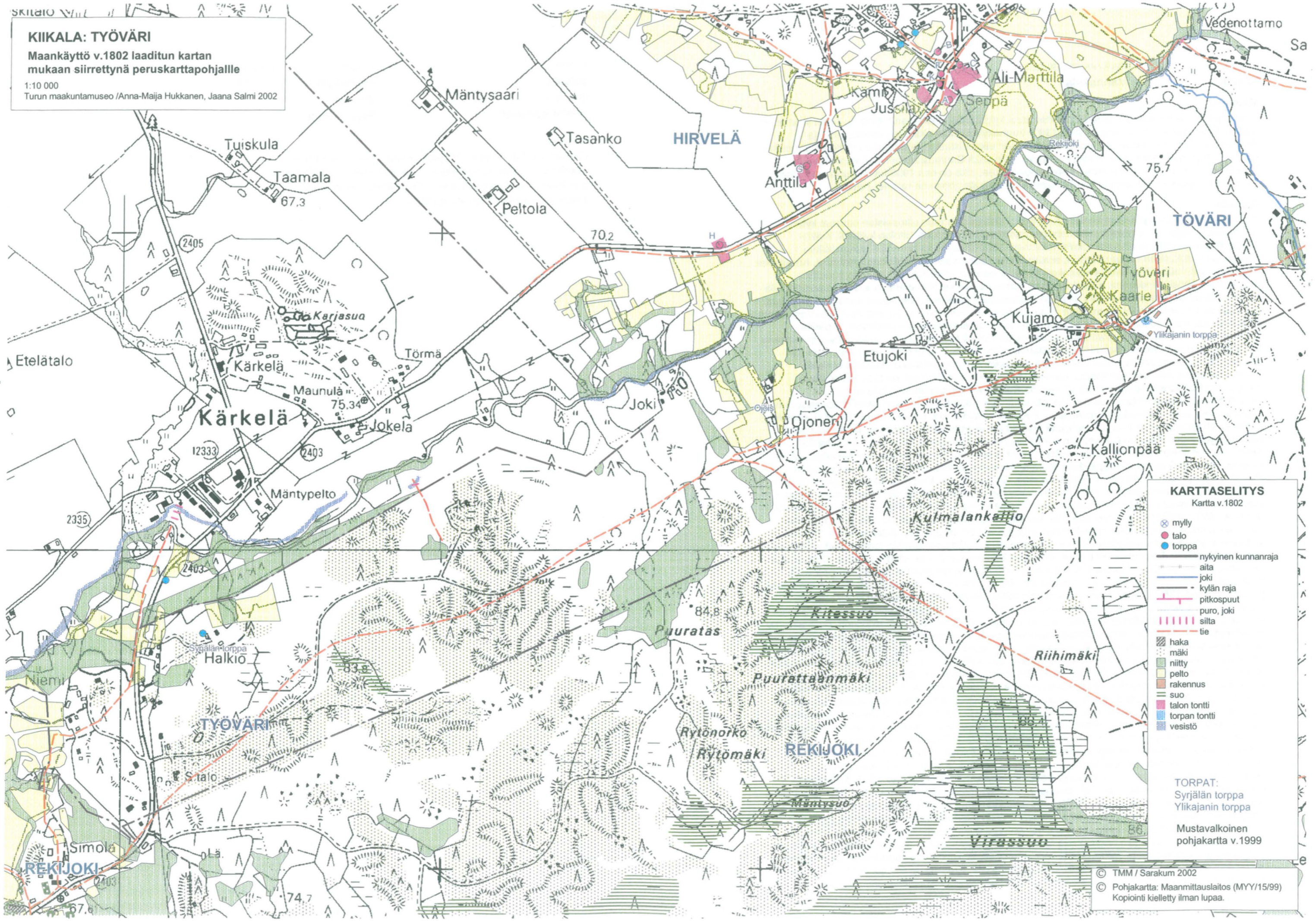
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Silva	247
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pietilä	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Silvan kantatilasta. Eteiskamarillinen tupa (5x9m) 1800-l, ollut 1970-luvulta lähtien tyhjiään. Navetta n. 1900.

SKILBIO

KIIKALA: TYÖVÄRI
 Maankäyttö v.1802 laaditun kartan
 mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
 1:10 000
 Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KARTTASELITYS
 Kartta v.1802

- ⊗ mylly
- talo
- torppa
- nykyinen kunnanraja
- aita
- joki
- kylän raja
- pitkospuut
- puro, joki
- silta
- tie
- haka
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- vesistö

TORPAT:
 Syrjälän torppa
 Ylikajanin torppa

Mustavalkoinen pohjakartta v.1999

© TMM / Sarakum 2002
 © Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
 Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA
Kiikala

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Vanhakylä

Maisema

Vanhakylä omaa Kiikalan järvisuudun vanhimpana kylänä mielenkiitoisen historian. Kylän yksittäiset rakennukset inventoitiin vuosina 1996 ja 1997. Vanhakylä sijaitsee Kiikalan keskiosassa, ja muodostuu kahdesta osasta: Vanhastakylästä ja sen ulkopalstasta. Kylä rajoittuu Peltolan, Kruusilan, Pirilän, Yltäkylän, Saarenkylän, Silvan ja Hitolan kyliin sekä Suomensjärven Härmälänböleen ja Laperlaan. Vanhakylän maisemaa hallitsee peltoaukea, joka on osa 1900-luvun puolessa välissä kuivattua Kurajärveä. Ulkopalsta on pääasiassa korpimaata, johon on raivattu peltoja.

Historia

Vanhakylä on Kiikalan järvisuudun kylistä vanhin. Tähän viittaa juuri ulkopalstan omistus kylän varsinaisten rajojen ulkopuolella sekä kahden pienen palstan omistus Hitolan kylässä. Kylän alkuperäinen nimi lienee ollut Kaninkola, joka vielä 1500-luvulla esiintyi mm. Muurlan läänin Kaninkolan verokunnan nimessä sekä Uskelan kirkkopitäjän Kaningon yökunnan nimessä. Kurajärveä kutsuttiin vielä 1600-1700-luvuilla Kaninkojärveksi ja vuoden 1658 Kiikalan lukkaria sanottiin Kaninkolan kappelin lukkariksi. Kaninkola -nimi lienee peräisin eräkaudelta, ja järvi on saattanut olla Halikon Kaninkolan nautinta-aluetta tai kylän ensimmäiset asukkaat ovat tulleet Kaninkolasta ja uusi asuinpaikka on nimetty vanhan mukaan. Kylä ei kasvanut muita kyliä suuremmaksi kuten vanhimmat kylät yleensä, vaan se laajeni perustamalla uusia kyliä Omenojärven ja Kurajärven ympärille. Tytärkylän erotessa kantakylästä sen sisälle saattoi jäädä kantakylälle kuuluvia niitty- ym. palstoja. Vanhakylän ulkopalstojen sijainnista päätellen ainakin Hitolan, mutta myös ehkä Peltolan kylä saattaa olla syntynyt Vanhakylän tytärkylänä. Vanhakylän ulkopalstaa on kutsuttu nimellä Karjalahdenmaa vielä isojakokartassa vuodelta 1813. Nimi Karjalanpyöli on taas tarkoittanut ulkopalstan luoteisosassa sijaitsevaa pienehköä Suomensjärven Laperlan kylälle kuulunutta niittyaluetta. Kyseisen niittyalueen nautinnasta käräjäoitiin 1600-luvun lopulla. Myös Krappenpyöli on kuulunut aikoinaan Vanhakylän nautintaan: Pyöli on syntynyt, kun ennen vuotta 1540 Kiikalankylän talollinen oli antanut osan kylänsä metsästä myötäjäläisenä tyttärestään Vanhakylän Krapin talolle. Krapilta pyöli joutui Paimion Hevonpään kartanolle, joka vuokrasi sitä 1500-luvulla Vanhakylän ja 1600-luvulla Kiikalan talollisille. Isossajaossa pyöli tuli takaisin Kiikalankylälle. Vanhastakylästä on löydetty useita kivikautisia asuinpaikkoja: Kurajärven seudulla asuinpaikkoja on ollut nykyisten Rannan, Kylänpään, Lehtiniemen, Salmenrannan, Rauhaniemen, Krapin ja Sepän tilojen alueilla. Vuoden 1540 varsinais-Suomen maakirjaan on Vanhankylään merkitty viisi taloa: Jaanu, Krapin, Seppä ja kaksi muuta, joista toinen jaettiin naapureiden kesken 1570-luvulla ja toinen 1620-luvulla. Vuonna 1553 mainitaan vielä yksi talo, joka liitettiin naapureihin 1590-luvulla. Krapin tila liitettiin Jannuun vuonna 1912. Talojen nimistä Krapin viittaa Krabben tai Grabben aatelissukuun. Rälssiin viittaavat myös paikannimet Ritarinkulma ja Ritarinpelto. Kylälle perustettiin torppia vasta 1800-luvun puolivälistä alkaen. Ensimmäinen torppa oli Krapin Takamaa, joka perustettiin vuonna 1858. Krapin seuraava torppa oli Ahola vuonna 1902. Vuonna 1910 Krapille perustettiin Järvisen torppa sekä Kylänpään, Lehtiniemen sekä Mäkilän palstatilat. Jaanun tilan ensimmäiset torpat olivat Kaukoniemi ja Väliä vuonna 1886. Jokilan torppa perustettiin 1909. Sepän tilalle perustettiin kaksi torppaa, Lampinen ja Järvenpää. Järvenpää oli olemassa 1860-luvulla, ja Lampinen perustettiin 1900-luvun alussa. Sepän mailla sijaitseva Uusitalo oli olemassa jo vuonna 1653, jolloin nykyinen omistajasuku on ottanut tilan haltuunsa. Voinee olettaa, että Uusitalo on Vanhakylän ulkopalstan ensimmäinen talo. Vanhakylän kantatalot ovat sijainneet kylän pohjoispään kylämaalla, jolla Sepän tila sijaitsee edelleen. Torpat perustettiin kantatiloistaan etelään, osa kylän, osa ulkopalstan puolelle. 1920-luvun paikkeilla kylään perustettiin uusia tiloja, ja 1970-luvulta lähtien kylän alueelle syntyi kesäasutusta, erikoisesti Omenojärven itärannalle Kalatien varrelle. Kalatie on muinaistie, joka kulkee Perniöstä Kiskon kautta Suomensjärvelle, mutta lienee myöhemmin jatkunut Kiikalaan asti. Kalatie on saanut nimensä Perniöläisten kalamatkoista sisämaahan Kiskoon ja Suomensjärvelle sekä ilmeisesti myös Kiikalan järvisuudulle. Kalatie noudattelee muinaistielle tyypillisesti kuivia nummimaita. Ympyröidyillä numeroilla on merkitty karttaan seuraavat vanhat rajapaikat: 1. Vesikari eli Ruohokari Omenojärven rannalla. Paikassa kohtaavat toisensa Vanhakylä, Peltola, Yltäkylä ja Suomensjärven Härmälänböle. Ensimmäinen rajapaikasta on vuodelta 1563. 2. Ketunleuka Omenojärven etelärannalla, Vanhakylän ulkopalstan ja Härmälänbölen raja, ensimmäinen 1563. 3. Ristinraja, ennen Ristinummi, ensimmäinen 1739, paikassa kohtaavat Vanhakylän ulkopalsta, Härmälänböle ja Laperla. 4. Pitkäpaasi, ensimmäinen 1783. Vanhakylän ulkopalsta, Pirilä ja Laperla kohtaavat. 5. Eroitusmäki, taite Hitolan ja Vanhakylän rajassa Tryykin talon eteläpuolella. Ensimmäinen 1788. 6. Väärämäntä: Peltolan ja Vanhakylän raja Omenojärven pohjoisrannalla, ensimmäinen 1788. 7. Rantavaha: Vanhakylän ja Yltäkylän raja Omenojärven itärannalla. 8. Tuomenojansuu Kurajärven eteläpäässä Vanhakylän ja Silvan rajalla vuodesta 1788. 9. Tuomenoja, luonnonoja, joka laskee huitinojaan Sunnuntaisuolta. Vanhakylän ulkopalsta, Pirilä, Kruusila, ja Peltola kohtaavat toisensa. 10. Romjoki, taite Vanhakylän ja Peltolan rajassa, paikalla nykyään Romion tila. Ensimmäinen 1788.

KUNTA
Kiikala

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KYLÄKOSA
Vanhakylä

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
16

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla on isojaon aikaan sijainnut Krapin, Sepän ja Jaanun kantatalojen tilakeskukset. Tontilla on edelleen Sepän rakennukset (Krapin liitetty Seppään), Jaanu on siirretty pois kylätontilta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	249
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
AHOLA	Historiallinen	

Torppa, perustettu 1800-l, lohkottu Krapin tilasta 1912. Hirsirunkoinen satulakattoinen peiterimoitetulla pystyläudoituksella vuorattu asuinrakennus 1915, muutoksia 1958. Talousrakennuksia.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	250
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jaanu	Historiallinen	

Kantatila. Talonpoikaistalo 1912, muutoksia 1971, 1990-l. Hirsirunkoinen syytinkiläiasuinrakennus 1931, peruskorjattu 1991. Päärakennuksena tiilinen omakotitalo 1970-l. Kivirunkoinen navetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	251
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
JOKILA	Maisemallinen	

Torppa, lohkottu Jaanun tilasta 1910. Hirsi/rankorakenteinen satulakattoinen asuinrakennus 1909, laajennus 1933, sisätilamuutoksia 1947. Navetta 1928. Kanala 1939. Riihi 1918, muutettu myöhemmin puimalaksi. Puimala 1930-l. Sauna 1946. Lato 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	252
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KYLÄNPÄÄ	Maisemallinen	

Palstatila. Lohkottu Krapin tilasta 1912. Tilalla sijaitsee kivikautinen asuinpaikka. Asuinrakennus 1933, muutoksia 1960-l ja laajennus 1991. Uusi päärakennus (n. 1980-190-l). Talousrakennuksia 1900-l:n alku- ja jälkipuoliskolta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	253
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄKILÄ	Maisemallinen	

Palstatila, lohkottu Krapista 1912. Tilalta on löydetty kivikautinen asuinpaikka. Eteiskamarillinen paritupa 1900-l:n alusta, alkuperäinen ilme on säilynyt hyvin. Vanha sauna ja sauna 1940-l, navetta, puuvaja, kanala sekä lato ja maakellari/perunakuoppa

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	254
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
RANTA	Maisemallinen	

Lohkottu 1921 Sepän tilasta. Tilalta on löydetty kivikautisia löytöjä, ja se on mahdollinen kivikautinen asuinpaikka. Satulakattoinen keskusmuurillinen asuinrakennus, 1923, pulpettikattoinen kuisti 1950-60-l (?), muutoksia 1970-90-l(?). 2 ulkorakennusta

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	255
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
SALMENRANTA	Maisemallinen	

Lohkottu Romion tilasta 1919. keskusmuurillinen satulakattoinen asuinrakennus 1923, kuistia laajennettu 1980-l. Pihapiirissä ent. navetta ja savusauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	256
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Seppä	Historiallinen	

Kantila, sijaitsee vanhalla kylätontilla. Talonpoikaistalo 1800-l. Peruskorjattu 1970-l, kate uusittu 1990-l. Navetta/sikala 1930-l nyk. konevaja. Vilja-aitta 1910 nyk. autotalli.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	257
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
UUSITALO 1/2	Historiallinen	

Tila on ollut olemassa 1600-luvulla. Lohkottu Sepän tilasta 1906. Tilalla mahdollinen kivikautinen asuinpikka ja useita kivikautisia löytöjä.. Parituvallinen talonpoikaistalo 1883, laajennus 1933, 1980-l. Säterikattonen navetta 1932. Syytinkiasunto 193

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	258
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
VAAHTERAMÄKI	Maisemallinen	

Torppa, ent nimeltään Takala, lohkottu Krapista 1912. Tontti lohkottu tilan muista maista erilleen Vaahteramäen nimellä 1977. Satulakattoinen keskusmuurillinen asuinrakennus 1910-20-l, pulpettikattoinen kuisti 1940-50-l(n). Navetta 1900-l:n alkupuoli.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Vanhakylä	259
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
VANHA-VUORELA	Maisemallinen	

Lohkottu Krapin tilasta 1913. Parituvallinen talonpoikaistalo (14,5x6m), 1800-l(?), muutoksia 1900-l:n alkupuoli. Pihapiirissä aitta 1800-l ja sauna sekä korkean kivijalan jäännökset.

KIIKALA: VANHAKYLÄ

Maankäyttö v.1788 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /Anna-Majja Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KARTTASELITYS

Kartta v.1788

- talo
- torppa
- aita
- kylän raja
- tie
- ▨ haka
- ▨ kasvima
- ▨ mäki
- ▨ niitty
- ▨ pelto
- ▨ rakennus
- ▨ suo
- ▨ talon tontti
- ▨ torpan tontti
- ▨ vesistö

TALOT:
A, J Jaanu (2)
B, K Krap (1)
C, S Seppä (3)

Mustavalkoinen pohjakartta v.1999

© TMM / Sarakum 2002
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

Maisema

Kylän ennen vuotta 1940 rakennetut asuinrakennukset inventoitiin syksyllä 1998. Kylä muodostaa arvokkaan kokonaisuuden pelto- ja metsäalueineen. Kylämäki on hyvin säilynyt maisemallisesti arvokas kokonaisuus.

Historia

Yltäkylä sijaitsee Kiikalan kunnan kaakkoiskulmassa Suomusjärven rajalla. Kylä rajautuu Kiikalassa Vanhaankylään, Silvaan ja Saaren kylään. Länsi- ja eteläosiltaan Yltäkylä rajautuu Suomusjärven Kettulaan, Lahnajärveen, Kitulaan, Laperlaan ja Hermolanpyöliin. Vanhoina rajapaikkoina mainitaan 1. (numero viittaa kartan numeroon) Linkinniemi, aikaisemmalta nimeltään Pieruniemi, jonka kohdalla kohtaava Kiikalan Saarenkylä ja Yltäkylä sekä Suomusjärven Vareskenpyöli ja Lahnajärvi Varhaisin maininta rajapaikasta on vuodelta 1770. Salmenojoensuu eli Salmijärvenjoensuu (2.) on rajapaikka, jossa kohtaavat toisensa Yltäkylä sekä Suomusjärven Lahnajärvi ja Kitula. Rajapaikka mainitaan ensi kerran vuonna 1447. Tynnörvaha (3.) on taite Yltäkylän ja Kitulan rajassa, jonka ensimmäinen periytyy vuodelta 1447. Korrensuu (4.) on taite Yltäkylän ja Kitulan rajassa vanhan Kitulasta Yltäkylään tulevan maantien kohdalla. Varhaisin maininta on vuodelta 1779. Samaa paikkaa lienee tarkoittanut vuodelta 1610 periytyvä nimi Rajasilta. Hermolanvaha (5.) on suurikokoinen rajakivi, joka erottaa toisistaan Yltäkylän sekä Suomusjärven Laperlan, Kitulan ja Hermolanpyölin. Varhaisin maininta on vuodelta 1779. Paikan vanha nimi on Suurivaha, josta varhaisin tieto on peräisin vuodelta 1774 ja myöhäisin vuodelta 1739. Hiilenkanto (6.) on taitekohta Yltäkylän ja Hermolanpyölin rajassa. Varhaisin maininta on vuodelta 1662. Röysynoja (7.) on Yltäkylän ja Hermolanpyölin välinen rajakohta Omenojärven kaakkoisrannassa. Varhaisin maininta on vuodelta 1795. Paikan varhaisempi nimi on Mäntyojoensuu, varhaisin maininta peräisin vuodelta 1563 ja myöhäisn 1777. Vesikari, nykyisin Ruohokari (8.) on pieni saari Omenojärvessä. Siinä kohtaavat toisensa Kiikalan Peltola, Vanhakylä, ja Yltäkylä sekä Suomusjärven Hermolanpyöli. Varhaisin maininta periytyy vuodelta 1563. Ennen isoajakoa annetuissa rajatuomioissa Yltäkylän ja Hermolanpyölin rajapaikoiksi mainittiin Lepänperse, Palonvaha ja Romismäki, jolloin raja kulki hieman eri paikasta kuin nykyisin. Rantavaha (9.) mainittiin 1788 Vanhankylän ja Yltäkylän rajapaikkana Omenojärven itärannalla. Seulavaha (10.) erottaa toisistaan Silvan ja Yltäkylän. Varhaisin maininta vuosilta 1777-1779. Paikalla sijaitsee Seulavahan tila Silvan puolella. Kiehuvalähde (11.) on luonnonlähde, joka erottaa toisistaan Silvan, Saaren ja Yltäkylän maat. Varhaisin maininta on vuodelta 1783. Kylän pohjoisrajalla virtaa Varesjoki. Kylän itäosassa on laaja hiekkakankainen metsäalue, jolla on lukuisia eri kokoisia järviä. Kylän keskus ja peltoaukeat sijaitsevat länsiosassa. Peltoaukeaa halkoo Suomusjärventie, joka on oikaistu: vanha tie kulki pitkin pellon reunoja (vanhan tien paikka merkitty liitteenä olevaan karttaan). Metsäalueen päätie on Kalmankorventie, joka kulkee Suomusjärveltä metsäalueen läpi pohjoiseen Saarenkylään Someron Oinasjärvelle vievälle tielle eli Häränpoljintielle.

Yltäkylä on vanhaa asuinalueita, sillä kylän alueelta on löydetty kolme kivikauden asuinpaikaksi epäiltyä paikkaa ja lisäksi useita irtolöytöjä. Lisäksi Hermolanvahan luona Suomusjärven puolella on kivikautinen asuinpaikka. Asuinpaikat ovat Suomusjärven kulttuurin aikaisia (n. 6500-4200 eaa.) Yltäkylän asuinpaikat ovat liittyneet Laperlan rikkaisiin kivikautisiin asuinpaikkoihin, jotka ovat muodostaneet suuren kokonaisuuden. Pronssikautisia löytöjä Yltäkylästä ei ole, mutta Ali-Örsin asuinpaikalta on löydetty saviastioiden palasia, jotka saattavat olla rautakautisia. Samaa keramiikkaa on löytynyt myös läheiseltä Yli-Läppän maalta. Läppän tilalle sijoittuu tarina Ristinummen puurististä, jota Läppäin isäntien tuli pitää yllä paikalla, jolla eräs Läppän isäntä oli saanut surmansa torjuessaan tulipalaa. Mikäli ristikä huolehdittaisiin, pysyisivät tilat suvulla. Ristinummi -nimiset paikat liittyvät usein rautakautisiin kalmistoihin ja hautoihin, mutta tässä tapauksessa asia ei liene näin. Ristinummi sijaitsee Suomusjärventien itäpuolella lähellä Silvan rajaa.

Yltäkylä mainitaan ensi kerran vuonna 1477, jolloin vahvistettiin Yltäkylän ja Kitulan välinen raja. Yltäkylän nimi johtunee siitä, että se sijaitsee Laperlasta ja Kitulasta katsoen ylempänä: täten se olisi nuorempi kuin edellä mainitut kylät. Vuoden 1540 maakirjaan kylään on merkitty seitsemän taloa: Anttila, Kiio, Kriipi, Läppä ja Örsi sekä kaksi taloa, joista toinen liitettiin naapureihin jo 1590-luvulla ja toinen Läppään 1650-luvun alussa. Vuonna 1615 mainitaan Anttila ja Örsi ja vuonna 1633 Kriipi ratsutiloina. Yltäkylän taloja jaettiin jo varhain 1700-luvulla, mikä viittaa viljelysalan nopeaan kasvuun: Vuonna 1738 jakautuivat Anttila, Kriipi ja Örsi ja vuonna 1765 jakautui Läppä. Kiio pysyi jakamattomana torppien lohkomiseen asti. Ylianttila liitettiin Ali-Örsiin vuonna 1918, Ylikriipi liitettiin Kiioon 1866 ja lohkottiin siitä vuonna 1986, ja Yli-Örsi liitettiin Yli-Läppään vuonna 1938. Torppia perustettiin vuodesta 1771 lähtien, ja vuonna 1910 niitä oli 20 kappaletta. Torpat sijaitsivat kylän peltoaukean laidoilla tai metsäalueella lähellä järviä.

Yltäkylä muodosti yksin oman jakokuntansa ja kuului Kaningon yökuntaan kahdentoista muun kylän kanssa. Kaningon yökunta kuului Uskelan kirkkopitäjään. Kaninkolan verokuntaan, johon Yltäkylä niinikään kuului, kuului sen lisäksi 22 kylää. Kaninkolan verokunta kuului Muurlan lääni -nimiseen nimismiespitäjään.

Yltäkylässä on ollut hyvin tiheästi rakennettu kylämäki vielä 1900-luvun alussa ennen isonjaonjärjestelyä. Vaikka Yltäkylä paloi kokonaan vuonna 1775, isonjaon aikaan (1777-1779) tilakeskukset sijaitsivat pienellä alueella, pohjoisesta lukien seuraavassa järjestyksessä: Yli-Örsi, Ali-Örsi, Yli-Läppä, Aliläppä, Alikriipi ja Ylikriipi. Seuraavat tilat sijaitsivat eteläisimpinä itä-länsi-suunnassa: Kiio, Ylianttila ja Alianttila. Isonjaon yhteydessä Alianttila ja Kiio vaihtoivat tiloja niin, että Kiio tuli Alianttilan paikalle ja päinvastoin. Mahdollisesti parin vuoden takainen kylän palo vaikutti tilojen vaihtamiseen. Aliläppä muutti nykyiselle paikalleen kylämäen pohjoispuolelle ilmeisesti 1800-luvun alkupuolella. Isonjaon yhteydessä maanmittarin määräyksestä Alianttila, Ali-Örsi ja Ylikriipi muutettiin rakennuksineen nykyisille paikoilleen. Isonjaonjärjestelyn karttaan on merkitty vielä Yli-Läppään liitetyn Yli-Örsin tilakeskus, joka on sen jälkeen hävinnyt. Alkuperäisillä (ennen isoajakoa) paikoillaan sijaitsivat siis vielä Yli-Läppä, Alikriipi ja Alianttila. Nykyisessä asussaankin kylämäki muodostaa arvokkaan kokonaisuuden, ja se on suojeltu.

Yltäkylän ja Saarenkylän rajalle perustettiin vuonna 1751 Varesjoen saha entiseen myllynpaikkaan. Saha toimii edelleen. Koulu kylälle tuli Ylianttilan taloon vuonna 1928 ja varsinainen kansakoulurakennus valmistui vuonna 1950. Koulu lakkautettiin v. 1964. Osuuskauppa kylälle tuli 1960-luvulla, nytemmin sekin on lakkautettu.

Inventoidut kohteet sijoittuvat pääosin Suomusjärventien ja Kalmankorventien varsille: Suomusjärventien varressa sijaitsee pääosa kylän kantatiloista, inventoituja kohteita tämän tien varressa on 11 kappaletta. Kalmankorventien lähistöllä Yltäkylän metsäalueella kohteita on 8 kappaletta. Muut kohteet sijaitsevat pienten teiden, mm. Härmälänbölentien ja Kiertotien varsilla. Yltäkylästä inventoitiin yhteensä 29 kohdetta, joista 1800-luvun (osittain oletettuja) kohteita oli 9 kappaletta ja 1900-luvun alkupuolen (ennen vuotta 1940 rakennettuja) kohteita 20 kappaletta. Sodan jälkeen 1940-50-luvuilla kylälle rakennettiin 12 asuinrakennusta, 1960-70-luvuilla vain kaksi (joista toinen oli osuuskauppa) ja 1980-90-luvuilla viisi uutta asuinrakennusta. Kylään on syntynyt runsaasti uutta kesämökkiasutusta kylän itäosaan metsäalueelle järvien rannoille ja myös selvään metsään. Uusia kesämökeiksi rakennettuja tiloja on nelisenkymmentä. Mökkejä on tosin enemmän, sillä niitä on mm. kantatilojen omistuksessa. Lisäksi useat vanhat asuinrakennukset ovat lomakäytössä.

Nykytila

Yltäkylän kylämäki on suojeltu MM2:K suojelun eli maa- ja metsätalous sekä kulttuurihistoriallisen suojelun nojalla. Kohde on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi. Uusi Turku-Helsinki -moottoritie tulee kulkemaan kylän eteläpuolelta osittain kylän eteläosien peltojen läpi. Suomusjärven liittymä tulee aivan Kiertotien päähän lähelle Alianttilan tilaa. Pääosin kylä säilyy kuitenkin kohtuullisen hyvin.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	260
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
AHTELA	Maisemallinen	

Keskusmuurillinen asuinrakennus noin 1920-luvulta. Kuisti on myöhäisemmältä ajalta n. 1940-50-l. Pihapiirissä sauna/vaja ja ulkokuone. Lohkottu Alilääpän tilasta v. 1924. Päärakennuksessa toimi koulu lyhyen aikaa v. 1939.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	261
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
ALIANNTILA	Paikallinen	

Osatalo, 1700-l. Siirretty nykyiselle paikalleen 1900-l:n alussa. Talonpoikaistalo 1913-1916, muutoksia 1947, 1970-l, perinetinen ilme on kuitenkin säilynyt ulkoasussa. Talousrakennuksia 1900-luvun alkupuoliskolta ja 1950-luvulta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	262
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
ALIKRIIPI	Seudullinen	

Osatalo, 1700-l, vanhalla kylätontilla. Talonpoikaistalo 1860, muutoksia 1934,-69,-76. Syytinkiasunto 1921-22. Mansardikattoinen kivinavetta 1922, korj. 1954. L-muotoinen sementtitiilinen sikala/kanala 1927, muutoksia 1957. Aitta 1800-l. Vaja. MM:2 K 205

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	263
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
ALILÄÄPPÄ (Ali-Lääppä, ent.Kuj	Paikallinen	

Osatalo, jaettu 1700-l. Siirretty nykyiselle paikalleen 1800-l. Kaksi kivikautista irtolöytöä. Talonpoikaistalo 1800-l, muutoksia 1950-l. Perinteinen ulkoasu säilynyt. Hirsinen aitta 1800-l. Säterikattoinen tiilinen navetta 1930. Puimala 1930. Vaja 1958

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	264
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
ALI-ÖRSI	Paikallinen	

Osatalo 1700-l. Siirretty nykyiselle paikalleen 1910-l. Tilan mailla mahdollinen kivikautinen asuinpaikka. Talonpoikaistalo 1915, muutoksia 1920-l, 1960-l, 1970-l. Työväen asuinrakennus 1939. Talousrakennuksia 1910-30-luvuilta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	265
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
HALLAHUHTA	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Ylilääpistä 1927. Asuinrakennus 1920-l, kuisti mahd. 1940-50-l. Muuten säilynyt alkuperäisessä asussaan. Navetta ja sauna 1930-40-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	266
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KESKITALO	Maisemallinen	

Lohkottu Yliörsistä 1924. Keskusmuurillinen asuinrakennus 1930. Rakennuksen alkuperäinen ilme on säilynyt. Navetta n. 19230-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	267
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KIIO	Seudullinen	

Kantatalo. Pohjakaavaltaan keskeissalillinen talonpoikaistalo n. 1850-l, muutoksia 1909-10. Rakennus on antikvaarisesti hyvin säilynyt. Vaja, navetta, talli, aitta ja sikala/kanala 1900-1910-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	268
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KOSKELA	Maisemallinen	

Lohkottu Ylilääpistä 1927. Satulakattoinen harkkokerustukselle rakennettu 1,5-kerroksinen asuinrakennus n. 1930, laajennettu myöhemmin. Talousrakennuksia n. 1930-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	269
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
KYLÄNPÄÄ	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Aliörsin tilasta 1923.
Luonnonkiviperustukselle rakennettu pitkänurkkainen asuinrakennus, eteiskamarillinen tupa n. 1860-l. Maltillisia korjauksia. Perinteiset piirteet ovat hyvin säilyneet.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	270
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄKIAHDE	Maisemallinen	

Luonnonkiviperustukselle rakennettu hirsirunkoinen peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuorattu asuinrakennus 1900-luvun alusta. Lohkottu Alianttilasta erotetusta Mäkrinteen tilasta v. 1962. Pihapiirissä uudehko sauna ja vanha lato.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	271
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄKIPELTO	Maisemallinen	

Keskusmuurillinen asuinrakennus n. 1910-20-l. Sauna 1900-l alkupuoliskolta. Vaja ja vierasmaja. Tila on muodostettu v. 1963 ja saanut numeron 8.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	272
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
MÄNNISTÖ	Maisemallinen	

Eteiskamarillinen tupa n.1800-l. Alkuperäinen ilme on hyvin säilynyt, vain katto on uusittu. Ulkorakennus, jossa navetta, sauna ja vaja 1900-l alku. Tila on lohkottu Alilääpästä 1924.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	273
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NIEMI	Maisemallinen	

Mahdollisesti torppa 1700-l, lohkottu Alianttilasta 1914. Paritupatyypinen päärakennus alun perin 1800-1900-l, täydellisesti peruskorjattu n.1940-70-l. Toinen asuinrakennus 1900-l alku (?), ulkoasu 1950-l. Aitta 1800-l. Navetta, sauna, ja leikkimökki.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	274
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NIKKILÄ	Maisemallinen	

Torppa 1700-l, lohkottu Alianttilasta 1935. Asuinrakennus n. 1930-l. Navetta n. 1900-l. alku.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	275
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NUMMELA (peruskartassa Nummila)	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen asuinrakennus n.1930-l. Pitkänurkkainen sauna n. 1900. Kalustovaja. Lohkottu Kiion tilasta v. 1921.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	276
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
NYPYÖLI	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Kiiosta 1921. Keskusmuurillinen asuinrakennus 1900-l:n alkupuolelta, muutoksia n. 1940-70-l.. Pitkänurkkainen talousrakennus, "pikkutupa", joka on mahdollisesti peräisin 1800-l:n alkupuolelta, muutoksia 1900-l:n jälkipuolella.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	277
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
OMA	Maisemallinen	

Pitkänurkkainen, pohjakaavaltaan eteiskamarillinen tuparakennus n. 1800-l, muutoksia 1940-60-l (?). Maalamaton pitkänurkkainen sauna, jossa lautarakenteinen vajaosa n. 1800-l. Lohkottu 1981 Jokiniemestä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	278
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
PELLONPÄÄ	Historiallinen	

Torppa, lohkottu Alilääpystä 1924. Keskusmuurillinen asuinrakennus 1935, ikkunat vaihdett n. 1950-60-l. Sauna/autotalli n. 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	279
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
PÄIVÄRINTA	Maisemallinen	

Lohkottu Yliörsin tilasta 1924. Luonnonkiviperustukselle rakennettu keskisuurinen asuinrakennus 1925, ulkoasu ja kuisti 1940-50-l. Navetta ja sauna/autotalli n. 1940-50-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	280
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
RINTALA	Maisemallinen	

Tila on muodostettu lohkomalla Yliörsin ja Ylilääpän tiloista v. 1976 ja on saanut rekisterinumeron 10. Asuinrakennus 1930-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	281
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
SILLANPÄÄ	Maisemallinen	

Torppa, lohkottu v. 1923 Yli-Kriipin tilasta. Tilalta on löytynyt mahdollinen kivikautinen asuinpaikka. Keskusmuurillinen asuinrakennus 1932. Toinen asuinrakennus n. 1900-l alku. Navetta, sauna ja lato n. 1900-50.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	282
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
UUSITALO	Maisemallinen	

Hirsirunkoinen pontatulla pystylaudoituksella vuorattu satulakattoinen asuinrakennus 1930, muutoksia 1976, 1993. Tiilirunkoinen roiskerappauksella vuorattu navetta 1930. Lato 1930. Kanala 1957. Konehalli 1980-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	283
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
VARISJOKI	Paikallinen	

Kantatalo, tilalla on toiminut saha vuodesta 1751. Parituvallinen talonpoikaistalo alun perin mahdollisesti 1700-l, muutoksia 1970-, 1980- ja 1990-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	284
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
YLI-ANTTILA	Seudullinen	

Osatalo 1700-l, historiallisella kylätontilla. Parituvallinen talonpoikaistalo 1872, muutoksia 1930-l, korjauksia 1990-l. Alkuperäisiä yksityiskohtia säilynyt. Rakennuksessa toimi koulu 1928-1953. MM:2 K 205.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	285
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
YLIKRIIPPI I	Paikallinen	

Osatalo 1700-l. Mansardikattoinen talonpoikaistalo 1910-l, laajennus 1980-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Kiikala	Yltäkylä	286
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Yli-Läppä	Seudullinen	

Osatalo 1700-l. Talonpoikaistalo 1933-34. Kivinavetta 1911. Syytinkiasunto 1910-20-l. Jalasaitta 1700-l (?) ja tiilinen vilja-aitta. MM:2 K 205

KUNTA
Kiikala
KIINTEISTÖ
YLI-LÄÄPPÄ (Kylä-Lääppä)

KYLÄ
Yltäkylä
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
287

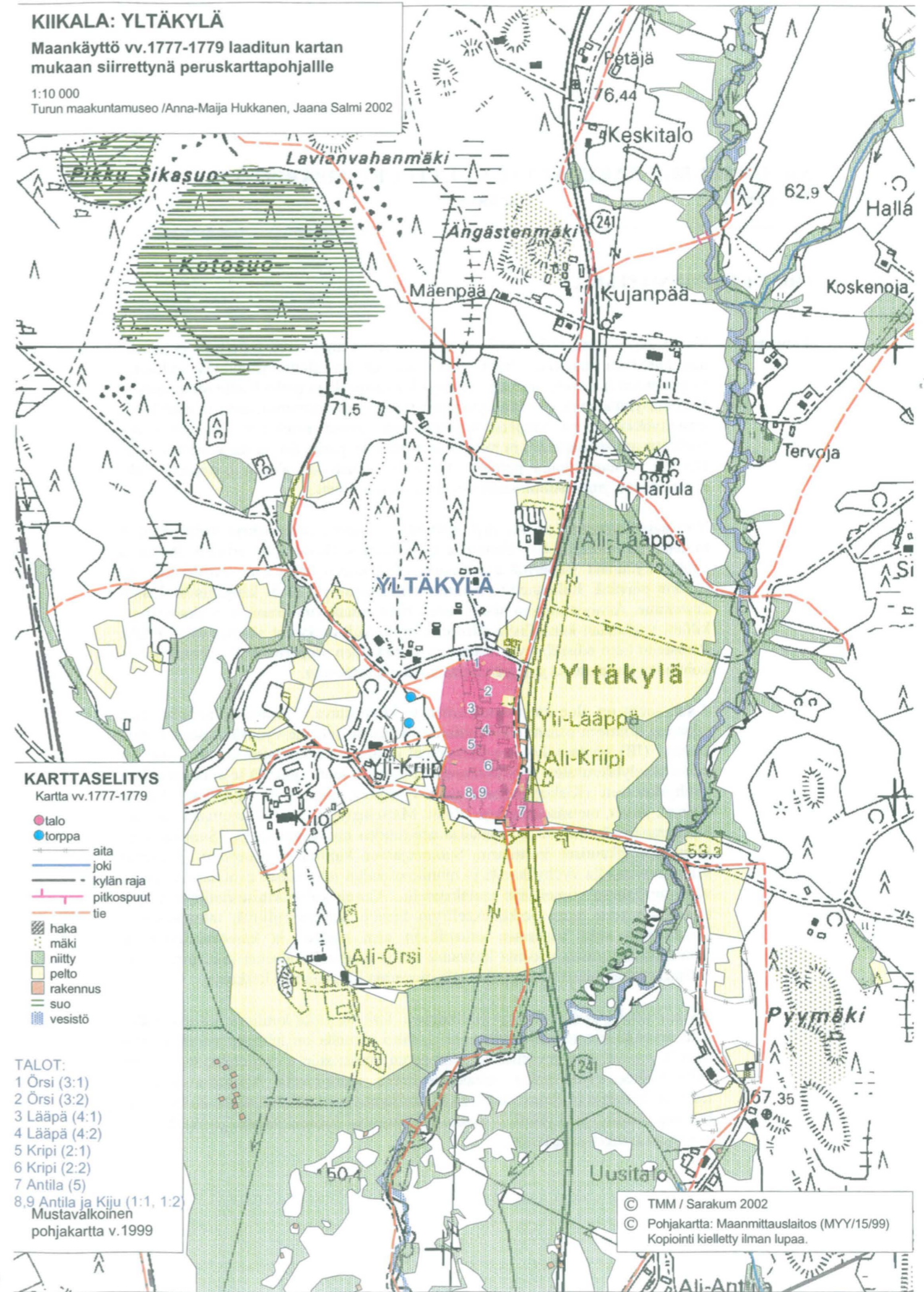
Osatalo 1700-I. Talonpoikaistalo 1933-34. Kivinavetta
1911. Syytinkiasunto 1910-20-I. Jalasaitta 1700-I (?) ja
tiilinen vilja-aitta. MM:2 K 205

KIIKALA: YLTÄKYLÄ

Maankäyttö vv.1777-1779 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /Anna-Maija Hukkanen, Jaana Salmi 2002

KARTTASELITYS

Kartta vv.1777-1779

- talo
- torppa
- aita
- joki
- kylän raja
- pitkospuut
- tie
- haka
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- vesistö

TALOT:

- 1 Örsi (3:1)
- 2 Örsi (3:2)
- 3 Lääppä (4:1)
- 4 Lääppä (4:2)
- 5 Kripi (2:1)
- 6 Kripi (2:2)
- 7 Antila (5)
- 8,9 Antila ja Kiju (1:1, 1:2)
Mustavalkoinen
pohjakartta v.1999

© TMM / Sarakum 2002

© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA ”Sarakum”

PROJEKTISUUNNITELMA

Tausta: Varsinais-Suomen tärkeimmät matkailulliset teemat ovat kulttuuri ja alueen ainutlaatuinen historia. Vasta viime aikoina on alettu ymmärtää kulttuuriympäristöön liittyvien arvojen merkitys kansalliselle ja paikalliselle identiteetille. Kulttuuriympäristöä voidaan hyödyntää myös elinkeinotoiminnassa ja näin luoda uusia työtilaisuuksia. Ympäristön vaalimisen varmistamiseksi on jatkettava historiallisten muistomerkkien ja rakennusten sekä ympäristöjen ja maisemien hoitoa. Hoidon ja suunnittelun pohjaksi tarvitaan perustietoa alueen historiasta sekä rakennettuun ympäristöön sisältyvistä kulttuuriarvoista.

Varsinais-Suomessa on säilynyt enemmän vanhoja rakennuksia kuin missään muualla Suomessa. Länsi-Suomelle tyypillinen kyläasutus on erittäin tiheätä ja vanhat kylämäet ympärillä avautuvine viljelmineen hallitsevat ympäristöä yhä tänäkin päivänä. Rakennettu ympäristö muodostaa yli 70 % kansallisvarallisuudestamme. Analyttinen ja ajantasainen tieto auttaa viranomaisia ja yksityishenkilöitä vaalimaan kansallisvarallisuutta myös kulttuuriarvot säilyttävällä tavalla. Perusteltu tieto edistää myös vanhojen arvokkaiden ympäristökokonaisuuksien ja kohteiden korjaamista ja käyttöä mm. matkailutarpeisiin.

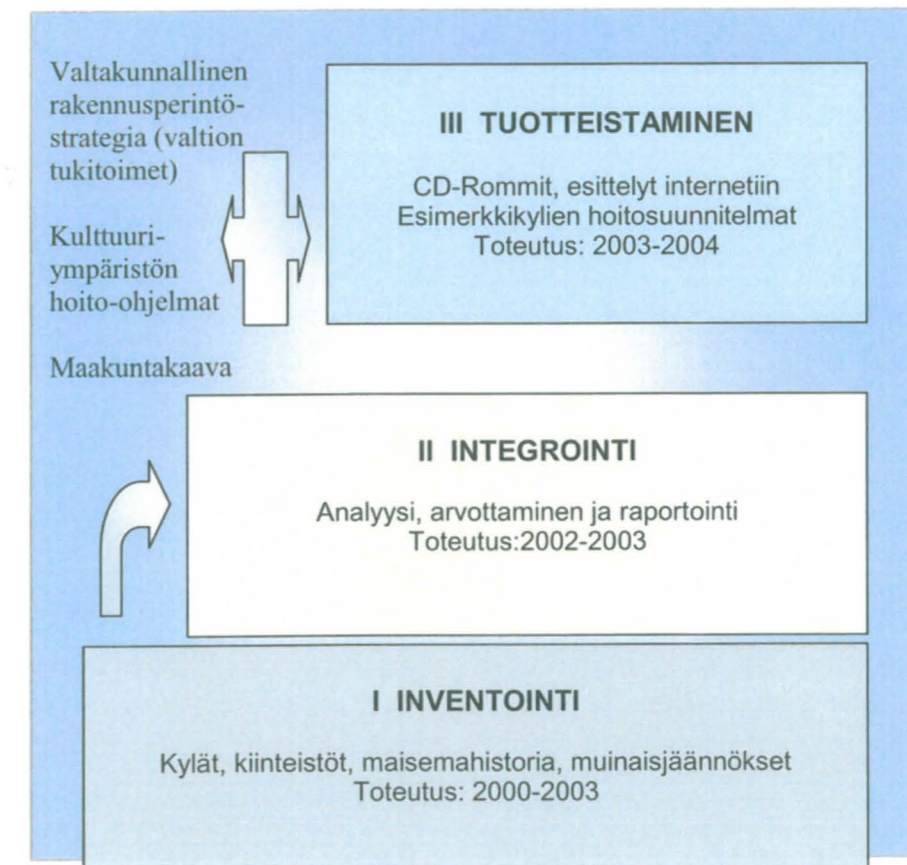
Salon seutu on alueena monipuolinen ja kiinnostava. Maisematyypeiltään alue jakautuu kolmeen osaan; (II) rannikon jokilaakso-selänne-vyöhykkeeseen (Salon seutu), (III) savitasankojen hallitsemaan ja pienten moreeniselänteiden jäsentämään viljelylakeuksien vyöhykkeeseen (Someron seutu) ja (IV) selännevaltaiseen vyöhykkeeseen (Kiskon-Somerniemen-vyöhyke), jolle ovat tyypillistä kapeat laaksot, järvet, metsäselänteet ja harjut. Maisematyypit ovat vaikuttaneet jo varhain ympäristön erityis- ja ominaisuuspiirteiden muovautumiseen. Suomen vanhimman kivikautisen kulttuurin, Suomensjärven kulttuurin, asuinsijat sijaitsevat selännevaltaisella vyöhykkeellä ja rannikkoseudun jokilaaksot ovat saaneet pysyvän asutuksensa viimeistään rautakaudella. Alueen kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin kuuluu mm. poikkeuksellisen hienoja kartanomiljöitä, talonpoikaista kyläasutusta sekä varhaisen esiteollisen ajan ruukki- ja kaivosyhdyskuntia. Voimakkaasti viime vuosina kasvanut Salon kaupunki edustaa sekä pittoreskia entistä puutalovaltaista kauppala-että modernia liike-elämän keskusta.

Salon seudulla on Uskelan- ja Halikonjoen laaksot, jotka kuuluvat valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin. Lisäksi alueella on lukuisia valtakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä rakennetun ympäristön suojelukohteita. Alueen halki kulkee myös kaksi valtakunnallisesti merkittävää ikivanhaa päätieta, Hämeen härkätie ja Suuri rantatie (Kuninkaantie). Näitä yhdistävät Hiidentie ja Härjänpoljintie, ja kylästä toiseen kiemurtavat lukemattomat, jo keskiajalla syntyneet kirkko- ja kylätiet.

Tavoite: Projektin tavoitteena on tuottaa perustietoa ympäristönhoidon ja matkailun tukemiseksi, vahvistaa asukkaiden identiteettiä sekä lisätä alueen vetovoimaisuutta ja tunnettavuutta.

Alue: Alueellisesti projekti kattaa Halikon, Kiikalan, Kiskon, Kuusjoen, Muurlan, Perniön, Perttelin, Salon, Someron, Suomensjärven ja Särkisalon kuntien asutuksen ja elinkeinoelämän historialliset ydinalueet.

Hanke:

Hankkeen aikana tuotetaan kattava, monipuolista käyttäjäkuntaa palveleva perustiedosto alueen muinaisjäänneöksestä, rakennetusta ympäristöstä ja maisemahistoriasta sekä määritetään kulttuurihistorialliset arvot ja suunnitellaan aineiston pohjalta tehtäviä ”tuotepaketteja”.

Projekti muodostaa ”sateenvarjoprojektin”, jonka alla eri osiot ja niiden rahoitus toteutetaan. Hankekokonaisuuden esiselvitysosan (I) muodostaa kulttuuriympäristön (rakennukset, maisemahistoria, kylät, muinaisjäänneökset) inventointi ja sen rahoituksesta vastaa Varsinais-Suomen liitto (maakuntakaavoitus/maakunnan kehittämisenraha), alueen kunnat ja Turun maakuntamuseo. Aiempien ja nyt toteutettujen inventointien integrointi (II) arvotuksen sisältäväksi tiedostoksi toteutetaan maaseutuohjelman rahoituksen turvin ja tiedoston tuoteistaminen (III) tapahtuu yhteistyössä Leader-toimintaryhmien ja Tampereen Teknillisen Korkeakoulun arkkitehtiosaston kanssa.

Projektin perusselvitykset suunnataan niihin alueisiin, jotka ovat kunkin kunnan asutus- ja elinkeinohistorian kannalta kaikkein merkittävimmät. Jokilaaksoihin ja järvien rantojen tuntumaan sijoittuvat keski- ja uuden ajan alussa asutetut vanhat kylätontit, niitä yhdistävät historialliset tiet, ja niiden ympärillä avautuvat hedelmällisille paikoille raivatut vanhimmat viljelyalueet. Alueen luonnonvarat ovat luoneet myös edellytykset varhaiselle ruukki- ja kaivostoiminnalle, ja niiden ympärille on syntynyt jo 1600-1700-luvuilla mielenkiintoisia teollisuusyhdyskuntia.

Maaseudun rakennetun ympäristön arvottaminen tapahtuu Maisema-alue- ja Joki- varsiprojekteissa luotujen kriteerien mukaisesti: Kylät ja kiinteistöt jaetaan asutus- ja kulttuurihistoriallisen sekä rakennustaiteellisen arvon pohjalta kolmeen luokkaan (seudullinen, paikallinen ja maisemallinen). Viljelymaisemasta arvokkaimman luokan muodostaa vanhan maatalouden aikainen avoin maisema (pellot, niityt ja hakamaat) ja tiestöstä hyvin säilyneet historialliset linjaukset. Kaupunkien rakennetun ympäristön arvottamista varten luodaan maaseudun arvoluokkia vastaava kriteeristö Salon kaupungin asemakaavakartta-analyysin ja kiinteistöinventoinnin pohjalta.

Rakennuskulttuuri- ja historiatiedot viedään ATK-tietokantaan (Access), josta ne on siirrettävissä paikkatiedostoihin (GIS). Maisemahistoria- ja kulttuuriarvokartat digitoidaan ominaistietoineen suoraan paikkatieto-ohjelmaan (Mapinfo).

Kuntien muinaisjäänneinventoinnit päivitetään ja tiedot niistä viedään osaksi paikkatietojärjestelmää ja kulttuuriarvokarttoja. Kunnat saavat tiedot käyttöönsä paperitulosteina sekä sähköisessä muodossa resurssiensa ja tarpeidensa mukaan.

Projektin yhteydessä tutkitaan sähköisten tiedonhallintamenetelmien tarjoamia mahdollisuuksia levittää tietoa rakennetusta kulttuuriympäristöstä opetustoimen, matkailuelinkeinojen ym. kiinnostuneiden tahojen käyttöön. Kustakin kunnasta tehdään CD-Rom, johon on koottu kuntaa koskeva aineisto, sekä esittely kunnan kulttuuriympäristöstä ja sen arvoista internetiin.

Projektin aikana solmitaan yhteydet aktiivisiin kyläyhdistyksiin tai vastaaviin tahoihin, jotka ovat kiinnostuneita lähtemään mukaan III vaiheen jatkohankkeisiin. Kustakin kunnasta pyritään löytämään esimerkkikylä tai alue, josta laaditaan alueen kulttuuriarvoihin pohjautuva hoitosuunnitelma. Kohteet valitaan eri tyyppien edustajista unohtamatta voimakkaasti muuttuneita taajamia ja muinaisjäänneöksten hoitotavoitteita. Hoitosuunnitelmien on tarkoitus toimia esimerkkeinä myös muiden alueiden vaalimiselle. Mallikohteet voisivat olla esim. seuraavan-

laisia: 1. Halikon Hajalan taajama tai Märy, joka on mäen reunaan sijoittuva talonpoikainen ryhmäkylä, jonka viljelymaisema on muuttumassa aluetta halkovan moottoritien seurauksena. 2. Kiikalan Johannislundin lasitehtaan alue. 3. Kiskon Orijärven kuparikaivoksen alue. 4. Kuusjoen Kanunki, mäellä sijaitseva vanha talonpoikainen ryhmäkylä. 5. Muurlan Ruotsalan kylä. 6. Perniön Kosken ja Latokartanon kartano- ja ruukkimiljööt. 7. Perttelin Iso-Hiisi ja Vähä-Hiisi. 8. Salon vanhin kaava-alue (tai Mököinen). 9. Someron Hirsjärven kartanot (Vanhala, Kartano, Söderkulla ja Wiik). 10. Suomensjärven Kitula. 11. Särkisalon Pettu.

Lähtötilanne ja tehtävät: Aiemmin kerättyjen rakennuskulttuuritiedostojen kattavuus ja taso vaihtelee hyvin paljon eri kuntien kesken. Parhain tilanne on Kuusjoella, jonka rakennusinventointi ja analyysi on tehty Varsinais-Suomen jokivarsialueiden inventointiprojektin (1997-99) yhteydessä ja heikoin Kiskossa ja Suomensjärvellä, joissa työ on käytännöllisesti katsoen aloittamatta. Projektin yhteydessä täydennetään myös aiemmin tehtyjä inventointeja maisemahistorian selvityksen, kulttuuriarvojen määrittelyn ja koordinaattien tarkastuksen osalta.

Myös alueen muinaisjäänneöksten inventointitaso vaihtelee huomattavasti. Vanhimmat tiedot ovat vuodelta 1885 (Särkisalo) ja 1949 (Salo), uusimmat 1990-luvulta (Halikko 1998, Perniö 1997). Salon, Kiikalan, Kiskon ja Särkisalon muinaisjäänneökset inventoidaan uudelleen. Osasta vastaa rahoituksen ja toteutuksen osalta museovirasto. Paikkatietoon siirrettävät tiedot tarkastetaan sijainti- ym. tietojen osalta.

Alueen 11 kunnassa on yhteensä noin 450 kylää ja karkeasti arvioiden noin 6000 ennen vuotta 1940 rakennettua kiinteistöä. Näistä on aiemmin inventoitu noin 4000 kiinteistöä ja laadittu noin 180 kylästä aluelomake.

Alueen halki kulkee kaksi valtakunnallisesti merkittävää ikivanhaa päätieta, Hämeen härkätie ja Suuri rantatie (Kuninkaantie), näitä yhdistävät Hiidentie ja Härjänpoljintie sekä lukemattomia jo keskiajalla syntyneitä kirkko- ja kyläteitä. Vain päätiet on inventoitu Tiemuseon toimesta, muiden teiden linjauksista ja säilyneisyydestä ei ole käytettävänä yhtenäistä tietoa.

Kattavien tiedostojen kokoaminen rakennetusta kulttuuriympäristöstä vaatii noin 70 kuukauden työpanoksen ja muinaisjäänneöksten inventointi noin 19 kuukautta. Lisäksi tulevat julkaisuista (hoitosuunnitelmat, raportit, CD-Rommit, internet-esittelyt) aiheutuvat kustannukset.

Tulokset: Työn tuloksena syntyvä rakennuskulttuurikortisto muodostuu alueinventointilomakkeista (liite 1) ja kohdeinventointilomakkeista (liite 2):

Alueinventointiosaa käytetään hyväksi kylien maankäytön ja elinkeinoelämän suunnittelussa. Se sisältää mm. matkailuelinkeinojen luomiseen ja kehittämiseen tarvittavaa syvällistä kulttuurihistoriallista tietoa ja kohteiden arviointia nähtävyyksissä. Se sisältää tietoa asutus- ja maisemahistoriasta sekä kulttuu-

rihistoriallisista ja maisemallisista arvoista, muinaisjäänöksistä sekä uhkateki-
jöistä ja muutoksista kulttuurimaisemassa, rakennusten ikäjakaumasta jne.

Kohdeinventointilomakkeista saa tietoa yksittäisten kiinteistöjen historiasta, rakennusten kulttuurihistoriallisesta ja antikvaarisesta arvosta suojelua, perus-
korjausta ja rakennusvalvontaa varten.

Kortiston tueksi tehdään kylittäin ja kunnittain nk. kulttuurimaisemakopiot histo-
riallisesta maisemarakenteesta (liite 3) sekä nk. arvokartta (liite 4), jossa on
esitetty yksilöiden alueiden kulttuuri- ja maisemaelementit (muinaisjäänökset, rakennuskanta,
kylämäet, kaupunginosat, historialliset tiet, pellot jne.). Kulttuurimaisemakopi-
oilla tarkoitetaan 1700- ja 1800-luvun vaihteen isojakokartoista peruskarttapoh-
jalle siirrettyä maisemakuvaa, joka visualisoi vanhan maatalouden aikaista tilan-
netta. Kulttuurimaisemakopiot ovat erittäin tärkeitä apuvälineitä määrittäessä
maisemaelementtien ja asutuksen kulttuurihistoriallista arvoa.

Muinaisjäänöksistä tehdään inventointiraportit museoviraston periaatteiden
mukaisesti, sekä paikkatietojärjestelmiin siirrettävä taulukkomuotoinen tietokanta.

Yhteenveto koko projektialueen kulttuuriarvoista kootaan raporttiin, jota
monistetaan 100-150 kpl kuntien, alueellisten viranomaisten ja yhteistyötahojen
käyttöön. Kunkin kunnan inventointilomakkeista kootaan ao. kunnan pääkir-
jastoon ja kunnanvirastoon tallennettavat käyttökopiot. CD-Rommeja tehdään
ainakin kuntien viranomaisten, koulujen ja kotiseutuyhdistysten käyttöön. Mikäli
kiinnostusta ilmenee, voidaan harkita niistä tehtäviä kaupallisia myynituotteita.
Projektille avataan omat sivut internetiin, josta voi seurata projektin etenemistä.
Jokaisesta kunnasta tehtävä kulttuuriympäristön esittely linkitetään osaksi kuntien
kotisivuja. Mallikylähoitojen hoitosuunnitelmia monistetaan/painetaan n. 250-500 kpl ja
ne jaetaan kaikkien alueella toimivien kyläyhdistysten ja -toimikuntien käyttöön.

Vaikutukset: Luo työpaikkoja ja palvelee suunnittelua

Projektin tuloksena syntyy perustietoa, jota tarvitaan mm. matkailupalvelujen
kehittämiseen, kylähoitojen hoitosuunnitelmien laatimiseen sekä tavanomaiseen asuin-
ympäristön kehittämiseen ja rakentamiseen. Tuloksena syntyy välillisiä työpaik-
koja.

Projekti työllistää projektinvetäjän lisäksi 5-6 tutkijaa, jotka tekevät maastotöitä
kesäkuukausien ajan ja sen jälkeen työstävät kerätystä aineistosta rakennuskult-
tuurikortiston.

Lisää alueen vetovoimaisuutta matkailukohteena sekä yritys-, työ- ja asuin- paikkana, levittää tietoa

Projektin tulos on käytettävissä välittömästi kehitettäessä maaseutuelinkeinoja,
joissa perinteisestä kulttuuriympäristöstä ja sen hoitamisesta on hyötyä elin-
keinojen menestymiselle (esim. erilaisten matkailureittien suunnitteluun), maan-
käytön suunnittelussa, rakentamisen ohjauksessa ja mm. eriasteisissa ympäristön-

parannushankkeissa. Se tarjoaa myös tarpeellisen taustatiedon kyläkohtaisten
hoitosuunnitelmien tekemiselle.

Edistää ympäristönsuojelua ja kestävästä kehitystä, vahvistaa paikallis- identiteettiä, edistää viihtymistä

Rakennetun ympäristön hoidon ja kehittämisen on perustuttava alueen ominais-
piirteiden ja kulttuuriarvojen tuntemiseen. Projekti pyrkii sellaisten maisema-
arvojen määrittämiseen ja säilyttämiseen, jotka vahvistavat paikallista identiteettiä
ja vaikuttavat sitä kautta asukkaiden viihtymiseen.

Kulttuuriympäristön arvottaminen palvelee suunnittelua ja rakennetun ympäristön
suojelua maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla. Inventoinnin yhtey-
dessä levitettävä tieto vanhojen rakennusten korjausperiaatteista ja korjausavus-
tuksista edistävät kestävästä kehitystä.

Kehittää kulttuuriympäristötiedostoja ja niiden käytettävyyttä

Rakennuskulttuuritiedostot ja muinaisjäänösrekisterit kirjoitetaan ATK:lle ja
sidotaan karttakoordinaatteihin. Inventointitietokanta on rakennettu siten, että
tiedot kohteiden kulttuurihistoriallisesta merkityksestä voidaan siirtää osaksi
paikkatietojärjestelmää (GIS). Muinaisjäänöksistä luodaan Access-muotoinen
taulukko ja tiedot siirretään Mapinfoon. Kulttuurimaisemakopiot digitoidaan
Mapinfoon ja siirretään samaan mittakaavaan peruskarttojen kanssa (1:20 000).
Kunnat ja alueelliset viranomaiset saavat siten aineiston käyttöönsä sähköisessä
muodossa.

Yhteys ohjelmiin:

Projekti toteuttaa Varsinais-Suomen kehittämissuunnitelmissa asetetut
tavoitteet:

Varsinais-Suomen tavoite 2- ohjelma 2000-2006. Esim. 3.2. Ympäristön tilan
säilyttäminen ja parantaminen ja 3.4. Matkailun ja kulttuurin kehittäminen sekä
elinympäristön parantaminen ja viihtyisyyden lisääminen. Kohta 6.3. Ympäristö ja
kestävä kehitys: *"Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys, jolla taataan, että hyvin-
voinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle ja vaalitaan mm. tasa-arvoa,
taiteen eri lajien elinvoimaisuutta, kansanperinnettä, maisemaa sekä kulttuuri-
historiallisesti arvokkaita rakennuksia ja asuinympäristöjä."* 9.1.4b: *Säilytetään ja
kunnostetaan arvokkaimmat kaupunkimiljööt, ts. säilytetään kulttuuri- ja perinne-
maisema... Ympäristön omaleimaisuuden säilyttämiseksi sekä erityisarvojen ja
kestävän kehityksen edistämiseksi lisätään tietoisuutta oman alueen ympäristöstä..."*

Maaseutusuunnitelma. (3.0): *Kylähoitojen kunnostaminen ja kehittäminen sekä
maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen. "Maaseudun kulttuuriperinnön
suojaus ja säilyttäminen on tärkeää kylän identiteetille ja sitä kautta kylässä
viihtymiselle. Kulttuuriperintöä voidaan hyödyntää myös elinkeinotoiminnassa ja
näin luoda uusia työtilaisuuksia alueelle. Esim. tuettavia toimenpiteitä: paikal-
lishistorian ja perinteen tallentaminen ja esille tuominen, maisemallisesti tärkeiden
rakennusten ja kulttuuriympäristön hoito..."*

Lounais-Suomen ympäristöohjelma. 4.7 Rakennettu ympäristö ja kulttuuri-
maisema. Tavoitteet vuoteen 2005: *"Yhdyskuntien viihtyisä, historiallisesti
monimuotoinen ja ajallisesti kerroksinen elinympäristö on säilytetty ja
kulttuuriympäristö on pysynyt elävänä. Maaseutu on säilynyt elinvoimaisena niin,
että perinteisten elinkeinojen muovaamat maiseman ja rakennetun kulttuuriym-
päristön erityispiirteet ovat säilyneet."*

Varsinais-Suomen kehittämisohjelma. TPK 5.3. *"Ympäristön vaalimisen
varmistamiseksi on jatkettava historiallisten muistomerkkien ja rakennusten sekä
ympäristöjen ja maisemien inventointia sekä hoitoa. Hyvällä suunnittelulla alueita
ja kohteita voidaan käyttää erilaisiin tarkoituksiin suojeluarvoa vaarantamatta."*

Varsinais-Suomen matkailuohjelma. 3. Matkailun infrastruktuurin kehit-
täminen. 3.2. Kulttuuri ja vapaa-aika sidotaan osaksi maakunnan matkailumark-
kinointia. *"Maakunnan tulee hyödyntää alueen kulttuuria ja historiaa vienti-
artikkelina alueen tunnetuksi tekemisessä sekä matkailun kehittämisessä."*

Lounais-Suomen Itsenäiset Maaseutuyrittäjät, LSIM ry. Ohjelmaluonnos
vuosille 2000 - 2006 (8.2.5): Esim. *"Maisema- ja rakennusinventointien avulla
voidaan tunnistaa erityisesti säilyttämisen arvoiset kokonaisuudet ja maisemaan
kohdistuvat uhat. Inventoinnit ovat omiaan lisäämään alueella asuvien ihmisten
kiinnostusta ympäristöönsä ja aktiivisuutta sen hoitoon ja säilyttämiseen. Samalla
tietoisuus oman alueen menneisyydestä sitouttaa väestöä omaan paikkakuntaan-
sa."*

Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry. Ohjelmaluonnos 2000-2006.

Toteutus: Projekti jakautuu vuosille 2000-2004:

Vuosi 2000: Projektin käynnistäminen ja tavoitteiden sekä aikataulujen täsmentäminen yhdessä
alueen kuntien kanssa.

Jatketaan Salon ja Kiikalan rakennusinventointeja. Laaditaan Salon ja Kiikalan
inventoiduista kylistä ja kaupunginosista kulttuurimaisemakopiot. Digitoidaan
valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden kulttuurimaisemakopiot.
Inventoidaan Salon muinaisjäänneet (vastuu museovirasto).

Vuosi 2001: Saatetaan loppuun Kiikalan ja Perttelin rakennetun ympäristön inventoinnit,
jatketaan Perniön ja Someron inventointeja sekä aloitetaan työ Kiskossa ja
Suomusjärvellä. Aloitetaan ja jatketaan maisemahistorian karttojen laatimista
Halikossa, Perttelissä, Salossa, Muurlassa, Särkisalossa, Perniössä, Somerolla,
Kiikalassa ja Suomusjärvellä.

Inventoidaan Kiskon ja Perttelin muinaisjäänneet.

Vuosi 2002: Jatketaan em. inventointeja ja maisemahistorian selvitystyötä. Inventoidaan
Kiikalan, Muurlan ja Särkisalon muinaisjäänneet.

Vuosi 2003: Saatetaan loppuun inventoinnit, maisemahistorian selvitystyöt. Määritetään alueen
kulttuuriarvot ja viedään ne osaksi paikkatietojärjestelmää. Laaditaan raportit ym.
selvitykset. Aloitetaan esimerkkikylien hoitosuunnitelmien ja kuntien rakennettua
kulttuuriympäristöä koskevien sähköisten esitteiden suunnittelu.

Vuosi 2004: CD-Rommit, mallikylien hoitosuunnitelmat ja internetesitykset valmistuvat.
Loppuraportti ja projektin päättäminen.

Työmäärä/kunta (kk)	2000	2001	2002	2003	2004
- Halikko (2+7)	2	1	1	3	2
- Kiikala (11)	4	2	2	1	2
- Kisko (14)		4	4	4	2
- Kuusjoki (1,25)				0,25	2
- Muurla (8)		2	2	2	2
- Perniö (13)		3	4	4	2
- Pertteli (1+10)	1	3	3	2	2
- Salo (13,5)	4	3	1,5	3	2
- Somero (9,5)		2	2	3,5	2
- Suomusjärvi (10)		3	3	2	2
- Särkisalo (7)		1	2	2	2
Kylien hoitosuunnitelmat, rap. monistus				4	5
Yhteensä (116,27)	11	24	24,5	30,75	27

Vastuu: Turun maakuntamuseo vastaa projektin käytännön järjestelyistä, työn ohjauksesta,
työtiloista ja laitteista sekä taloudenhoidosta. Museo palkkaa projektihenkilöstön.
Kuntien ja Varsinais-Suomen liiton rahoitusosuus maksetaan Turun maakunta-
museolle. Projektin taustaorganisaationa toimii Varsinais-Suomen kulttuuriym-
päristötyöryhmä. Projektin ohjausryhmä muodostetaan kulttuuriympäristötyö-
ryhmän, alueellisten Leader-toimintaryhmien ja alueen kuntien nimeämistä edus-
tajista.

Projektin johtajana toimii Turun maakuntamuseon tutkija Kaarin Kurri, joka
vastaa myös rakennetun ympäristön inventoinnin ja kulttuuriarvojen määritte-
lytyön ohjauksesta. Muinaisjäänneiden inventointia ohjaa museon tutkija Heljä
Brusila. Projektihenkilöstönä käytetään mahdollisuuksien mukaan ao. kunnista
kotoisin olevia sopivan koulutuksen omaavia henkilöitä.

KIIKALA - HIRVELÄ - ANTTILA

Kiinteistötiedot

KUNTA	KIINTUNNUS	KYLÄ/KAUPUNGINOSA	KIINTEISTÖN NIMI		
Kiikala	402-0005-0034	HIRVELÄ	ANTTILA		
OSOITE			ALUETYYPPI		
Isohiidentie 1620, 25380 Rekijoki			Kyläalue (hist.)		
KULTTUURIARVOT			ARVOTUS		
Rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja ympäristöllisesti arvokas			Paikallinen		
PERUSTELUT					
Kantatila. Talonpoikaistalo 1902/1912, sisätilamuutoksia 1960-l. Syytinkiläisasunto 1900-l:n alku, muutoksia 1985. Navetta 1903, muutoksia 1929, 1960-l, 1990. Aitta 1900-l:n alku. Liiteri/varastorivi, makasiini ja kuivuri (?), riihestä kunnostettu kuivuri					
KAAVATILANNE	KAAVAMERKINTÄ	RAK.LKM.REK.	INV.LKM	HIST. TILATYYPPI	
Ei kaavaa		3	4	Talo, kantatalo	
ASUTUSHISTORIA					
Anttila on yksi Hirvelän vanhoista kantataloista, ja lienee saanut nimensä jo ennen v.1540. 1600-luvun lopulla vuoden 1695 kadon ja v.1697 kuolonvuoden seurauksena Anttila autioitui ja pysyi autiona isonvihan yli. Anttila jakautui kahtia v.1772. Nimiä Yli-Anttila ja Ali-Anttila käytettiin rippi- ja henkikirjoissa 1850-luvulta lähtien. Yli-Anttilan torppia olivat Kivimäki, Rajanoja ja Pellonpää, ja Ali-Anttilan torppia v.1800 Hangasmäki II ja Yli-Poikoja, v.1830 Jalkaniittu ja Mäkilä I ja v.1860 Isojoki, Jalkaniittu ja Kylänpää. Vuoteen 1932 mennessä Anttilasta oli erotettu 5 tilaa.					
PIHAPIIRI					
Anttilan pihapiiriä rajaa etelässä tie ja muissa suunnissa pelto. Pihatie tulee pihan länsilaitaa etelästä. Aitta ja pihatupa jäävät tien länsipuolelle ja asuinrakennus ja sen takana ja sivulla oleva puutarha tien itäpuolelle. Asuinrakennuksen takaseinä on Iso-Hiidentielle päin. Pihan puolella asuinrakennusta vastapäätä on liiteri-varastorivi ja pihaneliön itäpuolella sikala. Sikalan pohjoispuolella on lammi ja sikalan takana on vanha makasiini ja lieteallas. Liiteri-varaston vieressä on kuivuri. Kauempana lounaassa Iso-Hiidentien varressa on vanha riihestä korjattu kuivuri. Pihassa kasvaa koivuja, kuusia ja pihapensaita.					
YMPÄRISTÖ					
Anttila sijaitsee Hirvelän kyläkeskustassa Iso-Hiidentien varressa. Talouskeskus on tien pohjoispuolella peltojen ympäröimänä. Myös tien eteläpuolella on peltoa. Lähimmät naapurit ovat Kämi ja Jussila koillisessa.					
LISÄTIEDOT					
. Anttilan nykyisen päärakennuksen rakennutti v.1912 Kalle Laaksonen, joka omisti Anttilan 1900-luvun alkukymmeninä. Kun Laaksonen kuoli, perikunta ei pystynyt pitämään taloa, ja Juha Luukkalan isoisä osti talon pakkohuutokaupassa v.1933. Sen jälkeen Anttilaa asui pari vuokralaista, kunnes Juha Luukkalan isä muutti Somerolta Anttilaan v.1961-1962. Juha Luukkala tuli isännäksi v.1988..					
. Anttilan pihapiirissä on ollut aiemmin useampia rakennuksia. Ulla Laineen mukaan Anttilan vanha päärakennus oli lähempänä tietä. Pihatuvassa asui maalari (Lahja, sukunimi?), joka maalasi ja tapetoi useissa Hirvelän taloissa.					
. Uusi kuivuri on rakennettu v.1999 paikalle, jossa oli aiemmin väentupa. Väentupa paloi 1950-luvulla. Väentupa oli tallirakennuksen jatkeena siten, että tallirakennus jatkui samanlaisena länteen päin. Pitkä rakennusrivi oli läpiajettava. Läpiajoportin kohdalta lähti peltotie, joka edelleen on olemassa..					
. Sikalan pohjoispuolella olevan lammin rannalla on ollut 2-kerroksinen makasiini. Se oli rakennettu 1940-1950-luvulla ja oli olemassa vielä 1960-luvulla. Myöhemmin se on hajonnut.					
. Urho Heinosen mukaan Anttilassa oli tiilitehdas ennen 1950-lukua. Kämin ja Uotilan välillä on hiekkakuoppa, jonka kohdalla tehdas sijaitsi. Kiikalan historiassa puolestaan mainitaan Anttilan höyrysaha..					
. Anttilaan liittyy myös v.1918 sisällissodan aikaisia tapahtumia. Kiikalan historian mukaan punaiset ohikulkijat ryöstivät huhtikuussa v.1918 Anttilan ja Ali-Marttilan talot Hirvelässä..					
. Matti Lehtisen kuuleman muistitiedon mukaan Anttilassa olisi toiminut myös kestkievevari ja siellä olisi pidetty kärkeä..					

KIIKALA - HIRVELÄ - ANTTILA

VALOKUVAT
Kiikala 1/00, neg. 3-36 ja Kiikala 2/00, neg. 2-6.
PIIRUSTUKSET
KARTAT
Ote peruskartasta / asemakaavapiirros.
ASIAKIRJAT
KIRJALLISET JA SUULLISET LÄHTEET
Kiikalan historia, 1987, s. 72, 155-156, 157, 167, 523, 626-627..
. Suuri maatilakirja I, 1963, s. 287..
. Suomen maatilat, III osa, 1932..
. Suulliset tiedot: Juha Luukkala (s.1962), Anttilan isäntä. Urho Heinonen (s.1921), Heinolan omistaja. Ulla Laine (s.1933), Nikulan vanha emäntä. Matti Lehtinen (s.1928), Ahtelan isäntä.
INVENTOIJAT
PVM
Tellervo Saukoniemi

KIIKALA - HIRVELÄ - ANTTILA
Rakennus 001 Talonpoikaistalo

KIINTUNNUS	SUOJELU	KULTT.HIST. ARVO		
402-0005-0034				
RAKVUOSI	1902/ 1912	MUUTOKSET	1960-luku	
NYKYKÄYTTÖ	ALKUP.KÄYTTÖ	KERROS	RUNKO	VUORAUUS
Asuminen	Asuminen	2	Hirsi	Vaihteleva ponttilauta
PERUSTUS	KATTO	KATE	ULKOVÄRI	KUNTO
Luonnonkivi -harkko	Satula	Pelti -saumattu	Valkoinen, sininen (listat ja koristeet)	Kohtalainen
RAKENNUSHISTORIA,SISÄTILAT JA KUVAUS				
<p>RAKENNUSHISTORIA: Anttilan nykyistä päärakennusta on edeltänyt vanhempi päärakennus, joka on Ulla Laineen mukaan sijainnut samalla tontilla, mutta lähempänä Iso-Hiidentietä. Nykyinen rakennus on tehty v.1902 (/1912?) eikä rakennuksen ulkokuoreen ole sen jälkeen tehty muutoksia. Myös ikkunat ja peltikatto ovat alkuperäiset. Sisätiloja sen sijaan on muutettu. 1960-luvulla itäpäätyn tehtiin pannuhuone, pesuhuone ja sauna. Osa kamareiden kaakeliuuneista on purettu. Vinttiin on tehty kaksi kesähuonetta. SISÄTILA: Rakennuksen keskiosassa on pihan puolella tupa, huone ja eteinen ja takaseinän puolella olohuone ja sali. Länsipäädyssä on rinnakkain kolme makuuhuonetta. Itäpäädyssä on makuuhuone, pannuhuone, sauna ja pesutilat. Toisessa kerroksessa on kaksi kylmää kesähuonetta ja laaja avovintti. Kellaria ei ole. Tulisijat ovat jäljellä rakennuksen keskiosassa: tuvassa on uuni ja olohuoneessa, salissa ja yhdessä pihan puolen huoneessa on kaakeliuunit. Aiemmin kaikissa kamareissa on ollut kaakeliuunit. Yksi purettu kaakeliuuni on jäljellä ehjänä, numeroituna ja pakattuna.</p> <p>Ulla Laine kertoo, että Anttilassa oli entisaikaan sisätiloissa soittokelekin palvelijoille. KUVAUS: Rakennus on kooltaan 12x24 metriä. Etusivun puolella on kaksi runko-osasta ulkonevaa umpikuistia, joissa on kolmilapainen katto ja ulko-ovien edessä avoporras. Kuistien kohdalla runko-osan katossa on pulpettikattoiset kattolyhdyt. Takaseinän puolella on vastaavanlaiset kattolyhdyt ja rakennuksen keskellä poikkikäytävä ja sen edessä lapekattainen avokuisti. Kuistin reunoilla on kaide ja kannatinsivut. Ulkokuori on vaihteleva: rakennuksen alareunassa, välikaton tasalla ja päätyjen huipulla on pystylaudoitusta ja ylä- ja alakerran keskiosissa vaakalaudoitusta. Ikkunalistat ovat koristeelliset ja ikkunat moniruutuiset niin, että yläosassa on useita pikkuruutuja. Päädyissä on vinoneliön muotoiset sivuikkunat. Katolla on neljä savupiippua.</p>				
LISÄTIEDOT, PIIRUSTUKSET JA LÄHTEET				
PIIRUSTUKSET: Pohjapiirros, tehty inventoinnin yhteydessä v.2000.				
VALOKUVAT		KOORDINAATIT	2472190	6711178
Kiikala 1/00, neg. 6-17, 21-25 ja 28-30.				

Rakennus 002 Muu asuinrakennus

KIINTUNNUS	SUOJELU	KULTT.HIST. ARVO		
402-0005-0034				
RAKVUOSI	1900-luvun alku	MUUTOKSET	1985 noin	
NYKYKÄYTTÖ	ALKUP.KÄYTTÖ	KERROS	RUNKO	VUORAUUS
Varastointi	Asuminen	1	Hirsi	Pystylauta, pontattu
PERUSTUS	KATTO	KATE	ULKOVÄRI	KUNTO
Luonnonkivi -harkko	Satula	Tiili -sementti	Beige, valkoinen (listat)	Kohtalainen
RAKENNUSHISTORIA,SISÄTILAT JA KUVAUS				
<p>RAKENNUSHISTORIA: Pihatupa tai "pikkutupa" on tehty 1900-luvun alkupuolella. Se lienee ollut vaarintupana. 1980-luvun puolivälissä rakennusta on muutettu ja siihen on tehty lisäosa, jossa on autotalli ja pesutilat. Keittiö on muutettu saliin ja tuvasta tehty olohuone. Ikkunat on uusittu ja Juha Luukkalan mukaan niitä lienee samalla myös suurennettu. Hän arvelee alkuperäisten ikkunoiden olleen 2-ruutuista korkeaa mallia. SISÄTILA: Pihatuvan vanhassa osassa on kolme huonetta: eteläpäädyssä olohuone (vanha tupa), keskellä makuuhuone ja eteinen ja pohjoispäässä keittiö (vanha sali). Lisäosassa on autotalli, pesuhuone ja sauna. Olohuoneen ja makuuhuoneen välillä on ollut ovi, joka on laitettu umpeen. Rakennuksessa oli kaakeliuuni 1900-luvun alusta, mutta se on purettu pois. Myös tuvassa lienee ollut tulisija. Nyt rakennuksessa ei ole enää edes savupiippua. KUVAUS: Pihatuvassa on vanha osa, joka on kooltaan 8x15 metriä ja pohjoispäässä uudempi lisäosa, joka on kooltaan 11x5 metriä. Vanhan osan etusivun keskellä on satulakattainen umpikuisti. Lisäosassa on pariovet ja tasakattainen peltikatto. Ikkunat ovat 1-ruutuiset ja niiden sivussa on tuuletusikkuna.</p>				

KIIKALA - HIRVELÄ - ANTTILA

LISÄTIEDOT, PIIRUSTUKSET JA LÄHTEET			
VALOKUVAT	KOORDINAATIT	2472145	6711192
Kiikala 1/00, neg. 31, 32. Kiikala 2/00, neg. 2.			

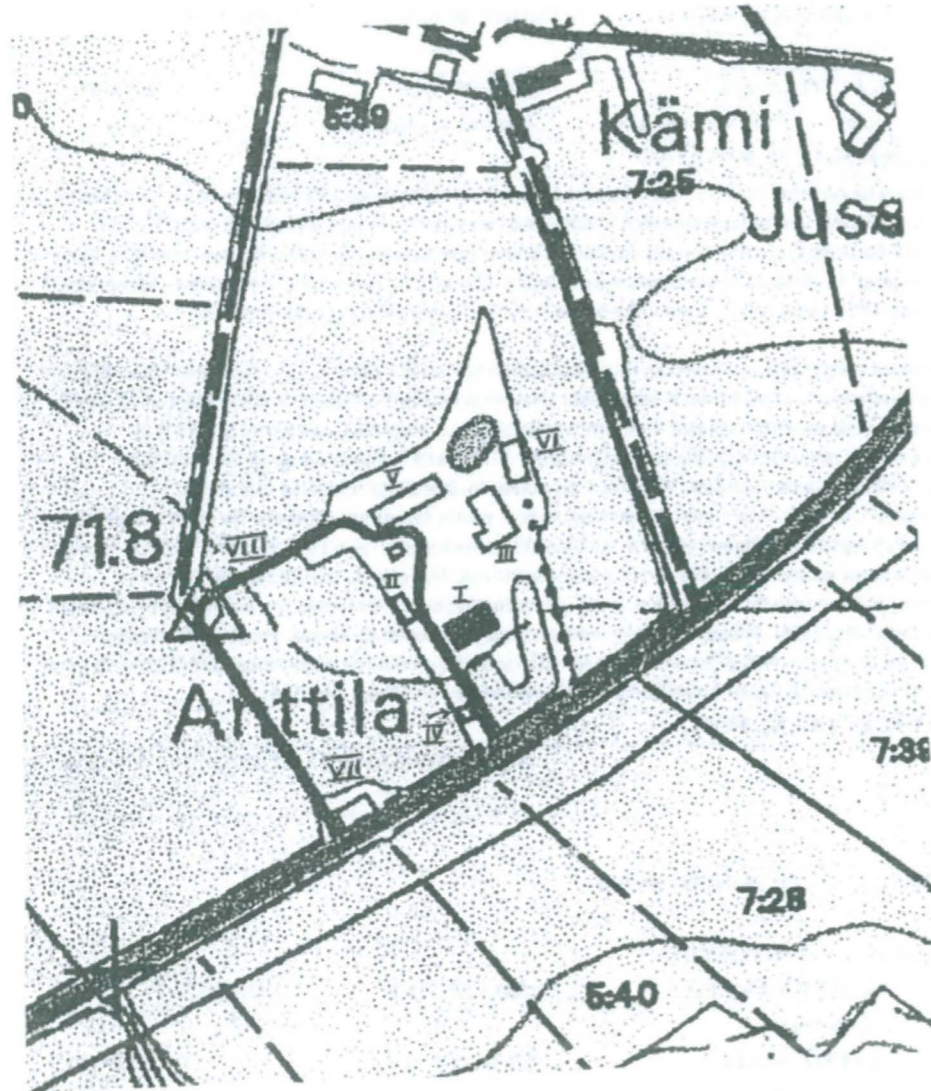
Rakennus 003 Navetta

KIINTUNNUS	SUOJELU	KULTT.HIST. ARVO		
402-0005-0034				
RAKVUOSI	1903	MUUTOKSET	1929, 1960-luku, 1990	
NYKYKÄYTTÖ	ALKUP.KÄYTTÖ	KERROS	RUNKO	VUORAUUS
Tuotanto	Tuotanto	2	Tiili	Tiili
PERUSTUS	KATTO	KATE	ULKOVÄRI	KUNTO
Luonnonkivi -harkko	Satula	Pelti -saumattu	Harmaa ja valkoinen	Hyvä
RAKENNUSHISTORIA,SISÄTILAT JA KUVAUS				
<p>RAKENNUSHISTORIA: Navetta on tehty v.1903. Aluksi se oli 1-kerroksinen. Vuonna 1929 rakennusta korotettiin ja korjattiin. Tuolloin tehty toinen kerros on lautarakenteinen ja katteeksi laitettiin 1-1½ mm vahvuinen pelti. Kattoa korjattiin 1990-luvulla ja siitä uusittiin kolmannes. Rakennuksen ikkunat uusittiin 1990-luvulla. Ikkuna-aukkojen koko ei muuttunut, mutta malli muuttui. Vanhat ikkunat olivat pieniruutuiset, kun taas nykyiset ovat 1-ruutuiset. Alkuperäisiä ikkunoita oli aiemmin korjattu 1960-luvulla. Pihan puolelta on peitetty yksi pieni ikkuna ja purettu pois karjakeittiörakennus.</p> <p>Sisätiloissa on tehty muutoksia kaksi kertaa. Alunperin navettarakennuksen sisällä oli vain yksi iso halli. Vähitellen rakennus muutettiin navetasta sikalaksi. 1960-luvun alkupuolella sisätilasta tehtiin 2-osainen, ja tilanjakajana oli kevyt puinen väliseinä. 1990-luvulla sikalaan tehtiin tiilestä muuratut väliseinät ja nyt osastoja on kolme. SISÄTILA: Alakerrassa oli aluksi yksi iso halli, 1960-luvulla tila jaettiin puisella väliseinällä kahteen osaan ja 1990-luvulla tiiliseinillä kolmeen osaan. Yläkerrassa on rehutilat. Välipohja on puuta. Sisäpuolelta seinät on villoitettu, ympärimuurattu ja suoristettu. KUVAUS: Rakennus on tehty navetaksi, mutta toimii nyt sikalana. Se on kooltaan 15x30 metriä ja sen eteläpäässä on 9x9 metrin kokoinen vinkki. Rakennuksen vanhin osa on v.1903 rakennettu 1-kerroksinen sementtitiilinen navetta. Sen alaosa on luonnonkiveä ja yläosa sementtitiiltä. Navetta on malliltaan matala, ns "kanadalaismallinen" navetta. Rakennusta on korotettu v.1929, yläkerta on lautarakenteinen ja vuoraus on pystylautaa. Yläkertaan menee pohjoispäädyssä ajosilta. Ikkunat ovat 1-ruutuiset paitsi vinkkelin päädyssä, jossa on katkaistun kolmion muotoinen ikkuna, jossa on vinot välipuitteet. Katon länsilapeessa on kolmion muotoinen kattoikkuna ja katon keskellä on nelikulmainen tuuletushormi, jonka huipulla on koristeellisen varren päässä tuuliviiri.</p>				
LISÄTIEDOT, PIIRUSTUKSET JA LÄHTEET				
VALOKUVAT		KOORDINAATIT	2472202	6711236
Kiikala 1/00, neg. 18, 33, 35, 36.				

Rakennus 004 Aitta

KIINTUNNUS	SUOJELU	KULTT.HIST. ARVO		
402-0005-0034				
RAKVUOSI	1900-luvun alku	MUUTOKSET		
NYKYKÄYTTÖ	ALKUP.KÄYTTÖ	KERROS	RUNKO	VUORAUUS
Varastointi	Varastointi	2	Tiili	Tiili
PERUSTUS	KATTO	KATE	ULKOVÄRI	KUNTO
Ei tietoa	Satula	Tiili -sementti	Harmaa tiilipinta	Kohtalainen
RAKENNUSHISTORIA,SISÄTILAT JA KUVAUS				
<p>KUVAUS: Aitan päädyissä on välikaton tasalla ja katon rajassa tiiliprofilointi. Pohjoisseinän keskellä on ovi ja sen edessä porraskivi. Oven yläpuolella on toisen ekeroksen ikkuna, jossa on puuluukku. Oven ja ikkunan pielet ovat puuta ja ikkunan yläkarmissa on koriste. Aitan seinä on halkeillut.</p>				
LISÄTIEDOT, PIIRUSTUKSET JA LÄHTEET				
VALOKUVAT		KOORDINAATIT	2472181	6711134
Kiikala 1/00, neg. 20 ja 27.				

KIIKALA
HIRVELÄ
ANTILA 0005-0034

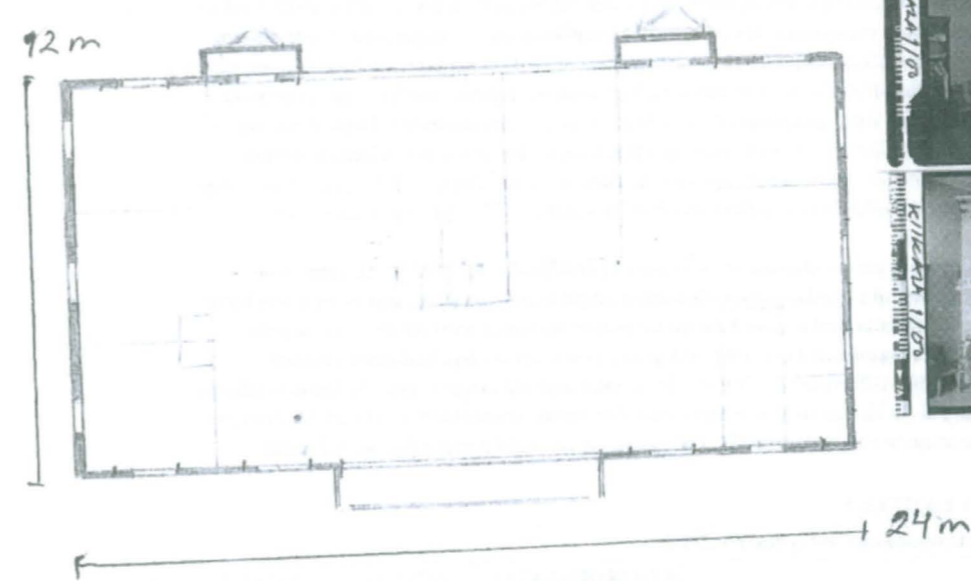
- I ASUINRAKENNUS
- II PIHATUPA
- III SIKALA
- IV AITTA
- V LIITERI-VARASTO
- VI VANHA MAKASINI
- VII VANHA KUIVURI
- VIII UUSI KUIVURI

KIIKALA
HIRVELÄ
ANTILA 0005-0034

ASUINRAKENNUKSEN TOHJAPIIRROS:

KIIKALA
HIRVELÄ

ANTILA 0005-0034

KIIKALA 2100

KIIKALA 1100

II PIHATUPA

KIIKALA 1100

KIIKALA 2100

KIIKALA 1100

III SIKALA

KIIKALA 1100

KIIKALA 1100

KIIKALA 1100

VII VANHA KUIVUKI

KIIKALA 1100

IV KITA

KIIKALA 1100

KIIKALA 2100

V LITOKI-VARASTA

KIIKALA 2100

KIIKALA - KIIKALA

Kylän/kaupunginosan inventointitiedot

KULTTUURIHISTORIALLINEN ARVO	ARVOTUS
PERUSTELU	
MAISEMA	
Kiikalan kirkonkylä, jossa uudisrakentaminen on keskittynyt hieman syrjemmälle, kylän raitin säilyessä näin suhteellisen vanhassa asussa.	
1950-luvun tyypitaloyhdyskunta.	
HISTORIA	
Kiikalankylän asutus on syntynyt muun Kiikalan tavoin keskiajalla. Kiikalankylä, nykyinen kirkonkylä, ei ole kunnan kaikkein vanhimpia kyliä. Vuonna 1540 kylässä oli 7 taloa: 1. Seppä, 2. Simola (myöh. Litsi), 3. Koirus (myöh. Eskola), 4. Tiipeli (myöh. Tiipeli), 5. Källö, 6. Kako (myöh. Kauko) ja yksi talo, joka liitettiin Simolaan 1630-luvulla. Isojakoa suoritettaessa 1783-1791 kylässä olivat samat talot. Jaon yhteydessä Källön (5:2=Kirjas) ja Eskolan talot (yhtyivät taas 1868) jaettiin. Kantauudistalona, numerolla 7, perustettiin 1810 kylän länsiosaan Krappenpyöli. Vanhoilla paikoillaan kylän raitin varrella ovat edelleen Litsin, Sepän, Kaukon ja Kirjaksen talot. Etäämmäksi keskustasta ovat siirtyneet Eskola ja Källö. Tiipelin talo jaettiin 1800-luvulla Sepän ja Källön talojen kesken. //Kylän ensimmäisestä torpasta, jonka nimi oli Kapakka, on maininta vuodelta 1776. Vuonna 1800 torppia oli kylässä 3, ja vuonna 1860 7. Mäkitupia on ollut 1700-luvun lopulla ainakin kylän raitin keskiosassa (isojakokartta). Ilmeisesti vasta myöhemmässä vaiheessa on mäkitupa-asutusta syntynyt keskustan länsipuolella olevan Pyysmäen rinteelle. //Nykyisen Kiikalan alue kuului vuoteen 1639 saakka Uskelan kirkkopitäjään. Oma kappeli nykyiselle kirkonpaikalle saatiin noin 1590, ja 1640 Kiikala erotettiin omaksi seurakunnaksi. //Kylän raitin itäpuolella sijaitsi Kurajarven (Kirkkojärven) pohjoispää. Järven kuivaustyöt aloitettiin 1900. 1950-luvulla töitä jatkettiin, jolloin koko järvi kuivattiin. Nykyään entinen järvenpohja on kokonaan peltona. //Kirkonkylän pitkäomainen keskusalue on pääosin hieman ympäristöään korkeammalla ja peltoaukioiden ympäröimä. Iäkkäämmät asuinrakennukset ja liikerakennukset keskittyvät keskusraitin (nykyisen Kirkkotien - Porvarinpolun) varrelle. Raitin pohjoispäässä on kirkko ja eteläpäässä Litsin tila. Vanhan kylänraitin itäpuolelle - hieman kauemmaksi raitista - on erityisesti pohjoispäähän tehty viime vuosikymmeninä yksikerroksisia rivitaloja (etelämpänä olevat uudemmat talot eivät vielä näy liitekartassa). Itse raitin ilme on näin säilynyt melko hyvin, eikä viimeaikojen rakentaminen ole matalana myöskään sulkenut voimakkaasti maisemaa. Keskusraitin ohessa on vanhaa rakennuskantaa lähinnä keskustaajaman länsipuolisella lähialueella (mm. Eskola, Seuratalo ja Pyysmäen alueella jonkin verran mäkitupa-asutusta). //Erikseen luetteloidut kohteet: 1. Kiikalan kirkko, 2. Kirjas, 3. Kunnantalo, 4. Terveystalo, 5. Tuomela (Lääkärintalo), 6. Rauhala (Vataja), 7. Toimela (Osuuspankki), 8. Kirjasto, 9. Riihimaa, 10. Kiila, 11. Kauko, 12. Kiikalan Osuuskauppa, 13. Alanko (Apteekki), 14. Tyynelä, 15. Hakarinne, 16. Kivikari, 17. Joppila (Meijeri), 18. Terveys, 19. Sepänmäki, 20. Huvila, 21. Litsi, 22. Kiikalan kotiseutumuseo, 23. Krapenpyöli, 24. Kanava, 25. Kiviranta, 26. Myllyranta, 27. Kailassuo, 28. Lepola, 29. Havuranta, 30. Nummila, 31. Jussin mökki, 32. Mäntymäki, 33. Marjola, 34. Korvenoja, 35. Torhola, 36. Vainio, 37. Rekijoentien pientaloalue, 38. Hakala, 39. Mansikkaoja, 40. Pääskymäki, 41. Kankare, 42. Ihala, 43. Ali-Simola, 44. Seuratalo, 45. Eskola, 46. Kallionpää, 47. Koivuranta, 48. Lehtiranta, 49. Källö, 50. Ahtela, 51. Leppäsuu, 52. Kylänpää, 53. Syrjälä, 54. Leppälä.	
1950-luvun tyypitaloalue sijaitsee Kiikalan kylässä Rekijoentien varrella noin kilometrin päässä kirkonkylästä. Kaikki viisi taloa ovat 1, 5-kerroksisia, nelikulmaisia tyypitaloja. Talot ovat hyvässä kunnossa ja korjattuja nykyajan vaatimuksia vastaaviksi. Talot sijaitsevat rivissä tien suuntaisesti rehevien puutarhojen ympäröiminä. //1. Lehtoharju, säilyttänyt parhaiten alkuperäisen asunsa. Korjauksia ei ole tehty. //2. Havurinne, erittäin hyväkuntoinen. Alkuperäinen asu säilynyt melko hyvin. //3. Lepistö, ulkoasua korjailtu mm. lisäämällä puuleikkauksia. Muuten säilynyt / alkuperäisenä. //4. Ainola, peruskorjattu 1990-luvun alussa. Ulkopuolelta säilyttänyt 1950-luvun / asun. //5. Haapala, peruskorjattu 1970-luvulla, jolloin talon itäpäätyyn on tehty lisäosa.	
NYKYTILA	
Kirkonkylän alueella rakennuskaava, johon ei merkitty suojeltavia rakennuskohteita. Kirkko ja kellotapuli merkitty suojelukohteiksi seutukaavaan.	
ERIKSEEN ARVOTETTU ALUE	ARVOTUS
Kirkko	Seudullinen
Kirkko valmistui syksyllä 1859. Kirkon rakentamisen yhteydessä päätettiin säilyttää hyväkuntoinen kellotapuli, joka on rakennettu 1800. Kirkon sijaitsee keskellä kirkonkylää. Kylän päätie kulkee hautausmaan eteläpuolitse.	

KIIKALA - KIIKALA

ERIKSEEN ARVOTETTU ALUE	ARVOTUS
Vanha kylätontti	Seudullinen
Vanhalla tontilla ovat sijainneet Esko, Seppä ja Simola. Paikalla edelleen Litsin ent. Simolan tilan rakennukset. Pohjoisempana Kaukon, Källön ja Tiipelin talojen tontit, joista Kaukon ja Källön rakennukset vanhoilla tonteillaan.	
ERIKSEEN ARVOTETTU ALUE	ARVOTUS
Krapenpyöli	Seudullinen
Krapenpyöli tunnettiin paikannimenä jo 1443. Tila muodostettiin uudistaloksi 1810 ja sai maakirjanumeron 7. Päärakennus rakennettu n. 1820-1850.	
LISÄTIEDOT	
VALOKUVAT	
Kiikala 5/95. Kuvat 20-21: Kirkonkylä kotiseutumuseon mäeltä (etelästä), 70 ja 35 mm. Kuva 22: Kirkonkylä Someron tieltä (huoteesta), 35 mm. Kuva 23: Kirkonkylä itä-kaakosta, 35 mm.	
PIIRUSTUKSET	
KARTAT	
LIITE 1. Kartta kirkonkylän keskusalueesta. /LIITE 2. Isojakokartta.	
ASIAKIRJAT	
LÄHTEET	
Kiikalan historia. Jyväskylä 1987. s. 67-77, 163, 167-168, 199, 489, 506-508. Tapio Laaksonen, kesäkuu 1995.	
Säde Vainio, kesäkuu 1995.	
INVENTOIJAT	PVM
Tuula Ruskeeniemi	

Varsinais Suomen liitto
Egentliga Finlands förbund

